T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TERÖRİZMİN AZ GELİŞMİŞLİĞE ETKİSİ: TÜRKİYE VE NİJERYA'NIN KARŞILAŞTIRILMALI ANALİZİ

Hakan KAVUNCU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Hediye Şirin AK

Öğretim Görevlisi Dr. Çağlar EZİKOĞLU

Çankırı - 2022

T.C.

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

TERÖRİZMİN AZ GELİŞMİŞLİĞE ETKİSİ: TÜRKİYE VE NİJERYA'NIN KARŞILAŞTIRILMALI ANALİZİ

Hakan KAVUNCU

ORCID: 0000-0002-7196-6289

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Hediye Şirin AK

Öğretim Görevlisi Dr. Çağlar EZİKOĞLU

Çankırı - 2022

İÇİNDEKİLER

Sayfa

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ ..... **iii**
TEZ KABUL VE ONAY ..... **iv**
ÖNSÖZ ..... **vi**
ÖZET ..... **vii**
ABSTRACT ..... **ix**
KISALTMALAR ..... **x**
TABLO LİSTESİ ..... **xiii**
ŞEKİL LİSTESİ ..... **xiv**
1. GİRİŞ 1
1.1. Literatür Taraması 3
2. TERÖR,TERÖRİZM VE TERÖRİZM-AZGELİŞMİŞLİK BAĞLANTISI 16
2.1. Terör ve Terörizm Nedir? 16
2.2. Terörizmin Tarihsel Gelişimi 18
2.3. Terörizmin Türleri 21
2.3.1. Devlet Terörizmi 21
2.3.2. Etnik Terörizm 22
2.3.3. Dini Söylevli Terörizm 23
2.4. Terörizmin Nedenleri 25
2.4.1. Ekonomik Nedenler 25
2.4.2. Sosyal Nedenler 26
2.4.3. Siyasal Nedenler 27
2.5. Terörizm Az Gelişmişlik Bağlantısı 28
3. BOKO HARAM TERÖR ÖRGÜTÜ 32
3.1. Nijerya'ya Genel Bakış 32
3.2. Boko Haram İslamiyet İlişkisi 36
3.3. Boko Haram Terör Örgütü'nün Kuruluşu 39
3.4. Boko Haram'ın Amacı 42
3.5. Boko Haram'ın Yapısı ve Finans Kaynakları 44
3.6. Boko Haram'ın Gerçekleştirdiği Eylemler 47

3.6.1. Nijerya'da Gerçekleştirilen Terör Saldırıları 48
3.6.2. Nijerya Dışında Gerçekleştirilen Terör Saldırıları 51
4. PKK TERÖR ÖRGÜTÜ 53
4.1. Türkiye Cumhuriyeti Hakkında Genel Bilgiler 53
4.2. Geçmişten Günümüze Geçen Süreçte Türkiye'nin Doğusunda Meydana Gelen Ayrılıkçı Ayaklanmalar, Türkiye Dışındaki Ayrılıkçı Kürt Haraketleri, Türkiye'de Ayrılıkçı Kürt Hareketinin Yeniden Canlanması ve PKK'nın İlk Adımları 58
4.3. Abdullah ÖCALAN ve PKK'nın Kuruluşu 63
4.4. PKK Terör Örgütü'nün Amacı, İdeolojisi ve Etkilendği İdeolojik Akımlar 69
4.4.1. PKK Terör Örgütü'nün Etkilendiği Siyasi Akımlar 70
4.5. PKK Terör Örgütü'nün Yapısı 72
4.6. PKK Terör Örgütü'nün Üye Profili ve Üye Temini 79
4.7. PKK Terör Örgütü'nün Propaganda Faaliyetleri 83
4.8. PKK Terör Örgütü'nün Finans Kaynakları 86
4.9. PKK Terör Örgütü Tarafından Gerçekleştirilen Eylemler 91
5. BOKO HARAM VE PKK TERÖRÜNÜN AZ GELİŞMİŞLİĞE ETKİSİ. 97
5.1. PKK'nın Türkiye'de Ortaya Çıkardığı Az Gelişmişlik Etkisi 97
5.2. Boko Haram'ın Nijerya'da Ortaya Çıkardığı Az Gelişmişlik Etkisi 104
5.3. Terörizmin Az Gelişmişliğe Etkisinin Türkiye ve Nijerya Özelinde Karşılaştırılması 107
6. SONUÇ 112
KAYNAKÇA 118
ÖZGEÇMİŞ 131

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Terörizmin Az Gelişmişliğe Etkisi: Türkiye ve Nijerya'nın Karşılaştırmalı Analizi* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

… / … / 2022

İmza

Hakan KAVUNCU

TEZ KABUL VE ONAY

ÇANKIRI KARATEKİN ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ÜNSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Hakan Kavuncu tarafından hazırlanan *Terörizmin Az Gelişmişliğe Etkisi: Türkiye ve Nijerya'nın Karşılaştırmalı Analizi* başlıklı bu çalışma, ... tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda oy birliğiyle/oy çokluğuyla başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ

Danışman : Dr. Öğretim Üyesi Hediye Şirin AK İmza: …….

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Hediye Şirin AK İmza: …….

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Ali Samir MERDAN İmza: …….

Üye : Dr. Öğretim Üyesi Pelin ALİYEV İmza: …….

ONAY

Bu Tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun …/…/20.. tarih ve …… sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir

Unvanı Adı Soyadı

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Terörizmin Az Gelişmişliğe Etkisi: Türkiye ve Nijerya'nın Karşılaştırılmalı Analizi konusu, uluslararası kamuoyunda terörizmin türüne göre ülkelerin terörizmle mücadelede çifte standart uyguladığı bu dönemde dini istismar eden Boko Haram terör örgütü ve etnisiteyi istismar eden PKK terör örgütü özelinde terörizmin az gelişmişliğe etkisi farklı iki coğrafyada bulunan Türkiye ve Nijerya örneğiyle araştırılmaya değer bulunmuştur.

Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen her zaman yanımda olan danışman hocalarım: *Öğr. Görevlisi Dr. Çağlar EZİKOĞLU'na; Dr. Öğr. Üyesi Hediye Şirin AK'a* ve hayatım boyunca yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Çalışmamı tamamlamam konusunda moral ve motivasyonumu üst düzeyde tutmama yardımcı olan manevi desteğini esirgemeyen başta annem Münevver KAVUNCU ve eşim Neslihan KAVUNCU olmak üzere tüm aileme şükranlarımı sunarım.

PKK terörüne şehit ve gazi verdiğimiz Türk Silahlı Kuvvetleri, Jandarma Genel Komutanlığı, Emniyet Genel Müdürlüğü personeline, güvenlik korucularına, kamu görevlilerine ve sivil vatandaşlarımıza sonsuz minnet, sevgi ve saygılarımla ithaf ederim.

… / … / 2022

Hakan KAVUNCU

ÖZET

Tezin Başlığı : Terörizmin Az Gelişmişliğe Etkisi : Türkiye ve Nijerya'nın Karşılaştırmalı Analizi

Tezin Yazarı : Hakan KAVUNCU

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Hediye Şirin AK, Öğr. Görevlisi Dr. Çağlar EZİKOĞLU

Anabilim Dalı : Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

Kabul Tarihi : 13/12/2022

Bu araştırmada Türkiye ve Nijerya özelinde terörizmin az gelişmişliğe etkisi araştırılmıştır. Terörizmin az gelişmişliğe etkisinin her bölgede aynı olup olmadığı sorusu üzerinden hareket eden bu çalışma aynı zamanda ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik yapılanmasının terörle mücadelede ki etkisinin üzerine odaklanmıştır. Terörizmin türlerinin arasında yıkıcılık açısından oluşan farklılıklar da ayrıca sorgulanmıştır. Bu çalışmanın iddiası hangi türü olursa olsun terörizmin aynı olumsuz etkiyi ortaya çıkardığı yönündedir. Çalışmanın ilk aşamasında konu ile ilgili kaynaklar taranarak, literatür taraması yapılmıştır. İkinci aşamada ise 2014-2022 yılları arasındaki Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaşanan olaylar, birebir gözlemler ve basından toparlanan gerçek olaylar üzerinden analiz edilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda terörizmin az gelişmişliğe net bir şekilde etkisi olduğu, oluşan etkinin ülkenin geneline yayılması ya da bir bölgede sınırlı kalmasının mümkün olduğu bu durumada ülkenin siyasi , sosyal ve ekonomik yapısının neden olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada örnek olarak seçilen dini istismar eden terör örgütü olan Boko Haram ve etnik yapıyı istismar eden terör örgütü olan PKK'nın terörizmin iki farklı türünün temsilcisi olmasına rağmen etki ettiği alanlarda aynı olumsuz etkileri oluşturduğu tespit edilmiştir. Terörizmin hangi türü olursa olsun etki ettiği alanda oluşturduğu etki aynıdır. Sosyal, siyasal ve ekonomik durumu bozduğu aşikardır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Az Gelişmişlik, Boko Haram, PKK

ABSTRACT

Thesis Title : The Impact of Terrorism on Underdevelopment: Turkey and Nigeria's Comparative Analysis

Author : Hakan KAVUNCU

Supervisor : Dr. Lecturer Hediye Şirin AK, Dr. Çağlar EZİKOĞLU

Department : Political Science and Public Administration

Date : 13/12/2022

In this study, the effect of terrorism on underdevelopment in Turkey and Nigeria was investigated. The effect of terrorism on underdevelopment was investigated. The subversive groups among the perpetrators of terrorism were also questioned. This allegation of use is intended to reveal the same negative effect of terrorism of any kind. The resources related to the first experience of the study were scanned and made from literature studies. The second estimations were analyzed based on what happened in the Southeastern Anatolia and Eastern Anatolia regions of Turkey between 2014-2022, one-on-one observations and real events gathered from the press. As a result of the study, it has been determined that terrorism has a clear effect on underdevelopment, the effect is widespread throughout the country or it is possible to limit the border of a region, and why the local political, social and economic structure is determined in this situation. In addition, it has been determined that Boko Haram, a terrorist organization that abuses religion, and PKK, which is a terrorist organization that exploits the ethnic structure, which does not include this example, are representative of two different dimensions of terrorism, but the contents that contain effects have the same negative effects. Regardless of the type of terrorism, the effect it creates in the region it affects is similar. He is in love with deteriorating the social, political and economic situation.

Keywords : Terrorism, Underdevelopment, Boko Haram, PKK

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ARGRK	Arteşa Rızgariye Gele Kurdistan: Kürdistan Ulusal Kurtuluş Ordusu
BDP	Barış ve Demokrasi Partisi
BM	Birleşmiş Milletler
DAEŞ/IŞİD	Irak Şam İslam Devleti
DDKO	Devrimci Doğu Kültür Ocakları
DEA	Drug Enforcement Administration: Amerikan Uyuşturucuyla Mücadele Teşkilatı
DEHAP	Demokratik Halk Partisi
DEP	Demokrasi Partisi
DEV-GENÇ	Devrimci Gençlik
DEV-SOL	Devrimci Sol
DHKP/C	Devrimci Halk Partisi/Cephesi
DTP	Demokratik Toplum Partisi
EOKA	Ethniki Organosis Kiprion Agoniston: Kıbrıslı Savaşçıların Millî Örgütü
ERNK	Eniya Rızgariya Netawiya Kurdistan: Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi
ETA	Euskadi Ta Askatasuna**:** Baskça Konuşulan Topraklar
FARC	Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia: Kolambiya Devrimci Silahlı Güçleri
FETÖ/PDY	Fetullahçı Terör Örgütü/ Paralel Devlet Yapılanması
GTD	Global Terrorism Datebase: Küresel Terörizm Veritabanı
HADEP	Halkın Demokratik Partisi
HDP	Halkların Demokratik Partisi
HEP	Halkın Emek Partisi
HRK	Hezen Rızgariye Kurdistane: Kürdistan Kurtuluş Güçleri

HPJ	Hezen Parastina Jine: Kadın Savunma Güçleri
HUNDER-KOM	Kürdistan Sanatçılar Birliği
İ-KDP	İran Kürdistan Demokrat Parti
I-KDP	Irak Kürdistan Demokrat Parti
IMF	International Monetary Fund: Uluslararası Para Fonu
IRA	Irish Republican Army: İrlanda Cumhuriyet Ordusu
KADEK	Kongreya Azad-i Demokrasiya Kurdistan: Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi
KCK	Koma Ciwaken Kurdistan: Kürdistan Topluluklar Birliği
KKK	Koma Komaken Kurdistan: Kürdistan Demokratik Konfedarilizmi
Kongra-Gel	Kürdistan Halk Kongresi
MEND	Nijerya'da Faaliyet Gösteren Bir Terör Örgütü
MNJTF	Multinational Joint Task Force: Afrika Birliği Uluslararası Görev Kuvveti
M.Ö.	Milattan Önce
NATO	North Atlantic Treaty Organization: Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü
PÇDK	Parti Çareseri Dimukrati Kurdistan: Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi
PKK	Partiya Karkeren Kurdistane: Kürdistan İşçi Partisi
PJAK	Partiya Jiyana Azad a Kurdistan: Kürdistan Özgür Yaşam Partisi
PYD	Partiya Yekitiya Demokrat: Demokratik Birlik Partisi
ÖZDEP	Özgürlük ve Demokrasi Partisi
s.	Sayfa
ss.	Sayfa Sayısı
SEGE	Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları
SHP	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SİHA	Silahlı İnsansız Hava Aracı
TAK	Teyraboze Azadiyan Kurdistan: Kürdistan Özgürlük Şahinleri

TAJK	Tevgera Azadiya Jinen Kurdistan: Kürdistan Özgür Kadın Hareketi
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİKKO	Türkiye İşçi Köylü Kurtuluş Ordusu
T-KDP	Türkiye Kürdistan Partisi
TOKİ	Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
UNICEF	United Nations Children's Fund: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
UNODC	United Nations Office on Drugs and Crime: Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi
vb	Vebenzeri
YCK	Yektiya Ciwanen Kurdistan: Kürdistan Gençler Birliği
YDG-H	Tevgera Ciwanen Welatparez Yen Şoraşger: Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi
YPG	Yekineyen Parastine Gel: Halk Savunma Birlikleri
YPJ	Yekineyen Parastine Jin: Kadın Koruma Birlikleri
YPS	Yekiniyen Parastina Sivil: Sivil Savunma Birlikleri
YRK	Yekineyen Parastina Rojhilate Kurdistan: Doğu Kürdistan Savunma Birlikleri
yy	Yüz yıl
YWRK	Yektiya Walet Parezen Ravşanberen Kurdistan: Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği

TABLO LİSTESİ

Tablo No **Sayfa**

Tablo: 4.1:PKK'ya Karşı 1980-2020 Yılları Arasında Uyuşturucu Operasyonlarına Ait Yakalamalar.....89

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil No **Sayfa**

Şekil 4.1: 1984-2020 Yılları Arasında PKK'ya Katılım Durumu.....83
Şekil 5.1: 2017 SEGE İl Raporu.....102

Şekil 5.2: 2022 SEGE İlçe Raporu.....103

1. GİRİŞ

Terör ve terörizm kavramlarının aslında geçmişten günümüze hep var olduğu düşünülmektedir. Bilinen ilk terörist grup örneğinin Sicarii örgütü olduğuna inanılmaktadır. Sonrasında akla gelen bir diğer örgüt Haşhaşiler olup 21. Yüzyıl da da terör ve terör örgütleri tüm dünyanın gündeminde bulunmaya devam etmektedir. Terör kavramı geçmişten günümüze etki altına aldığı alanları olumsuz olarak etkilemiştir. Ülkeler terör örgütleriyle mücadele ederken 2001 yılında ABD'de ikiz kuleler olarak adlandırılan Dünya Ticaret Merkezi'ne gerçekleştirilen uçak saldırısı sonrasında daha evrensel bir terörle mücadele safhasına dönüşmüştür. Ülkeler ortak mücadele yöntemleri geliştirmeye çalışmıştır. Tabi bu mücadele birlikteliğinin ülkelerin çıkarlarına olumsuz etki ettiği dönemlerde iş birliğine dönüşmüştür. Ancak terörle mücadelede uluslararası alanda iş birliği biraz kağıt üzerinde kalmıştır. Dini istismar eden terör örgütleriyle diğer duyguları örneğin etnik unsurları istismar eden terör örgütleriyle mücadele arasında büyük mücadele farklılıkları oluşmuştur. Dini istismar eden terör örgütleriyle özellikle İslamiyet'i istismar eden terör örgütleriyle mücadelede uluslararası birliktelik daha yoğunken etnik duyguları istismar eden terör örgütleri özgürlük savaşçısı, gerilla veya kendi halkını kurtarmak için savaşan öz savunma gücü olarak görülmüştür. Ülkelerin uluslararası terörle mücadelesi çıkarlarıyla doğru orantılı olmuştur. Fakat terör hangi duyguları istismar ederse etsin etkisi, yıkıcılığı ve etki alanındaki bölgede oluşturduğu kaos ortamı aynı olmuştur. Terör örgütlerinin eylemleri farklı tezahürlerde olsalar da ortaya çıkan sonuç tektir. Terör, bulunduğu bölgeyi adeta kara delik gibi içine çekerek o bölgenin yoksullaşmasına neden olmaktadır.

Bu çalışmada Nijerya ve bölge ülkelerde etkin olan Boko Haram terör örgütü ve Türkiye ve çevresinde etkin olan PKK (Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütü özelinde dini istismar eden terör örgütleriyle etnik unsurları istismar eden terör örgütlerinin gerçekleştirdiği faaliyetler sonucunda etki alanlarına mal ettikleri az gelişmişlik etmeninin aynı olup olmadığı araştırılmıştır. Bu araştırma yapılırken nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Terör, terörizm ve bu çalışmada incelenen PKK ve Boko Haram terör örgütleri hakkında geniş bir literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra bu

konular hakkında yapılan çalışmalar incelenmiş ve son olarak araştırmacının 2014-2022 yılları arasındaki Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerindeki gözlemleriyle birleştirilerek bir sonuca ulaştırılmaya çalışılmıştır. Çalışmada dini söylemli terörizm ile etnik terörizm örnek alınarak terörün farklı çeşitlerinin bir bölgenin yada bir ülkenin az gelişmişliğine etkisi aynı mıdır ? Sorusuna cevap aranmıştır. Çalışmanın sonunda terörün hangi kaynaktan beslenirse beslensin az gelişmişlik etkisinin aynı olduğu sonucuna varılmıştır. Yalnızca bu az gelişmişlik düzeyinin ülkenin siyasi, sosyal ve ekonomik yapısının durumuna göre ülke geneline yayıldığı ya da bir bölgede sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda terör türlerini kendi içerisinde daha önemli ya da daha az önemli gibi bir sıralamaya sokulmaması gerektiği terörün tüm türleriyle aynı oranda mücadele edilmesi gerektiği hatırlanacaktır. "Kısacası terör terördür. Mücadelesi de tüm uluslararası kamuoyu tarafından birlik olarak yapılmalıdır." Algısını yükseltecektir.

Çalışmanın ilk bölümünde terör, terörizm, PKK terör örgütü, Boko Haram terör örgütü hakkında ve bu terör örgütlerinin etkileri hakkında hangi çalışmaların yapıldığı kısaca aktarılmaya çalışılmıştır. İkinci bölümde terör ve terörizm kavramlarının çeşitli uluslararası aktörler tarafından ne şekilde tanımlandığından bahsedilmiştir. Tanım olarak terör ve terörizm kavramları açıklandıktan sonra terörizmin tarihsel gelişimine yer verilmiştir. Daha sonra terörizm türleri ve terörizmin nedenleri açıklanarak terörizm az gelişmişlik bağlantısının nedeni anlatılmıştır. Terör ve terörizm kavramsal olarak açıklandıktan sonra üçüncü bölümde dini istismar eden terör örgütlerine örnek olarak seçilen Boko Haram terör örgütü detaylı bir şekilde incelenmiştir. Boko Haram'ın kurulduğu ülke olan Nijerya hakkında da genel bilgilere yer verilmiştir. Daha sonra Boko Haram'ın kendisini nasıl İslamiyet'le ilişkilendirdiğinden bahsederek Boko Haram terör örgütünün kuruluş aşamasından başlanarak amacı, yapısı, finans kaynaklarından ve Boko Haram terör örgütünün yıkıcılığının daha net anlaşılması için Nijerya ve Nijerya ile sınır komşusu olan devletlerin sınırlarının içerisinde gerçekleştirdiği eylemlere yer verilmiştir. Çalışmanın dördüncü bölümünde etnik duyguları istismar eden terör örgütlerini açıklamak için örnek olarak seçilen PKK terör örgütü hakkında bilgilere yer verilmiştir. Çalışmanın bu bölümünde öncelikle Türkiye Cumhuriyeti hakkında ve PKK terör örgütünün eylemlerinin ve etki alanının yoğunlaştığı Türkiye'nin

Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri hakkında genel bilgiler anlatılarak ülke tanıtılmaya çalışılmıştır. Daha sonra PKK'nın Türkiye'nin Güneydoğu Anado lu ve Doğu Anadolu bölgeleri başta olmak üzere Türkiye'ye sınır komşusu olan Orta Doğu ülkelerinde meydana gelen ayrılıkçı Kürt etnik kimliğini istismar eden ayrılıkçı hareketler olup olmadığı araştırılmıştır. Bu konuya değinildikten sonra PKK terör örgütünün kurucusu olan terörist başı Abdullah ÖCALAN'dan başlayarak PKK'nın kuruluşu, gelişim evreleri ve günümüzde geldiği sürece kadar tüm unsurlarıyla PKK terör örgütü açıklanmaya çalışılmıştır. Bu bölümün sonunda yine PKK terör örgütünün gerçekleştirdiği ve binlerce masum insanın hayatının son bulmasıyla sonuçlanan katliam boyutuna varan terör saldırılarına örnek olarak yer verilmiştir.

Terör ve terörizm tanımından başlayarak terörizmin tarihi, Boko Haram ve PKK terör örgütü detaylı olarak tanıtıldıktan sonra çalışmanın beşinci bölümünde dini istismar eden bir terör örgütü olan Boko Haram ve etnik yapıyı istismar eden bir terör örgütü olan PKK terör örgütünün etki ettikleri Nijerya ve Türkiye Cumhuriyeti'nde ki az gelişmişlik etkisi iki ayrı başlık altında incelenmiştir. Daha sonra bu iki terör örgütünün etki alanlarında göstermiş olduğu az gelişmişlik etkisinin boyutları ve sınırları Nijerya ve Türkiye Cumhuriyeti karşılaştırılarak sonuca ulaşılmıştır. Son olarak altıncı bölümde çalışma konusu hakkında çıkarılan sonuçlara yer verilerek çalışma tamamlanmıştır.

1.1. Literatür Taraması

Genellikle terörizm kelimesi telaffuz edildiğinde şiddet eylemleri ve askeri açıdan uğranılan zarar ve can kayıpları akla gelmektedir. Terörizmin meydana getirdiği şiddet olayları sonucunda meydana gelen siyasi, sosyal ve ekonomik sonuçlar göz ardı edilmekte ya da yeterince değinilmemektedir. Ayrıca terör kavramı dini terör, etnik terör, devlet terörü gibi sınıflara ayrılmaktadır. Fakat terörizmden beslenen tüm terör örgütleri aynı sonuca ulaşmaya çalışmaktadır. Sadece istismar ettikleri konular farklıdır. Tüm terör örgütleri faaliyet gösterdikleri alanlarda o bölgeyi siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan etkileyerek gelişmişlik seviyelerini düşürmektedir.

Bu yüzden terörizm, faaliyet gösterdikleri alanda bölgenin az gelişmişliğine etkisi tüm unsurlarıyla değerlendirilmelidir. Bu çalışmada terörizmin az gelişmişliğe etkisi Nijerya ve Türkiye özelinde tüm unsurlarıyla ele alınacaktır.

Bu çalışmada terörizmin tarihsel sürecinin anlatıldığı bölümle ilgili olarak Chaliand ve Blin (2016), Terörizmin Tarihi Antik Çağ'dan IŞİD'e isimli kitaplarıyla benzer bir çalışma yapmışlardır. Bu çalışmalarında terörizmi tarih öncesinden başlayarak günümüze kadar olan terörizm sürecini ansiklopedik bilgi niteliğinde aktarmışlardır.

Terörizmin sosyal, ekonomik, toplumsal ve psikolojik yönden etkileri ile ilgili yapılan araştırmalara aşağıda yer verilmiştir.

Sevinç (2019), Terör ve Yerel Ekonomik Kalkınma: Türkiye Düzey 2 Bölgeleri Üzerine Ekonometrik Analizler başlıklı doktora tezinde, bu çalışmada da yer alan terörizmin az gelişmişliğe ekonomik etkisiyle ilgili yaptığı çalışmalarda bölgeler arasında değişen gelişmişlik düzeylerinin ortaya çıkmasının en büyük nedenlerinden birinin terör olduğuna değinmiş ve ekonomik olarak sonuçlarını sergilemeyi amaçlamıştır. Terör ve ekonomik kalkınma arasındaki bağı açıklamaya çalışmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde terörizmin kavramsal olarak açıklamasını yapmış. Sonraki bölümlerde çeşitli ülke örnekleriyle karşılaştırma yapıp terörizmin bir bölgenin kalkınmasına etkisini anlatmaya çalışmıştır. Aynı Şekilde terörizmin ekonomi üzerine etkisiyle ilgili olarak Uğurlu (2019), Terörizmin Ekonomik Büyüme ve Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği başlıklı doktora tezinde, Türkiye'nin ekonomik gelişiminin tam anlamıyla gerçekleşememesinin nedeninin terörizm olduğunu 1982-2017 yılları arasındaki verileri zaman serisi yöntemiyle inceleyerek terörizmin ekonomik büyüme ve sabit sermaye yatırımlarına olumsuz olarak etki ettiği sonucuna varmıştır. Ketenci (2020)'de , Terörizmin Ekonomik, Siyasal ve Sosyal Göstergelerle İlişkisi: Türkiye Örneği başlıklı doktora tezinde, Türkiye'nin maruz kaldığı terörizm ortamının ülkenin ekonomik , siyasal ve sosyal göstergelerine etkisi çeşitli teknik analizler yapılarak sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda işsizlik, büyüme ve enflasyona etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Bir başka terörizmin ekonomi üzerine olumsuz etkisiyle ilgili olarak Akbaş (2018) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada 1980-2016 yılları arasındaki Türkiye'de meydana gelen terör olayları

ile yabancı yatırımcı, turizm, milli gelir gibi ekonomik verileri birbiriyle karşılaştırarak terör ekonomi ilişkisini açıklamaya çalışmıştır. Hide (2011) tarafından terörizmin sosyoekonomik etkileriyle ilgili olarak yapılan çalışmada terör ortamının oluşmasına neden olan nedenlerin en başında gelenlerin sosyal, ekonomik ve siyasal sorunlar olduğu ortaya konmuştur. Bu sorunlar Lice örneğiyle anlatılmaya çalışılmıştır. Ekonomik olarak terörizmin oluşmasının nedenleri araştırılmış terörle olan ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Sosyoekonomik etkileri üzerine Şen (2015)'e ait bir çalışma da bulunmaktadır. Araştırmacının Terörün Toplumlar Üzerindeki Sosyoekonomik Etkilerine Bakış: PKK Terörü ve Ağrı Gerçeği başlıklı makalesinde PKK terör örgütünün gerçekleştirdiği şiddet eylemleri sonucunda toplumsal ve ruhsal sorunların yanında bölgenin ekonomik yapısında ve ekonomik gelişmişlik seviyesinde meydana getirdiği olumsuz etkiler Doğu Anadolu Bölgesi'nin önemli şehirlerinden biri olan ancak PKK terör örgütünün faaliyetlerinden ve terör saldırılarından dolayı ekonomik olarak potansiyelinin çok altında olan Ağrı ili özelinde anlatmıştır.

Terörizmin etki ettiği alanlarda bu çalışmada da yer alan sosyal açıdan da gelişime olumsuz etki etmesiyle ilgili olarak Sarı (2020)' ya ait Terör Kaynaklı İç Göç: Nusaybin'den Mardin'e Göç Edenler Üzerine Bir Araştırma başlıklı doktora tezinde PKK terör örgütünün terör eylemlerine şehir çatışma alanlarını eklemesi sonucu meydana gelen hendek barikat olaylarından dolayı göç etmek zorunda kalan kişileri Mardin Nusaybin özelinde sosyolojik açıdan incelemiştir. Nusaybin'den Mardin'e göç eden 380 kişiye 67 soruluk bir anket uygulanmıştır. Anket sonucunda oluşan veriler değerlendirilmiştir. Anket sonuçlarına göre bu hendek olaylarının sorumlusu olarak PKK terör örgütünü gördüklerini beyan etmişlerdir . Terörizmin sosyal etkileri ile ilgili olarak Şahin (2019) tarafından yapılan çalışmada asıl konu olarak terörizmin basın medya yoluyla Türkiye'ye sosyolojik ve psikolojik etkileri analiz edilmiştir. Sosyal ve psikolojik sorunların ülkeyi olumsuz olarak etkilediği görülmüştür. Bayraklı ve Alkanat (2021) tarafından terörizmin sosyal etkilerine ilişkin yapılan PKK'da Kadın Teröristlerin Rolü ve Örgüt İçi Cinsel İstismar isimli çalışmalarında PKK terör örgütünün örgüte katılan kadın şahısların intihar saldırılarında kullanılması ve örgüt üyesi kadınlara yönelik gerçekleştirilen cinsel istismar anlatılmaya çalışılmıştır. Terörist başı Abdullah ÖCALAN tarafından

yapılan kadın tanımlaması ve kadına verilen değerin sözde kaldığını örgüt içerisinde kadın erkek eşitsizliğinin olduğu anlatılmıştır. Aile baskısı, zorla evlendirme gibi namus cinayetleri gibi sebepler başta olmak üzere bir şekilde PKK terör örgütüne katılan kadınların örgüt içerisinde bir araç olarak görüldüğü erkek üyeleri örgüt içerisinde tutmak için kullanıldığı örgüt içerisindeki kadınların sürekli cinsel istismara uğradıkları ve seks kölesi olarak kullanıldıkları ortaya konulmuştur. Terörizmin sosyal etkilerine ilişkin bir çalışmada Özeren, Özer ve Başıbüyük (2012) tarafından Bireylerin Terör Örgütüne Katılmasına Etki Eden Faktörler Üzerine Bir Alan Çalışması: PKK/KCK Örneği başlıklı makaleleriyle bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada 236 PKK terör örgütü üyesine ait kayıtlar incelenmiş aynı zamanda 46 terör örgütü üyesi ile mülakat yapılarak bir analiz yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda örgüte katılım nedenleri sıralanmıştır. Bu nedenlerin başlıcaları şunlardır. Ailevi sorunlar, etnik milliyetçilik duyguları, işsizlik, ekonomik sorunlar ve intikam duygusudur. Terörizmin sosyal etkilerini aktaran bir çalışmada Özdemir (2008) tarafından Terör: Şehit ve Gazi Yakınlarının Terör Hakkındaki Görüşleri isimli makalesiyle yapılmıştır. Bu çalışmayla sosyal olarakta büyük bir sorun olan terörizmin sosyal etkilerini aktaran bir çalışma yapılmıştır. PKK terör örgütünün terör saldırılarında şehit olan gazi olan güvenlik güçlerinin aileleriyle terör, terörizm ve PKK terör örgütü hakkında mülakat yapılarak şehit ve gazi ailelerinin görüşlerine yer verilmiştir.

Terör örgütlerinin medyayı propaganda aracı olarak kullanmasıyla ilgili olarak Çalağan (2020), Terörizmin Bir Propaganda Aracı Olarak Medya ve Terör Haberciliği başlıklı yüksek lisans tezinde , terörist grupların medyadan nasıl istifade ettiklerini, medyanın terörist oluşamlar için önemini anlatmıştır. Yapılan çalışmada teröristlerin teknolojinin gelişmesiyle kendilerine ait medya organlarını kullandıkları ya da dolaylı olarak medyayı kendi amaçları için kullanabileceği sonucuna varılmıştır. Medyanın terör örgütlerinin haberlerini propagandaya alet olmadan nasıl sunabileceği ve terörle mücadelede medya hangi rolleri üstlenebilir sorularına odaklanmıştır. Ayrıca terörle mücadelenin nasıl olması gerektiğine ilişkin İskender (2017) tarafından Türkiye'de Terörizm ve Terörle Mücadelede Kurumlar Arası Yeni Entegrasyon Süreci başlıklı bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nde doğmuş terör örgütlerini yapısal ve ideolojik olarak

sınıflandırmıştır. Sadece siyasal olarak değil devletin tüm unsurlarıyla nasıl mücadele edeceğine dair yeni bir konsept oluşturmaya çalışmıştır. Türkiye'de çok sayıda terörist örgüt olmasından dolayı DHKP/C terör örgütü, PKK ve FETÖ/PDY terör örgütlerini örnek olarak gösterilmiştir. Boko Haram terör örgütü hakkında yapılan çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

Bu çalışmada yer alan Boko Haram'ın Nijerya'ya vermiş olduğu az gelişmişlik etkisi ile ilgili olarak Özer (2018)' de Boko Haram Terörü ve Bölge Siyasetine Etkisi başlıklı yüksek lisans tezinde bu konuya değinmiş ve Boko Haram isimli terör örgütünün bölgeye verdiği zararları anlatmaya çalışmıştır. Örgütün meydana getirdiği sosyal etkilerden bahsetmiştir. Teröristlerin yaptığı saldırılar sonucunda güvenlik zaafiyetlerine ek olarak temel gıda malzemelerine ulaşmada yaşanan olumsuzluklar, açlık ve bölgeye yapılan iş yatırımlarının azalması gibi ticaretin durması gibi sosyal ve ekonomik etkilerden bahsetmiştir. Yine Norbert (2019)' de terörizmin ülkeye vermiş olduğu olumsuz etkiyi Nijerya'da Etnik Şiddet ve Bölgesel Terörizm başlıklı yüksek lisans teziyle aktarmıştır. Nijerya'da yaşanan etnik sorunların ve siyasal yapının terörizmle olan ilişkisini incelemiştir. Nijerya'da yaşanan terörizm ortamının ülkede meydana getirdiği sosyoekonomik ve politik etkileri incelemiştir. Yapılan çalışma sonucunda ülkede yaşanan etnik milliyetçilik ve terörizmin Nijerya'nın gelişmesinde en büyük engel olduğu sonucuna varmıştır. Terörizm ile az gelişmiş ülke bağlantısı hakkında Kösüş (2019), yaptığı çalışmayla kırılgan devlet örnekleriyle terörizm arasında doğru orantılı bağ olduğunu Nijerya'da Boko Haram örneği, Somali'de Eş-Şebab ve Uganda'da Tanrının Direnişi Ordusu isimli terör örgütü örnekleriyle anlatmıştır. Bu sorunun kırılgan devlet olarak nitelendirilen ülkelerin kurumsal yapılarının geliştirilmesi sonucu aşılabileceğinden bahsetmiştir. Boko Haram terör örgütünün oluşturduğu terör ortamının az gelişmişliğe etkisini turizm açısından etkisini Özav (2020), Terörizmin Turizmin Gelişimi Üzerindeki Etkisi: Sahra Altı Afrika Ülkeleri Örneği başlıklı yüksek lisans tezinde incelemiştir. Bu incelemeyi çeşitli teknik analizler yaparak 2002-2016 yılları arasında Sahra Altı Afrika ülkelerinde terörizmin turizme olan etkisini incelemiştir. Terörizmin kaygı, endişe, kaos ve kargaşa ortamı yaratması turizmin gelişimini engellediği sonucuna varmıştır. Boko Haram terörünün bölgenin az gelişmişliğine etkisini sosyal açıdan değerlendiren bir çalışma Bauer tarafından yapılmıştır. Bauer

(2019), Çalınan Hayatlar Boko Haram ve Afrika'nın Kalbindeki Terör isimli kitabında Nijerya merkezli diğer bölge ülkelerini de etkileyen Boko Haram terör örgütünün baskın yaptığı köylerden kaçırdığı kız çocukları ve kadınları Nijerya'da bulunan Sambiya Ormanları'nda ne şartlar altında tuttuğu hakkında bilgiler vermiştir. Kitapta ulaştığımız bilgiler neticesinde Boko Haram öncesinde ülkede önemli bir yeri olan şehirlerin Boko Haram terör örgütü ile birlikte nasıl gerilediği, yozlaştığı nasıl terkedilmiş izbe mekanlara dönüştüğü görülmektedir. Ayrıca bu zulme maruz kalan kadınlarla yapılan röportajları okuyucuya aktarmıştır. Birinci ağızdan yapılan bu görüşmeler sonucunda Boko Haram terörünün bıraktığı olumsuz etkileri tüm ayrıntılarıyla görülmektedir . Boko Haram'ın Nijerya'da ortaya çıkardığı az gelişmişlik etkisinin ekonomik boyutuyla ilgili olarak Şen ve Çiçek (2018) tarafından yapılan çalışmada Nijerya'daki ekonomik adaletsizlik, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve ülkede yaşanan toplumsal çatışmadan yararlanan Boko Haram'ın etkisini azaltmak için Nijerya'nın gelişmişlik seviyesinin artırılmasına yönelik çalışmalara yoğunlaşılması ve sosyal durumun iyileştirilmesi gerektiğinden bahsetmişlerdir.

Bu çalışmada belirtilen Boko Haram'ın kuruluşu, yapısı ve eylemleriyle ilgili bazı çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Maraş (2017), İslami Söylemli Terörizm ve Nijerya'ya Yansımaları: Boko Haram Terör Örgütü başlıklı yüksek lisans tezinde Afrika kıtasında bulunan Nijerya topraklarında ortaya çıkan Boko Haram terör örgütünün ortaya çıkışını, gelişme evresini ve bölgedeki insanların Boko Haram terör örgütüne karşı bakış açılarını incelemiştir. Yapılan inceleme sonucunda kültürel ve ekonomik sonuçlardan dolayı ortaya çıktığı belirtilerek, Boko Haram terör örgütü ile mücadelenin sadece askeri alanda değil aynı zamanda ekonomik, kültürel, eğitim, sağlık yani kısacası bu terör örgütüyle mücadelenin tüm boyutlarıyla birlikte yürütülmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmaya benzer bir çalışma Duman ve Çelik (2022) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada Boko Haram terör örgütünün kuruluşu, amacı ve terör örgütünün gerçekleştirdiği eylemler hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca Boko Haram terör örgütünün neden Nijerya'da ortaya çıktığı ve nasıl bölgesel bir terör örgütü haline geldiği sorularına cevap aranmıştır. Boko Haram terör örgütünün Nijerya'da ortaya çıkmasında en büyük neden olarak ülkenin kuzey bölgesiyle güney bölgesi arasındaki gelişmişlik düzeylerindeki dengesizlik,

ülkenin kuzey kesimlerindeki eğitim olanaklarının zayıf ve yetersiz olması ve son olarak ülkedeki çok sayıda etnik kökene sahip gruplar olması Müslüman ve Hristiyan nüfusun birbirine yakın olmasından dolayı oluşan toplumsal ayrışma olarak açıklanmıştır. Boko Haram'ın Nijerya Cumhuriyeti'nin sınırlarını aşarak ülkeye komşu olan sınır devletlerini de etkisi altına alan bölgesel bir terör örgütü olmasının sebebi olarak da Nijerya'nın Boko Haram ile yeterince etkin bir şekilde mücadele etmemesi olarak gösterilmiştir. Aynı şekilde Erdoğan (2018)' da El Kaide, IŞİD ve Boko Haram Dini Motifli Terörizm ve Finansal Kaynakları isimli kitabında dini motifli terörizmin tarihsel sürecinden bahsetmiştir. Daha sonra dini istismar eden El Kaide, IŞİD ve Boko Haram terör örgütlerinin tarihçesi, amacı, yapısı ve finansal kaynaklarından bahsetmiştir. Son olarakta BM ve AB'nin terörizmin finansmanına yönelik aldığı önlemlerden ve aldığı kararlardan bahsetmiştir.

Boko Haram terör örgütünün yapısından bahsedilen bir çalışma da Uluer (2014) tarafından yapılmıştır. Uluer, Nijerya'da Siahlı Örgütler: Boko Haram ve MEND isimli yüksek lisans tezinde Nijerya Cumhuriyeti'nde tarihsel süreçte meydana gelen iç savaşlar, ekonomik problemler ve terörizm sorunundan bahsetmiştir. Boko Haram ve MEND isimli silahlı terör örgütlerinin yapısını, tarihsel sürecini ve maddi kaynaklarını açıklamaya çalışmıştır. Bozkurt (2018) tarafından da Boko Haram'ın Selefilik ve Vahhabilikle bağlantısına ilişkin çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada Nijerya ve bölge ülkelerinin en büyük sorunlarından olan Boko Haram isimli terör örgütünün Selefilik ve Vahhabilik anlayışıyla bağlantısını, yapısını ve Boko Haram'ın Nijerya'da ve diğer bölge ülkelerinde gerçekleştirdiği eylemlerden bahsedilmiştir. Çetinkaya (2019)' da Sahra Altı Afrika'sında Terörizmin Yükselişi başlıklı yüksek lisans tezinde terörizm olgusunun Sahra Altı Afrika'sındaki etkilerini gözlemlemeye çalışmıştır. Bu gözlemleri Boko Haram, Eş Şebab ve Tanrının Direniş Ordusu isimli terör örgütlerini inceleyerek anlatmaya çalışmıştır. Bu örgütlerin IŞID ve El Kaide terör örgütleriyle organik bağlarının olduğu ve Sahra Altı Afrika'da soğuk savaş sonrasında terörizmde artış meydana geldiğini tespit etmiştir . Son olarak bu çalışmada dini istismar eden terör örgütü olduğu belirtilen Boko Haram terör örgütü hakkında benzer bir çalışmada Alhanlıoğlu (2020) tarafından Uluslararası Sistemde Terör Kavramı: Afrika'da Boko Haram Örneği başlıklı yüksek lisans teziyle ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada Boko Haram terör

örgütünün dini istismar eden, dini söylemleri kullanan bir terör örgütü olduğundan bahsedilmiştir. Boko Haram terör örgütünün ortaya çıkışı, yaptığı saldırılar ve diğer terör örgütleriyle olan ilişkilerini incelenmiştir. Ayrıca ABD, Çin, AB ve Türkiye'nin Boko Haram terör örgütüne karşı bakış açıları ele alınmıştır. PKK terör örgütü hakkında yapılan çalışmalara aşağıda yer verilmiştir.

PKK'nın amacı ve yapılanmasıyla ilgili olarak Ergül (2007), Kürdistan İşçi Partisi(PKK) Terör Örgütü: Etnik Terörün Fikri Yapısı, Anatomisi ve Şiddet Stratejileri başlıklı yüksek lisans tez çalışmasıyla PKK terör örgütünün amacını, yapılanmasını, şiddet yöntemlerini ve bu şiddet eylemlerinde meydana gelen değişimleri incelemiştir. PKK terör örgütünün kuruluşu ve yapısıyla ilgili bir diğer çalışma Göce (2019) tarafından yapılmıştır. Araştırmacının Türkiye'de Terör ve Terör Örgütlerinin Sürekliliğine Sebep Olan Faktörler : PKK Örneği isimli yüksek lisans tezinde uzun yıllardır Türkiye Cumhuriyeti'nin ana gündem maddesi olan PKK terör örgütünün ilk ortaya çıktığı zamandan bu yana sürekliliğini nasıl sağladığı sorusuna cevap aramıştır. Çalışma sonucunda PKK'nın kullandığı kaynaklarla arasındaki bağlantının kesilmesi gerektiği sonucuna varmıştır. PKK'nın yapılanmasıyla ilgili bir diğer çalışmada Çoşar (2019) tarafından yapılan PKK Terör Örgütünün Kuruluşu, Faaliyetleri ve Türkiye'nin Mücadele Politikaları isimli yüksek lisans tezidir. Bu çalışmada Türkiye Cumhuriyeti'nin en büyük sorunlarından biri olan terör sorununu PKK örneklemesiyle incelemiştir. PKK'nın yapılanmasını, gerçekleştirdiği saldırıları ve Türkiye'nin PKK terör örgütüne karşı uyguladığı mücadele yöntemlerini konu edinmiştir. Kurum (2015)' da Terörist Örgütlerin Güvenli Ortamları ve Terörist Örgütlerle Mücadelede Güvenli Ortamları Hedef Alma Yaklaşımı: PKK Terörist Örgütü Örneği başlıklı doktora tezinde, güvenlik ve terörizm olgularını açıklayarak terörist grupların güvenli ortamlarının sınıflandırarak PKK örneğiyle anlatmıştır. Güvenli ortamların terör örgütlerine göre değişiklik gösterdiği sonucuna varmış ve bu yüzden terörist örgütlerle mücadele ederken ayrı ayrı mücadele planlarına ihtiyaç olduğu sonucuna varmıştır. PKK ile ilgili kuruluşu ve yapılanması ile ilgili detaylı olarak detaylı bilgilere yer verilen bir çalışmada İşeri (2008) tarafından yapılmıştır. Reyhan İŞERİ, Türkiye'de Etnik Terör: ASALA ve PKK Örneği isimli kitabında terör ve terörizm kavramını açıklayarak etnik terör

kavramını Türkiye örneğiyle anlatmıştır. Daha sonra ASALA ve PKK terör örgütleri hakkında detaylı olarak bilgiler verip alınması gereken tedbirlerden bahsetmiştir.

PKK'nın Irak'ın kuzeyinde hareket etme kabiliyetinin artmasıyla ilgili, Altıntaş (2019), 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Türkiye ve ABD'nin Terörizmle Mücadele Stratejileri başlıklı yüksek lisans tezinde, ABD'nin 11 Eylül saldırıları sonrasında terörizme karşı değiştirdiği mücadele stratejisini Afganistan ve Irak'a karşı hareket tarzını, 1 Mart Tezkeresi olayından sonra ABD ve Türkiye arasında yaşanan konum uzaklaşmasını ve ABD'nin Irak'ın kuzeyini PKK terör örgütüne bırakması sonucu ya da göz yumması sonucu PKK'nın güçlenmesini anlatmaya çalışmıştır. Kısacası ABD ve Türkiye'nin terörle mücadelesinde birbirine benzer ve benzer olmayan noktaları değerlendirilmiş ve Türkiye'nin terörle mücadelesinde etkin çözümler üretmek için belirlenmesi gereken stratejiler üzerine durulmuştur. PKK'nın saldırılarına şehir savaşlarını eklemesiyle ilgili olarak Yüksel (2019), Kentleşme ve Asimetrik Askeri Mücadele: PKK Terör Örgütünün Silopi'de "Şehir Savaşı" Denemesi ve Türk Silahlı Kuvvetlerinin Mücadelesi başlıklı yüksek lisans tezinde kentleşmeyle şehir savaşlarına yönelen PKK terör örgütünün değişen strateji, yöntem ve etkilerini incelemiştir. Bu inceleme Şırnak ilinin Silopi ilçesi özelinde yapılmıştır. Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde PKK'nın etkin olmasıyla ilgili olarak Küçükşahin (2005), Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu PKK Terörüne Hazırlayan Nedenler isimli bir çalışma yapılmıştır. Çalışmada bölgenin sosyal ve kültürel yapısı incelenmiş bu yapıyla PKK terör örgütü arasındaki ilişki kurulmaya çalışılmıştır. Bölgedeki ağalık sistemi, çok çocukluluk, eğitime ulaşmada yaşanan aksaklıklar ve coğrafya şartlarının PKK tarafından nasıl kullanıldığından bahsetmiştir.

Çalışmada yer alan PKK'nın propaganda yöntemleri ile ilgili benzer çalışmalar bulunmaktadır. Örneğin Ekizer (2014)' in Terör Örgütlerinin Propaganda ve Yandaş Kazanma Faaliyetlerinde Sosyal Medyanın Rolü: PKK Terör Örgütünün İncelenmesi başlıklı yüksek lisans tezinde günümüzün en önemli alanlarından bir olan sosyal medya olgusunun PKK terör örgütü tarafından yandaş kazanma ve propaganda aracı olarak ne şekilde kullandığının tespiti amacıyla yapılan bir çalışmadır.

PKK'nın finans kaynaklarıyla ilgili olarak çalışma yapan Karabulut (2013), Terör Örgütlerinin Yasadışı Finansman Kaynakları ve PKK Terör Örgütü Örneği başlıklı yüksek lisans tezinde kayıt dışı ekonomik faaliyetlerin ülkenin ekonomisinin yanı sıra güvenliğine de etki ettiğini göstermeyi amaçlamıştır. PKK örneğiyle anlattığı çalışmada insan kaçakçılığı, uyuşturucu ticareti, sigara kaçakçılığı gibi yasadışı finansman yöntemiyle nasıl kendisine gelir sağladığını anlatmıştır. Terörizmin finansmanı ile ilgili bir başka araştırmada Gücenmez (2014) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, Terörizmin Finansmanı : PKK, ETA ve IRA Terör Örgütlerinin Karşılaştırılması başlıklı yüksek lisans tezinde PKK ile ETA ve IRA terör örgütlerinin finansman kaynakları karşılaştırılmış, terörün finansmanı ile Türkiye Cumhuriyeti'nin verdiği mücadele incelenip alınması gereken önlemler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada yer alan PKK'nın önemli yasa dışı finansman kaynaklarından olan uyuşturucu ticareti ile ilgili Çakır (2020) tarafından bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma terör örgütlerinin en büyük maddi kaynaklarının başında gelen uyuşturucu ticareti hakkında yapılmıştır. Çalışmada terör örgütlerinin uyuşturucu ticareti yapma nedenleri, uyuşturucu ticaretinin terör örgütleri üzerinde oluşturduğu olumsuz görünümün nasıl bertaraf edildiği ve uyuşturucu ticareti yapan terör örgütlerinin çevreleriyle ilişkileri değerlendirilmiştir. Bu çalışma FARC, PKK ve Taliban özelinde yapılmıştır. PKK'nın yasadışı finansman kaynaklarıyla ilgili olarak bir çalışmada Erdal (2014) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı, Terör, Organize Suç İlişkisi: PKK Terör Örgütü ve İnsan Ticareti başlıklı yüksek lisans tezinde insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı suçu terör örgütlerinin önemli faaliyet alanlarından biridir. PKK terör örgütünün bu olayı nasıl değerlendirdiği ve insanları nasıl istismar ettiğini açıklamıştır.

PKK hakkında bir başka çalışmada Alan (2020) tarafından yapılmıştır. Yazar Terör-PKK 40 Yıllık İhanet isimli kitabında PKK'nın kuruluşundan itibaren ayrıntılı olarak PKK terör örgütü hakkında bilgiler vermiştir. Günümüze kadar PKK'ya karşı verilen mücadeleyi anlatmıştır. Ayrıca PKK tarafından gerçekleştirilen eylemlerden bahsetmiştir. PKK tarafından gerçekleştirilen saldırılar ile ilgili olarak Cantenar ve Tümlü (2016)' nün yaptıkları çalışmada PKK terör örgütünün 1993-2012 yılları arasında gerçekleştirdiği 1724 terör saldırısı incelenerek kategorize edilmiştir. PKK terör örgütünün gerçekleştirdiği eylemler köy baskını, karakol ve üs bölgesi saldırısı,

pusu ve yol kesme gibi kategorilere ayrılmıştır. PKK terör örgütünün gerçekleştirdiği eylemlerin yoğunlaştığı saldırı şekilleri ile güvenlik güçlerinin verdiği zayiatlar karşılaştırılarak analiz edilmiştir. PKK terör örgütü tarafından gerçekleştirilen en etkili eylem türlerinin pusu eylemleri, karakol ve üs bölgeleri saldırıları ve mayın eyp saldırıları olduğu tespit edilmiştir. Güvenlik güçlerinin de en fazla zayiatı karakol ve üs bölgeleri saldırılarında verdiği tespit edilmiştir. PKK teröründen bölge halkının uğradığı zararlara ilişkin Duru ve Yiğit (2014) tarafından bir çalışma yapılmıştır. Araştırmacıların Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun, Uygulanması ve Etkileri başlıklı makalelerinde uzun yıllardır PKK terör örgütüyle mücadele eden Türkiye'nin, 1987-2002 yılları arasında uygulanan olağanüstü hal (OHAL)'den bölge halkının uğradığı zararın tazmini için uygulamaya koyduğu 5233 sayılı "Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkındaki Kanunun" ne ölçüde amacına ulaştığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla Diyarbakır ilinde yaşayan 890 kişiye anket uygulanmıştır. Anket sonuçları analiz edildiğinde yürürlüğe konulan yasanın olumlu bir etki oluşturduğu fakat bu etkinin çok küçük kaldığı sonucuna varılmıştır. PKK'nın gerçekleştirdiği eylemlerde farklı yöntemler kullanmasıyla ilgili olarak Akyüz (2020), Türkiye'de Çevresel Terör: PKK Terör Örgütü Örneği başlıklı makalesinde bahsetmiştir. PKK terör örgütünün son zamanlarda terör saldırılarına orman yakma eylemlerini eklediği, PKK terör örgütünün bir doğa terörü gerçekleştirerek tüm dünya ülkelerinin olduğu gibi Türkiye'nin de en önemli doğa mirası olan ormanları nasıl yok ettiğini açıklamaya çalışmıştır. Çevresel terörizme karşı alınabilecek önlemleri açıklamıştır.

Avşar (2009), Terör ve Türkiye'de Bölücü Terör Bağlamında PKK başlıklı yüksek lisans tezinde terör kavramının detaylarını anlatmış ve Türkiye Cumhuriyeti özelinde terör geçmişini incelemiştir. Son olarak da terör kavramını toplumsal olgu olarak inceleyerek PKK'nın eylemlerini değerlendirmiştir. PKK terör örgütü ile ilgili Nuray ALTINDAĞ tarafından da bir çalışma yapılmıştır. Altındağ (2020), Türkiye'nin PKK Bölücü Terör Örgütü ile Mücadelesine Dair Bir Analiz başlıklı makalesinde terör örgütü PKK'nın iddia ettiği kuruluş amacı ve söylemleriyle, örgütün uygulamada gerçekleştirdiği eylemleri arasındaki çelişkilerden bahsetmiştir. 2002 yılına kadar sadece askeri yöntemlerin kullanıldığı mücadelede 2002 yılında Ak Parti'nin iktidarıyla olması gereken şekilde askeri yöntemlerin yanına ek olarak

ekonomik, siyasal ve kültürel açıdan mücadele edildiğini anlatmaya çalışmıştır. Terörle ve terörizmle mücadelenin sürekli olarak güncellenerek devam etmesi gerektiğinden bahsetmiştir. PKK ile ilgili bir başka çalışma da Demir (2008) tarafından yapılmıştır. Araştırmacı Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK isimli makalesinde PKK terör örgütünün öğrenme yeteneği anlatmaya çalışmıştır. Üç bölüme ayrılan makalede öncelikle öğrenme, öğrenen örgütler ve öğrenme tanımları kavramsal olarak açıklanmış, ikinci bölümde terör örgütlerinin öğrenebilme durumları incelenmiş ve son bölümde PKK terör örgütünün öğrenebilme durumu analiz edilmiştir.

Yukarıdaki çalışmaların tümünü incelediğimizde genel olarak terör örgütlerinin kuruluşundan amacından ve eylemlerinden bahsettiğini ya da sadece sosyal yönden veyahut ekonomik yönden incelenmiştir. Bazı çalışmalarda finansman boyutuyla incelenmiştir.

Yapılacak olan bu çalışmada terörizmin az gelişmişliğe etkisi Nijerya'da ağırlıklı olmak üzere bölge ülkelerde de faaliyet gösteren Boko Haram ve Türkiye merkezli diğer sınır devletlerinde farklı isimler altında faaliyet gösteren PKK özelinde anlatılacaktır. Bu anlatımda sadece tek yönlü olarak değil bu örgütlerin az gelişmişliğe etkisi tüm boyutlarıyla ele alınacaktır. Bu şekilde terörizmin az gelişmişliğe etkisi net bir şekilde ortaya konulacaktır

Bu çalışmada literatür taramasının ardından nitel araştırma tekniklerinden yararlanılmıştır. Veriler gözlemler sonrasında elde edilmiş daha sonra ise karşılaştırmalı analiz yöntemi kullanılmıştır. Terörizmin az gelişmişliğe etkisi Nijerya' da ortaya çıkan ve çevre ülkeleri etkileyen Boko Haram terör örgütü ile aynı şekilde Türkiye ve Türkiye sınırındaki çevre ülkelerinde faaliyet gösteren PKK terör örgütü özelinde karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmanın amacı Boko Haram terör örgütü ve PKK terör örgütünün saldırılarını yoğunlaştırdığı bölgelerde o bölgenin gelişmişliğine etkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca dini istismar eden terör örgütü olarak sıfatlanan Boko Haram ve etnik milliyetçi terör örgütü olarak görülen PKK terör örgütünün sıfatlarının pek önemi olmadığı taban oluşturmak için bürünülen özelliklerin sadece görüntü olduğu terörün hangi görünümün altına girerse girsin terörizmin sonuçlarının aynı olduğu ve faaliyet gösterdiği bölgenin gelişmişlik

seviyesine direkt etki ettiği anlatılmaya çalışılmıştır. Bunu göstermek için doktora ve yüksek lisans tezleri, bilimsel makaleler ve konu hakkında yazılmış kitaplar incelenmiş ve 2014-2018 Van ilinde ve 2020-2022 Şırnak ilindeki gözlemlerden yararlanılmıştır.

2. TERÖR,TERÖRİZM VE TERÖRİZM-AZGELİŞMİŞLİK BAĞLANTISI

Bu bölümde günümüzde tüm ülkeler için en önemli sorunlardan biri olan terör, terörizm kavramını ve terörizm ile az gelişmişlik arasındaki bağlantı incelenecektir. Terör ve terörizm kavramları açıklandıktan sonra antik çağlara kadar uzanan terörizmin tarihinden bahsedilecektir. Ardından terörizmin çeşitlerinden bahsedildikten sonra terör ortamını oluşturan nedenler açıklanarak terör ortamının az gelişmişliğe etkisi anlatılacaktır.

2.1 Terör ve Terörizm Nedir?

Terör ve terörizm kavramı 20. yy ile birlikte küresel bir sorun haline gelmiştir. Kökleri çok gerilere uzanan terör ve terörizm kavramlarını günümüzde popülaritesi oldukça artmış ve dünya gündeminin merkezine oturmuştur. Çok geniş kitlelerden destek alınması ya da devletler tarafından rakip devletlere karşı bir enstrüman olarak kullanılması terörü küresel bir sorun haline getirmiştir (Budak, 2020, ss. 106-107).

Ülkelerin büyük çoğunluğu tarafından terör ve terörizm önemli bir mücadele konusu olarak belirlense de ülkeler ortak bir terör terörizm tanımında ve uygulamasında birleşememiştir. Bazı ülkelere göre terörist olarak kabul edilen terör örgütleri başka bir ülkede gerilla ya da özgürlük savaşçısı olarak kabul edilmekte veya ülke çıkarlarına ters düşmedikçe terörizme göz yumulmaktadır. Bu durum terörizmin dünya gündeminde çıkarılamamasına ve ortak payda da buluşulamadığı için ortak bir mücadele ortaya konulamamıştır (Semercioğlu, 2016, s. 99).

“ Terör kelimesi köken olarak Latince bir kelime olup terrere kelimesinden türemiştir. Terör eski Türkçede tedhiş, Arapçada irhap ve batı dillerinde terror olarak ifade edilmiştir. “ (Sarı, 2020, ss.8-9).

ABD (Amerika Birleşik Devletleri) tarafından yapılan terör tanımı;

“ Siyasi olarak tasarlanmış ulus altı gruplar veya gizli ajanlar tarafından savaşmayan hedeflere karşı işlenen ve kitleyi etkilemeyi amaçlayan motive edilmiş şiddet hareketi.”(Biçer, 2019, s.3).

Birleşmiş Milletler (BM) tarafından yapılan terörizm tanımı;

> *“Sivilleri ya da savaşçı olmayanları öldürme ya da fiziksel zarar verme niyeti olan doğası ya da içeriği itibariyle insanlara göz dağı vermek, hükümetleri ya da uluslararası kuruluşların bir uygulaması ya da uygulamadan kaçınmasını zorla engellemek”*(Biçer,2019, s.3).

NATO (Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü) tarafından yapılan tanımlama;

“ Gücün veya Şiddetin yasadışı olarak siyasi, dini veya ideolojik hedeflere ulaşmak için hükümet veya toplumları zorlama veya korkutmaya teşebbüs ederek bireylere veya mallarına karşı kullanımı veya kullanma tehtididir.”(Biçer, 2019, s.3).

Türkiye Cumhuriyeti tarafından yapılan terörizmin tanımı;

> *“ Cebir ve şiddet kullanarak baskı korkutma yıldırma sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen cumhuriyetin niteliklerini siyasi, hukuki, sosyal, milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve cumhuriyetinin varlığını tehlikeye düşürmek, devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek temel hak ve hürriyetleri yok etmek, devletin iç ve dış güvenliğini, mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir.”*(T.C. Cumhurbaşkanlığı Mevzuat Bilgi Sistemi, 1991)

Terör bir grubun, bir topluluğun amacını gerçekleştirmek için isteklerini hedef kitleye duyurmak ve karşısındaki rakibe korku salmak amacıyla bombalı eylem, insanları öldürme gibi şiddetle genelde silahlı şiddete başvurma olarak

tanımlanabilir. Terörizm ise bir grubun amacını gerçekleştirmek için silah, korkutma ve korku salmaya çalışması sonucunda devletlere insanlara can ve mal kaybı yaşatması gibi tüm unsurların birleşimi olarak tanımlayabiliriz (Özerkmen, 2004, ss. 251-253).

2.2 Terörizmin Tarihsel Gelişimi

Terör kavramı insanlık tarihi kadar eski bir kavramdır. Dünya tarihinin her döneminde terör eylemleri gerçekleştirerek belirli bir amaca ulaşmak isteyen gruplar olmuştur. Antikçağda Sicariler, Orta Çağ'da Haşhaşiler daha sonra bazı devletler tarafından gerçekleştirilen devlet terörü dönemi, barış dini İslamiyeti kullanarak yükselişe geçen El Kaide gibi dini istismar eden terör örgütleri ve etnik kimliği bahane eden terör örgütleriyle günümüzde devam etmektedir. Sicarilerde basit aletlerle gerçekleştirilen terör eylemleri günümüzde çok sayıda insanın yaşamını yitirdiği büyük bombalı sansasyonel eylemler gerçekleştirilmeye başlanmıştır. Terörün antik çağlardan bu yana çok süratli önlenemez şekilde geliştiğini hatta ülke yönetimlerini zor durumda bırakarak ülkelerin büyük şehirlerini ele geçirebilecek seviyelere geldiği görülmektedir (T.C. İç İşleri Bakanlığı, 2017, s.6).

Günümüzde ve geçmişte terörizm hep var olmuştur. Çeşitli topluluklar, gruplar ve bazı kesimler terörizmi araç olarak kulanmış kullanmaya da devam etmektedir. Terörizmi organize bir şekilde kullanan ilk topluluk MS 70.yy'da ortaya çıkan Zelotlardır. Sicariler olarak da bilinmektedir. Sicari ismi Romalılar tarafından Zelotlara düşmanlarını hançerle öldürdükleri için bu isim verilmiştir. Sicariler Roma İmparatorluğu'nun Kudüs'ü işgal etmesiyle teröre başvurmuşlardır. Örgütün kurucu lideri Celilali Yahuda isimli bir Yahudi'dir. Sicarilerin iki amacı bulunmaktadır. Bu amaçlarından ilki güç kullanarak belirli kurallara oturttukları dini normları dindaşlarına zorla dayatmak ikincisi ise Roma İmparatorluğuna karşı bağımsızlık mücadelesi vererek toprakları üzerinde tekrar egemen olmaktır. Sicariler amaçlarına ulaşmak için terörizme başvurmuşlardır. Bu terörist grup eylemlerini genellikle kurbanlarını kalabalık ortamlarda hançerle öldürmek suretiyle yapmaktaydılar. Sicarilerin eylemlerini kalabalık yerlerde zaman mekan fark etmeksizin gerçekleştirmeleri, bir korku imparatorluğu yaratmalarını sağlamış ve onları güçlü

bir terör örgütü haline getirmiştir. Sicariler Roma İmparatorluğu tarafından Masada Kalesi'nde abluka altına alınmıştır. Fakat Sicariler hiçbir şekilde teslim olmamış intihar etmişlerdir (Chaliand ve Blin, 2016, ss. 65-70).

Terörizmin tarihinden bahsederken atlanmaması gereken bir diğer terör örgütü de Haşhaşilerdir. Haşhaşiler İslam dininin Şii mezhebinin İsmaili görüşü üzerine temellendirilmiş, dini bir oluşum gibi görünen siyasi amaçlar için suikastlar gerçekleştiren terör örgütüdür (Maraş, 2017, s. 13). Haşhaşi denmesinin nedeni örgüt üyelerini terör saldırısı yapmadan önce afyon kullandırıp daha sonra hedefe göndermesidir. Uyuşturucu madde etkisi altında kalan örgüt üyeleri hedeflerine korkusuzca saldırmıştır (Sevinç, 2019, s. 20).

Haşhaşiler Orta Çağ'da İslam Tarihi'nde önemli bir yer tutmuşlardır. Büyük Selçuklu Devleti'nin gerilemesine yol açmışlardır. Taht kavgalarına dahil olarak Selçukluların zayıflamasına zemin hazırlamışlardır. Daha sonraki süreçte eski gücünü kaybederek zayıflayan Haşhaşilerin bir kısmına Moğollar diğer kalan kısmına da Memlükler son vermiştir (Chaliand ve Blin, 2016, ss. 90-91). Örgüt üyelerinin teslimiyet seviyesi diğer terörist gruplara göre oldukça ileri seviyededir. Koşulsuz teslimiyet sayesinde etkili terör eylemleri ve çok iyi korunan kişilere kolayca suikast gerçekleştirmelerine olanak vermiştir. En önemli terör saldırılarından birisi Büyük Selçuklu Devleti Veziri Nizamülk'e yönelik gerçekleştirilen suikast eylemidir (Sevinç, 2019, s. 20).

Sicariler ve Haşhaşiler günümüzde faaliyet gösteren terör örgütlerinin temelini oluşturduğu söylenebilir. Bu iki terörist grup günümüzdeki terör örgütlerinin bir nevi ataları olarak görebiliriz. Çünkü aidiyet duygusu, sansasyonel eylem arayışı ve şiddet kullanırken hiçbir şekilde ayrım yapılmaması benzer özellikleridir. Günümüzde var olan terör örgütleri Sicariler ve Haşhaşilerin güncellenmiş halleridir (Chaliand ve Blin, 2016, ss. 94-95).

Terörizmin farklı bir tezahürü de Lenin ve Stalin döneminde görülmektedir. Daha önce bir grubun devlete karşı ya da resmi otoriteye karşı bir amaç uğruna korku imparatorluğu yaratmak için yaptığı şiddet eylemleri Lenin ve Stalin döneminde devlet tarafından halka şiddet kullanarak baskı kurulmaya çalışılmıştır. Rusya'da ki komünist rejim zorlamasıyla göç etmek zorunda bırakılan Kırım Türkleri, sürgün

sırasında Arabat Bölgesinde kalan 150 kadar Türk Stalin'in emriyle vahşice katledilmiştir (Durukoğlu ve Salik, 2015, s.218).

1789 yılında meydana gelen Fransız İhtilali'nden sonra meydana çıkan milliyetçilik akımı, ulus olma gayesi ve kendi milletinin hakim olduğu devlet kurma isteği milliyetçilik olgusu içerisinden faşizm ve etnik terörizm kavramını ortaya çıkarmıştır.

1955 yılında kurulan faşizmin dışa vurumu olan EOKA(Kıbrıslı Savaşçıların Milli Örgütü)'dan kısaca bahsedelim. Örgütün amacı Yunanistan'ın Megali İdea hedefinin Kıbrıs adasına uyarlanmış şekli olan Enosis düşüncesidir. Enonis Kıbrıs adasının Yunanistan'a bağlama isteğidir. Enosis taraftarları öncelikle bu amaca ulaşmak için yaptıkları çalışmada şiddete başvurmamışlardır. Adanın tek sahibi gibi davranmışlar ve Kıbrıs Türklerini yok saymışlardır. Bu yüzden tüm çabaları boşa çıkmıştır. Başarısızlık sonucu EOKA eliyle şiddet eylemlerine başlamış ve çok sayıda kanlı eylemler gerçekleştirmiştir (Maraş, 2017,s.37).

El Kaide, terörizmin bir dönüm noktası hatta terörizm için bir ekol olarak görülebilir. Terörizmi lokal alanlardan uluslararası boyuta çıkaran terör örgütüdür. El Kaide kelime olarak sağlam taban anlamına gelmektedir. İsim babası Abdullah Azam'dır. Mücahitlik kavramını uygulayarak İslamiyet'i sözde korumayı amaçlamıştır. Daha sonra Azam öldürüldükten sonra yerine Usame Bin Ladin geçmiştir. Usame Bin Ladin El Kaide terör örgütünü daha profesyonel hale getirmiştir. Dünya'nın birçok yerinde Mücahit olarak İslamiyet'i savunduklarını iddia ederek terör saldırıları gerçekleştirmiştir. El Kaide terör örgütünün şüphesiz en sansasyonel eylemi 11 Eylül 2001 sabahı Dünya Ticaret Merkezi'ne gerçekleştirilen uçaklı intihar saldırısıdır. Bu terör saldırısıyla terörizm sınırlı alanlardan küresel alana yayılmıştır. Tüm Dünya'daki insanlar terör tehdidini hissetmeye başlamıştır (Chaliand ve Blin, 2016, ss.390-400). Bu saldırı sonrasında ABD tarafından Irak işgal edilmiş, Afganistan'a saldırılmıştır. Usame Bin Ladin 2 Mayıs 2011 tarihinde ABD tarafından gerçekleştirilen Neptün Mızrağı adı verilen operasyonla öldürülmüştür.

Terörizmin tarihsel sürecini incelendiğinde teknolojinin gelişimine paralel olarak terör örgütlerinin geliştiğini sürekli kabuk değiştirerek yeni dünyaya ayak uydurduğu görülmektedir. Suikast tarzı terör saldırılarından çok sayıda insanın hayatını

kaybettiği bombalı eylemlere hatta uçak kaçırıp eylem yapabilecek güce erişmişlerdir. Devlet kuracak gücü kendilerinde görmektedirler. Kısacası siyasi, sosyal ve teknolojik gelişmelere göre kendini sürekli güncelleyebilen bir terörizm kavramı ortaya çıkmıştır.

2.3 Terörizmin Türleri

Terörizmin temeli ulaşmaya çalışılan bir hedefi cebir, şiddet ve baskı kullanarak elde etmeye çalışmaktır. Terör örgütleri hedeflerini gerçekleştirmek için belirli bir tabana kayıp yaşadıkça eleman temin edebilecekleri, maddi kaynak oluşturabilecekleri insan havuzuna ihtiyaç duyarlar. Bazısı dini istismar ederek bazısı bir etnik grubun hamisi gibi görünerek insan gücüne ulaşmayı amaçlar. Terör devletler tarafından da uygulanabilir. Eğer terörizm devlet eliyle uygulanırsa daha ağır sonuçlara yol açabilir. Terörizmi çok farklı türlere ayırabiliriz. Fakat temel olarak düşünüldüğünde devlet terörizmi, etnik terörizm ve dini söylemli terörizm olarak sınıflandırmanın uygun olacağı değerlendirilmiştir.

2.3.1 Devlet Terörizmi

Devlet ve terörizm kavramlarının bir arada kullanılması ilginç gelebilir. Fakat devletler tarafından maalesef sonuca ulaşmak için terörizm bir enstrüman olarak kullanılmaktadır (Tümlü, 2022, ss. 258-259).

Bizzat devlet ve bağlı organları tarafından kendi nüfuz alanı içerisinde yaşayan tüm vatandaşlara ya da farklı bir etnik azınlığa, dini gruba ya da iktidar ile farklı bir düşünce içerisinde olan muhalif kesime karşı planlı olarak işkence, öldürme, toplu tutuklama gibi veyahut zorla dil ve din değiştirme çabalarına devlet terörizmi denir. Devlet terörizminin uç noktası soykırımdır. Devlet terörizmi ayrıca resmi terörizm, politik terörizm, siyasal terörizm ve yukarıdan terörizm olarak da adlandırılmaktadır (Uğurlu, 2019, ss.23-24).

Devlet Terörizmi,

- Devlet olarak kendisine bağlı memurları tarafından uygulanabileceği gibi dolaylı olarak destek verdiği kişi ve gruplar tarafından da yapılabilir.
- Eylemde şiddet ana unsurdur.
- Planlı, programlı ve sistematik bir şekilde kurgulanmıştır.
- Belirli bir siyasi düşünceye sahiptir
- Yapılan saldırılarda kişilerden çok daha geniş kitleyi etkilemeyi amaçlar (Uğurlu, 2019, s.24).

Devlet terörizmi kamu düzenini bozacağına veya bozduğuna inandığı kişileri, etnik grupları ve azınlık olan dini inançlı kişileri baskılamak veya yok etmek için yetkiyle şiddeti harmanlayarak kamu düzenini sağlamayı amaçlamasıdır. Devlet terörizminin ilk örneklerine Fransız Devrimi'nde rastlamaktayız. Daha yakın zamanda ise Rusya'da Stalin, İran'da Humeyni, Filistin topraklarında İsrail, Batı Selanik'te Yunanistan, Arakan'da Myammar ve Doğu Türkistan'da Çin tarafından devlet terörizminin çok açık şekilde uygulandığı görülmektedir. Çin Doğu Türkistan'da Uygur Türkleri'ni asimile etmek için Myammar'ın Arakan'da dini kimliklerinin Müslüman olduğu için terörizme başvurmuştur (Uğurlu, 2019, s.24).

Devlet Terörizmi, devlet tarafından kendi sınırları dışında rakip ülkeleri düşman olarak gördüğü grupları dolaylı olarak gruplar ve ülkeler marifetiyle yıkmak ya da herhangi bir şartını kabul ettirmek için kullanabilir.

2.3.2 Etnik Terörizm

Devletin mutlak egemenliğini, üniter yapısını, ortak kimliğini kabul etmeyen kendisini devlet içerisinde ötekileştirmiş gibi göstererek ülke içerisinde etnik bir grubun hakkını savunduğunu iddia ederek taban olarak gördüğü etnik kimliğe sahip kişileri devlet otoritesinden kurtarmak, özgürleştirmek bahanesiyle devlete karşı başlatılan şiddet eylemleri etnik terörizm olarak adlandırılır (Uğurlu,2019, s.24). Etnik terörizmde genellikle ülkenin ana unsuru olan etnik kimlikten sonra en kalabalık nüfusa sahip etnik kimlikten destek görmeye çalışılır.

Karşı çıkılan devlet otoritesinden toprak talebi başta olmak üzere bir çok istekte bulunurlar. Bu talepleri gerçekleştirmek için taban olarak belirlenen etnik kimliğe

sahip kişiler üzerinde propaganda çalışması yapılarak taban oluşturulmaya çalışılır. Toprak talepleri Wilson prensiplerinde " her milletin kendi kaderini kendisi belirler" ilkesine bağdaştırılır (Ekizer, 2014, s.38).

Etnik terörizmde düşman olgusu, mücadele nedeni ve gerçekleştirilmek istenen amaç diğer terörizm türlerine göre daha belirgindir. İstenilen amaca ulaşmak için sivil, memur, bebek, çocuk ve masum demeden şiddetli eylemler gerçekleştirilebilir. Devlet terörizminde bir grubu ortadan kaldırmak ya da bir sonraki bölümde bahsedeceğimiz dini söylemli terörizmde mensup olduğu dini yaymak gibi amaçlardan ziyade daha öznel daha net olan bağımsız devlet kurma çabası güdülmektedir (Aluçlu, 2020, s.25).

Etnik terörizmi kullanan terör örgütlerinde temsil ettiklerini iddia ettikleri etnik yapının tamamının desteğini alamazlar. Etnik terör örgütleri ülkenin büyük vilayetlerinde gerçekleştirdikleri terör saldırılarıyla birlikte temsil ettiklerine inandıkları etnik kimliğe sahip kişilerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde, illerde veya köylerde de terör saldırıları gerçekleştirirler. Haklarını savunduklarını iddia ettikleri halktan da çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesine neden olurlar.

Etnik terörizmi uygulayan terör örgütlerine örnek olarak İrlanda'da IRA, İspanya'da ETA, Türkiye merkezli İran, Irak ve Suriye'de farklı isimler altında faaliyet gösteren PKK terör örgütü gösterilebilir (Alptekin, 2018, s. 18).

Etnik terörizmin temsilcilerinden olan ve 40 yılı aşkın süredir devam eden PKK terör örgütü Türkiye Cumhuriyeti'nde bir çok eylem gerçekleştirmiştir. Bu saldırılarda Türkler ile birlikte çok sayıda Kürt etnik kimliğine sahip kişide katledilmiştir. PKK terör örgütünün gerçekleştirdiği terör eylemleri Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, ekonomik ve sosyal olarak olumsuz yönde etkilenmesine yol açmıştır.

2.3.3 Dini Söylemli Terörizm

Dini söylemli terörizm kısaca dini istismar eden terör örgütlerinin temsilcisi oldukları grupların özgürce yaşaması ve temsil ettiklerini iddia ettikleri dine uygun

bir yönetim anlayışını tesis etmek için kullandıkları terör eylemleri olarak açıklanabilir (Kurum, 2015, s.54).

Dini istismar eden terör örgütlerinde uygulanan şiddet eylemlerinin sınırı yoktur. İntihar saldırılarını daha kolay gerçekleştirebilirler. Çünkü kutsal saydıkları tanrı, kişi veya herhangi bir nesne için saldırı yaptıkları için yaptıkları eylemi kutsal sayıp vicdani bir sorumluluk hissetmezler. Gerçekleştirdikleri saldırı sonucunda manevi olarak ödüllendirileceklerini düşünürler (Arslan, 2017, ss.53-55).

Dini söylemli terörizmin farklı tezahürleri bulunmaktadır. Ülkelerin ideallerini gerçekleştirmek için çıkan çatışmalarda dini kullanabilirler. Haçlı Seferlerinde olduğu gibi dini söylemli terörizm idareciler tarafından da kullanılabilir. Farklı bir şeklide aynı dine mensup kişilerin din içerisindeki farklı görüşlerden dolayı din için birbirlerine karşılıklı şiddet uygulayabilirler. Irak'ta yaşanan mezhep çatışmaları örnek olarak gösterilebilir. Son olarak bir ülkenin kendi hedefini gerçekleştirmek için kendisinden farklı bir dine sahip grubun din algısını sömürebilir. ABD kendi çıkarları için Afganistan'da Sovyetler Birliği'ne karşı Taliban'a destek vermiştir (Şahin, 2019, s.12).

Din ve terörizm unsurları birbirine oldukça zıt iki kavramdır. Hiçbir din masum insanların, kadınların ve çocukların zarar görmesini meşru olarak kabul etmez veya din için hiçbir şiddet eylemini uygun görmez. Bu durum İslamiyet'e de yasaklanmıştır. Allah tarafından İslamiyet'i yaymak için görevlendirilen peygamber Hz.Muhammed dini yaymak ya da dinin kurallarına uyulması için şiddet uygulamamıştır. Kendi dinine mensup olmayanlara da İslamiyet'i seçmeleri için baskı uygulamamıştır (Göce, 2019, ss.24-25).

Son yıllarda terörizm İslamiyet ile çok sık anılmaya başlanmıştır. Özellikle 11 Eylül 2001'de ABD'de bulunan Dünya Ticaret Merkezi'ne yapılan terör saldırısı sonucu İslamcı terörizm terimi ortaya çıkmıştır. Dini söylemli terörizm sadece müslümanlar tarafından uygulanıyor kanısı oluşturulmuştur. Bu anlayışın oluşmasında ABD ve Avrupa'nın katkısı olduğu kadar İslamiyet'in kutsal saydığı unsurları ön plana çıkartarak sözde cihat yaptığını her fırsatta dile getiren terör örgütlerinin de payı oldukça fazladır. Ancak dini terörizm sadece İslamiyet ile bağdaştırılmamalıdır. Sicari'lerin gerçekleştirdiği eylemlerde dini terörizme örnektir. Ayrıca Sırpların

Boşnaklara karşı yaptığı saldırılar da dini terörizm örneğidir (Semercioğlu, 2017, s. 1344).

Bu bölümde terörizm üç ana başlık altında incelenmiştir. Gruplandırma sayısı daha da artırılabilirdi. Biyolojik terör, uluslararası terör, ideolojik terör vb. gibi birçok başlık altında incelenebilir. Diğerlerine gör daha belirgin olan ve daha çok temsilcisi olan üç ana başlık altında incelemek tercih edilmiştir. Çünkü terör örgütlerinin bu durumu sadece bir dayanak olarak kullandığı tespit edilmiştir. Terör örgütlerinin temeline inildiğinde temsilcisi olduğunu iddia ettikleri düşünceden daha çok kendi çıkarlarını korumak için mücadele verdiği sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak uygulanan şiddet ve zarar gören masum kesim bulunmaktadır.

2.4 Terörizmin Nedenleri

Terörizm ortamını hazırlayan birçok neden olabilir. Terör ortamını hazırlayan faktörlerden bir çoğu benzer olsa da bazı bölgelerde kendine has nedenlerde olabilir. Terör yalnızca ülke özelindeki sıkıntılardan oluşabileceği gibi ülke dışından yapılan müdahaleler sonucunda da oluşabilir. Terörizmin birçok nedenle ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Bu çalışmada uluslararası literatürde yaygın olarak kullanılan ekonomik nedenler, sosyal nedenler ve siyasi nedenler alt başlıklarında incelenecektir.

2.4.1 Ekonomik Nedenler

Terörün bir ülkenin topraklarında filizlenip gelişmesi ve yayılması ekonomik olarak zayıf olan ülkelerde daha kolaydır. Ekonomik refah düzeyinin düşük olması, işsizlik oranının yüksek olması, yoksul kesimin fazla olması ve ülkedeki gelirlerin eşit oranda dağıtılamaması terörizm için uygun zeminin oluşmasına yeterlidir (Çalağan, 2021, s.41).

Bir ülkede gelir dağılımında ki eşitsizlik, yüksek enflasyon ve yoksulluk meydana geldiğinde toplumda kırılganlık artar. Kişiler devleti suçlamaya başlar. Terör örgütleri de bu durumu uygun şekilde kullanabilirler. Ekonomik vaatlerde bulunarak kendi bünyelerine katılımı artırırlar. Örgüte katılanların ekonomik durumlarını incelediğimizde katılanların büyük kısmının yoksul ailelerin ekonomik olarak çıkmaza girmiş ailelerin üyeleri olduğunu görürüz (Pehlivan, 2022, s. 18).

Terör örgütlerine katılımın genelde ekonomik olarak güç durumda olan aile içerisinde ekonomik kriz yaşayan ve yoksullukla mücadele eden aileler içerisinden olmasının sebepleri şunlardır. Birey ekonomik olarak zor duruma düştüğünde ümitsizliğe kapılır ve özgüvenini yitirir. Kendisini toplumdan soyutlar ve yalnız kaldığını hisseder. Kişinin bu psikolojik zayıflığından yararlanan terör örgütleri büyük ekonomik vaatlerde bulunurlar ve kişinin terör örgütünün çıkmaz sokağına girmesini sağlarlar. Ekonomik nedenler tek başına yeterli bir sebep olmasa da terörizmin oluşmasına zemin hazırlayan önemli belirgin bir sebeptir (Sevinç, 2019, s.28).

2.4.2 Sosyal Nedenler

Terörizmin oluşmasının başlıca nedenlerinden biride sosyal nedenlerdir. Sosyal nedenleri incelediğimizde eğitim durumu, etnik farklılıklar, dini farklılıklar ve kontrolsüz nüfus artışının belirleyici olduğu görülmektedir (Ketenci, 2020, s.22).

Eğitim durumu terörizm ortamının oluşmasında bir sebep olsa da bu durumun etkisinin çok net olduğunu söyleyemeyiz. Son dönemlerde terörizm eğitim durumu karşılaştırması yaptığımızda eğitim seviyesi yüksek olan kesimlerden de terör örgütlerine katılım olduğu görülmektedir (Çalağan, 2020, s. 43).

Etnik farklılıklar terörizm ortamının oluşması için sürekli suistimal edilen bir durumdur. Toplumda ayrımcılığa uğradığını düşünen grup ya da ülkede asli unsuru olan en kalabalık etnik gruptan sonra gelen ikinci sırada olan etnik unsur tarafından bağımsız devlet kurma ve ötekileştirildiklerine inandıkları için baskılardan kurtulmak için terörizme başvurabilir. Terör örgütleri toplumdaki ayrışmayı kullanarak terör bataklığını oluştururlar (Ketenci, 2020, ss. 25-26).

Terör örgütlerinin temas etmeyi başardıkları bir başka hususta dini farklılıklardır. İki farklı dini görüşe sahip kesimin birbirine karşı oluşturdukları sözlü çatışma ortamı silahlı çatışmaya dolayısıyla terörizme dönüşebilir. Dini farklılıklar sonucu oluşan terör ortamında gerçekleştirilen teör eylemleri çok şiddetli olabilir ve çok sayıda kişinin yaşamını yitirmesine yol açabilir. İntihar saldırılarını, bombalı saldırıları gerçekleştirebilecek birçok kişiyi kolayca bulabilirler. Çünkü gerçekleştirilen saldırılar sonucunda kutsal saydıkları tarafından manevi olarak ödüllendirileceklerine inanırlar. Terör örgütleri bu şekilde yaptıkları terör eylemlerini meşru bir zemine oturtabilirler (Sevinç, 2019, s. 32).

Kontrolsüz nüfus artışı terörizmi destekleyen diğer unsurdur. Kontrolsüz nüfus artışına genelde başka bölgelerden yapılan göçler neden olmaktadır. Göç sonucunda toplumun etnik yapısında farklılıklar meydana gelir. Farklı düşünceler sahip gruplar bir arada bulunurlar. Ayrıca kontrolsüz nüfus artışıyla arz talepte orantısızlık meydana gelir. Bu durumlar sonucunda terörizm ortamı oluşabilir (Aydın, 2019, s. 54).

Yukarıda belirtilen nedenler dışında kişinin ötekileştirildiğine ve toplumda değer görmediği kanısına varması terörizm ortamını tetikleyebilir. Yani psikolojik bunalımlar , dışlanma duygusu, depresyon durumu ve toplumda bir hiç olduğu duygusuna kapılma gibi nedenler kişilerin terör örgütlerine katılmasını kolaylaştırır. Bu sorunlardan birini barındıran bir kişi terör örgütlerine üye olduğunda duygusal boşluktan kurtulacağını inanmaktadır. Toplumda bir statü kazandıklarına inanırlar. Kendilerini dışladıklarını düşündükleri gruptan öç almak isterler. Bu amaçlarına kolayca ulaşabilmek için terör örgütlerine üye olabilirler. Terör örgütleri de bu tipteki kişleri istedikleri şeyleri vaat ederek kendilerine katılmalarını sağlayabilirler (Akbaş, 2018, s.16).

2.4.3 Siyasal Nedenler

Her zaman bir iktidar ve iktidarı ele geçirmek isteyen muhalif grup hep var olmuştur. Bu rekabet duygusu siyasetle beslenen terörizmi oluşturmuştur. Bu rekabet duygusunun dışında gruplar arasındaki kamplaşma, kendini ifade edememe devletin adalet mekanizmasının işlevini kaybetmesi gibi nedenlerde terörizm için uygun

zemini oluşturur (İskender, 2017, s.12). Siyasi nedenler sonucunda oluşan terörizm genelde toplumsal barışı sağlayamamış ve demokrasi kültürü zayıf olan ülkelerde meydana gelmektedir.

Ülkedeki demokratik ve siyasal haklar yeterince gelişmemesi terörizme gerekli ortamı hazırlar. Demokrasi belirli bir gruba karşı işletildiğinde diğer grup dışlandığında ya da siyasal haklar topluluklara karşı ayrı ayrı standartlarda uygulandığında kendi görüşlerini demokratik ortamlarda dile getiremeyenler kişiler terör örgütlerine katılabilirler. Bir diğer siyasi nedende ülkedeki siyasi rejim istikrarsızlığıdır. Sürekli olarak değişen rejimler ülkedeki siyasi istikrarı bozduğu için halk kendini ifade edebilecek alanları bulmakta zorlanır daha sonra radikalleşmeye başlar. Bu durum terörizm ortamının oluşmasına katkı sağlar. Bu sorunların yanında ülkede meydana gelen askeri darbeler, darbe girişimleri, etnik gruplara karşı yapılan planlı şiddet politikaları, iç savaşlar, bölgesel ve uluslararası çekişmelerde siyasi olarak istikrarsızlığa yol açtığı için terörizmin oluşmasını sağlar (Ketenci, 2020, ss.30-34).

2.5 Terörizm Az Gelişmişlik Bağlantısı

Gelişmişlik tanımlamasını yaparken ülkelerin gelişmişlik seviyesini ölçmek için ekonomik veriler yeterli midir ? Yoksa ekonomik gelişmişliğin yanında toplumun kalkınma hızını etkileyen başka unsurlarla birlikte mi değerlendirilmelidir? Sorularını gözden geçirmek gerekmektedir. Gelişmiş ülke tanımlamasında genellikle kullanılmakta olan iki sınıflandırma bulunmaktadır. Bu sınıflandırmalardan ilki Dünya Bankası tarafından ülkelerin gayri safi hasılasına göre yaptığı ve ülkeleri düşük gelirli ülkeler, alt-orta gelir grubundaki ülkeler, üst-orta gelir grubundaki ülkeler ve yüksek gelir grubundaki ülkeler olarak gruplandırdığı sınıflandırmadır (Eğilmez, 2020). Sadece iktisadi açıdan yapılan bu sınıflandırma ülkelerin gelişmişlik seviyesini belirlemede yeterli olmayabilir. Ülkelerin gelişmişlik seviyelerini sadece gayri safi hasıla verilerine göre sınıflandırdığımızda ülkelerin

gelişmişlik seviyesini tanımlamakta eksik hususlar ortaya çıkabilir. Ülkeler için gelişmişlik tanımlaması yaparken iktisadi olarak gelirlerin tabana dağılımı, yoksul kesimin zengin kesime oranı, okuma yazma bilenlerin oranı gibi eğitimdeki yeterlilik düzeyleri, kişisel hak ve özgürlüklerden toplumun ne oranda faydalandığı gibi birçok sosyal göstergenin de gayri safi hasıla göstergelerine eklenerek gelişmişlik tanımlaması yapılması gerekir (Tüylüoğlu ve Karalı, 2006, s.55). Dünya Bankası'nın yaptığı sınıflandırmaya belirtilen sosyal gösterge örnekleri gibi sosyal verilerin eklendiği bir sınıflandırma da Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Program(UNDP)' ın İnsani Kalkınma Endeksi (Human Development Index-HDI)'yle yapılmaktadır. Bu endekste sınıflandırma yaşam süresi, eğitim durumu ve satın alma gücü temelinde yapılmaktadır (Tüylüoğlu ve Karalı, 2006, s.57). Bir ülkenin gelişmesi sadece kişi başına düşen gelir ya da kalabalık nüfusa sahip olması değildir. Bir ülkenin gelişmiş ülke olarak nitelendirilmesi için ekonomik, sosyal, siyasal ve sanayileşme gibi birçok alanda belirli bir standartın üstünde olması gerekir. Sadece bir alanda gelişmiş ülke diğer alanlarda da aynı başarıyı göstermezse gelişmiş bir ülke olarak kabul edilmemelidir.

Az gelişmişlik ise bir ülkenin veya bir bölgenin diğer ülkelere göre gerek kişi başına düşen gelir ile gerek sosyal, ekonomik, eğitim vb. açıdan çok sayıda olumsuzluğa sahip olmasıdır (Ezikoğlu, 2020,s.1).

Ülkelerin gelişmişliğine etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Ülkedeki sanayileşme oranı gibi, eğitim seviyesi gibi nitelikli insan gücü gibi gelişme hızını etkileyen önemli faktörlerden biride terörizmdir. Ülkeleri ekonomik olarak zayıflattığı gibi eğitim, sosyal ve siyasal olarak da gelişimine sekte vurur. Ekonomik olarak zayıflığın terörizme neden olabileceği gibi terörizmde ekonomik olarak gelişmişliği engelleyebilir(Uğurlu, 2019, s.119).

Bir ülkenin gelişimini sağlaması için uygun ortam ve şartlara ihtiyacı vardır. Yatırımcıya istikrar ve güvenlik açısından teminat verilmelidir. Çünkü girişimci yatırım yaptığı bölgede riskin sıfıra yakın olmasını ve yatırımlarının devlet tarafından güvenliğinin sağlanması teminatını ister. Devlet de bu talepleri karşılamakla yükümlüdür (Sevinç, 2019, ss.58-59). Terörizmin varlığı dolayısıyla ülkeler tarafından terör saldırıların yoğunlaştığı bölgelerde yeterince yatırım

yapılamaz. Girişimciler de riskli olduğu için yatırım yapmaktan kaçınırlar. Bölgeye yeterince yatırım yapılamayınca o bölgede yaşayan insanlar ekonomik olarak zayıflar ve başka illere göç başlar. Bu göçlerle boşalan alanlarda terör örgütünün nüfuzu artar. Bölgenin ekonomik, sosyal olarak gelişmişliği ülkenin diğer bölgelerine göre geriler ve az gelişmiş bir bölge oluşur. Terör örgütü de etkili bir propaganda yöntemi olarak kullanır. Yaşanan göçler sonrasında göçe maruz kalan yerlerde kontrolsüz bir nüfus artışı olduğu için sosyal düzen ekonomik yapı ve bölgenin asayişinde bozulmalar meydana getirir (Akbaş, 2018, s.31). Terör olayları etki alanına giren bölgelerde arz talep dengesizliği, yatırımların azalması ve iş gücünün azalması gibi birçok ekonomik parametreye olumsuz olarak etkiler. Bu durum gelişmişliğin en önemli göstergelerinden olan ekonomik büyüme hızının azalmasına böylelikle gelişmişlik seviyesinin azalmasına neden olur (Sevinç, 2019, ss.64-65).

Sosyal gelişmişliğin önemli göstergelerinden biride eğitimdir. Terör saldırılarının arttığı alanlarda eğitim için gerekli olan alanda tahribat yaşanır. Eğitime katılma oranında azalma meydana gelir. Eğitime katılımın azalmasında tahrip olan eğitim altyapısının neden olabileceği gibi terör örgütlerinin bireylerin eğitime katılımının tehdit ve benzeri yollarla engellemesiyle bu oranda azalma meydana gelebilir. Bu durum kalkınma için gerekli olan nitelikli insan gücünün teröre maruz kalan bölgede azalmasına neden olur ve bölgenin gelişmişliğini etkileyerek az gelişmiş bir alan oluşmasına sebebiyet verir (Güvercin, 2018, s.282).

Terör siyasi açıdan da sorunlara yol açmaktadır. Terör saldırılarının artması ve toplumda meydana gelen ağır kayıplar sonucunda terörizm ortamını doğuran grupla doğrudan karşılaşamayan halk terör örgütünün istismar ettiği duyguya göre dini gruba, etnik unsura ya da azınlıklara karşı demokratik olmayan tepkiler verebilmektedir. Bu durum ülkenin siyasi olarak gelişimine sekte vurur ve enerjisini azaltarak ülkenin gelişimini engeller (Ketenci, 2020, ss.44-45).

Bu yüzden terörizm az gelişmişlik kavramları birbiriyle orantılıdır. Bir ülkede ya da ülkenin belirli bir bölgesinde terör olayları ne kadar yoğun olursa yatırım azalır. Ticari faaliyetler durağanlaşır ve göç artar. Artan göç hızı göç alan bölgede toplumsal yapıda ve asayişte bozulma meydana getirir. Ayrıca terör siyasi olarak da çatışmalara yol açabilir. Bundan dolayı ekonomik olarak gelişim azalır. Sosyal yapı

bozulur. Terörün ortaya çıkardığı bu olumsuz etkiler sonucunda ülkenin gelişme hızı azalır. Teröre maruz kalan alanda az gelişmişlik başlar. Ancak güven ortamı ne kadar artarsa daha kolay bölgeye yatırım yapılması sağlanır toplumsal huzur ve barış sağlanır. Böylelikle bölge gelişmeye başlar ve sonraki yıllarda bölgede az gelişmişlik belirtileri gittikçe azalır. Terörizmle birlikte az gelişmişliğe etki edebilecek diğer alanlarda da gerekli önlemler alınırsa gelişmiş bir ülkeden veya gelişmiş bir bölgeden bahsedebilir.

3. BOKO HARAM TERÖR ÖRGÜTÜ

Bu bölümde Nijerya'nın genel bir tanıtımı yapılacaktır. Böylelikle Nijerya'nın oldukça büyük bir potansiyelinin olduğu anlaşılacaktır. Nijerya büyük potansiyeline rağmen az gelişmiş bir ülkedir. Nijerya'nın az gelişmiş bir ülke olmasının bir çok nedeni bulunmaktadır. Bu nedenlerden birisi olan terör sorunu Boko Haram özelinde incelenecektir. Boko Haram'ın İslamiyet ile olan ilişkisinden bahsedildikten sonra ilk aşamada dini bir tarikat iken sonra radikalizm ve aşırılığa kapılıp ilk kuruluşunda Nijerya'da etkili olmak üzere komşu devletlerini de etkisi altına alarak Afrika kıtasının en tehlikeli terör örgütlerinden birisi nasıl olduğu anlatılacaktır. Son olarak da örgütün amacı, yapısı ve gerçekleştirdiği eylemlerden bahsedilecektir.

3.1 Nijerya'ya Genel Bakış

Nijerya Federal Cumhuriyeti Batı Afrika'da yer almaktadır. Sınır komşuları Nijer, Çad, Benin ve Kamerun'dur. Güneyinde Atlas Okyanusu yer almaktadır. Ülkenin bayrağı, dikey olarak bayrağı üçe bölen yeşil ve beyaz renklerden oluşmaktadır. Bayrağı bölen dikey yeşil renk ülkenin yeşil doğasını beyaz renk ise barışı sembolize eder. Ülkenin ismi Nijer çevresi anlamına gelmektedir (Milliyet, 2022). Bu isim 1898 yılında Lord Flora Shawn tarafından verilmiştir (Umar, 2017). 1 Ekim 1960 yılında bağımsızlığını ilan eden ülkenin dili İngilizce başkenti Abuja'dır. Başkanlık sistemiyle yönetilmektedir. Mevcut devlet başkanı Muhammed Buhari'dir. Nijerya 923.768 kilometre kare toprağa sahiptir. Nijerya 206 milyon kişi ile Afrika'nın en kalabalık ülkesidir (Şahin, 2022, ss.146-147).

Nijerya'nın yönetim şekli federal cumhuriyettir. 36 eyalet ve 1 federal başkent bölgesinden oluşan Nijerya Federal Cumhuriyeti ABD benzeri bir başkanlık sistemi ile yönetilmektedir. Devlet başkanı halk tarafından seçilir. Nijerya'da yürütme yetkisi devlet başkanına aittir. Yasama görevi 109 üyeden oluşan meclisin üst kanadı olan Senato ve 360 üyeden oluşan meclisin alt kanadı olan Temsilciler Meclisi'nin oluşturduğu Ulusal Meclis tarafından yürütülmektedir. Her eyaletin yönetiminde geniş yetkilere sahip bir vali bulunmaktadır. Vali halk tarafından dört yılda bir

yapılan seçimle seçilir. Her eyaletin kendi hükümeti ve parlamento bulunmaktadır. Ülkede devlet başkanlığı, senato, temsilciler meclisi, eyalet valiliği ve eyalet meclisi seçimleri dört yılda bir yapılmaktadır. 23 Şubat 2019 yılında yapılan son seçimlere 91 siyasi parti katılmıştır. 69 parti ise Cumhurbaşkanı adayı göstermiştir. Yapılan bu seçimlere katılım oranı %34,7 olmuştur. Seçimleri APC (All Progressives Congress-Tüm Aşamalılar Kongresi) adayı mevcut Cumhurbaşkanı Muhammed Buhari tekrar kazanarak görevine devam etmiştir.(T.C. Dışişleri Bakanlığı, b.t.)

Nijerya tarihini arkeologlar tarafından günümüzde ki Nijerya topraklarında M.Ö. 12000 yıl öncesine dayanan insan kalıntıları bulmasına dayandırılabilir. 8.yy'da kurulan Kanem Bornu İmparatorluğu Nijerya topraklarında kurulan en büyük ve en önemli imparatorluktur. Müslümanlarla artan iletişim sonucunda İslamiyet'i kabul etmişlerdir. Günümüze kadar imparatorlukların yıkılma sebeplerinden biri olan ekonomik sıkıntılar halktan aldığı ağır vergiler bu imparatorluğunda sonunu hazırlamıştır. Fulaniler yerli hausa topluluğunun kurduğu bu imparatorluğa karşı isyan edip yıkılmasına sebep olmuşlardır. Fulaniler tarafından Kanem Bornu İmparatorluğunun yerine Sokoto İmparatorluğunu kurmuşlardır. Bu imparatorlukta İngilizler tarafından 1903 yılında işgal edilmiştir. Avrupalılar ile ilk iletişim 1486 yılında Portekizliler ile olmuştur. İngiltere tarafından bu süreç devam ettirilmiştir. Avrupa ile ilişkiler köle ticaretinin artmasına neden olmuştur (Uchera, 2008, ss.33-39). Nijerya köle ticaretinin merkezi haline gelmiştir. 20 milyondan fazla Nijeryalının köle olarak satıldığı söylenebilir. Kısa bir süre içerisinde köle ticareti mal ticaretinin yerini almıştır. Köle tüccarlarının o dönem bir at karşılığında 25 30 köle sattığı söylenmektedir (Çam,2017). Nijerya topraklarında ele geçirilen insanlar silah, metal, mücevher ve likör karşılığında Avrupa'ya satılmaya başlanmıştır. Köle bulmak amacıyla kabileler arasında savaşlar artmış, bu durum da sosyal yapıyı olumsuz bir şekilde etkilemiştir. İngiltere'de köle ticaretinin baş aktörlerinden olmasına rağmen köle ticaretinin başlangıcından 350 yıl sonra 1807 yılında İngiltere tarafından yasaklanmıştır. Fakat köle ticareti farklı yollarla devam ettirilmeye çalışılmıştır. Köle ticaretinin yasaklanması Güney Nijerya'da Lagos'ta yaşayan köle ticaretinden ciddi gelir elde eden kabile reisleriyle İngiltere'nin karşı karşıya gelmesine neden olmuştur. Bu zıtlaşmanın sonucunda İngiltere'nin 1851 yılında Lagos'a saldırıp, 1861 yılında da şehrin kontrolünü tamamen ele geçirmesiyle

sonuçlanmıştır. Böylelikle İngiltere Nijerya topraklarındaki ilk kolonisini kurmuştur. 1 Ocak 1891 yılında da Nijerya toprakları tamamen İngiltere'nin sömürgesi haline gelmiştir. Uzun yıllar hakimiyetini sürdürmüştür. Birinci dünya savaşı sonucunda ortaya çıkan milliyetçilik ve bağımsızlık hareketleri Nijerya'yı da etkilemiş ve 1960 yılında bağımsızlığını kazanmıştır (Uchera, 2008, ss.39-40).

Yaklaşık 200 milyonluk nüfusa sahip ülke bir çok etnik kimlikten oluşmaktadır. Ülkede yaşayanların % 50'si İslamiyet, % 40'ı Hristiyanlık ve % 10'luk kısımda Musevilik ve diğer dini inançlara sahiptir. Nüfusun çoğunluğu yerli kabilelerden oluşmaktadır. Azınlıkta olsa ükede Avrupa'dan göç eden insanlarda bulunmaktadır. Resmi dili İngilizce olan ülkenin Afro-Asyatik ve Nijer-Kongo dil ailelerinden gelme 300'den fazla dil kullanılmaktadır. Bu yerel dilerin günlük hayatta da yaygın olarak kullanılanları Hausa, Yoruba ve Ibo dilleridir. Ülkenin genel olarak aile yapısı geniş poligami türde ailelerden oluşmaktadır. Hausa dili İngilizceden sonraki ikinci dildir. Afrika'da bilinen en eski yazı dilidir. Kuzeyde Hausa, güneybatıda Yoruba ve güneydoğuda Ibolar bulunmaktadır. Nijerya'da ki en kalabalık kabile Hausa kabilesidir. Bu kabilenin büyük çoğunluğu müslümandır. İkinci sırada Yorubalar bulunmaktadır. Üçüncü sırada da Ibolar bulunmaktadır. Ibo kabilesinin tamamına yakını Hristiyan'dır.(Uchera, 2008, ss.41-42).

Nijerya'da ortalama yaşam süresi erkeklerde 54,7 kadınlarda 55,7 genel ortalama yaşam süreside 55,2'dir. Nijerya dünya beklenti sıralamasının 178. sırasındadır. Ülkede ölümler çoğunlukla grip, pnömoni, Tüberküloz, sıtma ve AIDS'den meydana gelmektedir. Ülkede sağlık sistemi oldukça kötü durumdadır. Önlenebilir hastalıklardan dahi ölümler meydana gelmektedir (Wold Heathy Rankings, 2020). Önemli turistik yerlerinden bazılarına örnek olarak Gidan Makamu Museum, Abuja Ulusal Cami ve Kurmi Pazarı gösterilebilir. Kurmi Pazarı Afrika kıtasının en büyük pazarlarından birisidir (Bashal,2022). Ülkenin önemli şehirleri başkent Abuja, Ibadan, Sokoto ve Lagos olarak gösterilebilir.

Lagos, 12 Aralık 1991 yılında ülkenin başkenti Abuja'ya taşınana kadar hem eyaletin hem de ülkenin başkentliğini yapmıştır. Kentin kuruluş tarihi çok eski dönemlere dayanmaktadır. Şehir 2020 yılında 540. Yaşını kutlayacaktır. Şehre bu isim 1472 yılında Portekizli Kaşif Rui Desequeira tarafından çok sayıda laguna sahip

olmasından dolayı verilmiştir. Lagos 18. yy ve 19. yy'da köle ticaretinin merkezi olmuştur. Daha sonra Brezilya'dan köleler Lagos'a tekrar yerleşmişlerdir. Sömürge dönemlerinde alınan göçler, Avrupa kıtasından ticaret amacıyla gelenlerin oluşturduğu göçler ve diğer şehirlerden alınan göçler sebebiyle çok farklı etnik grupların dini grupların oluşturduğu değişik kültürlere sahip bir kent olmasına neden oldu. Lagos 2006 yılında Nijerya'nın GSYİH'nın %30'unu oluşturmuştur. Ülkede kullanılan enerjinin %60'dan fazlasını tüketmiştir. Şehir adeta ülkenin dinomosu durumundadır. Ülkedeki ticaretin ekonomik faaliyetlerin büyük kısmı bu şehir üzerinde yoğunlaşmıştır. Şehirde bir grup azınlığın devasa gökdelenlerde modern yapılarda zengin muhitlerde lüks içinde yaşarken geriye kalan büyük çoğunluğun derme çatma kulübelerde gecekondularda fakirlik içinde yaşaması ve bu duruma şehrin çok etnik yapılı ve mozaik bir yapıda olması eklenince kentteki suç oranları oldukça yükselmiştir (Biçakçı, 2019, ss.4-10). Bu durum dünyada en az yaşanabilir Şam'dan sonra ikinci şehir olmasına sebep olmuştur (Iıenstitü,2021).

Ülkede ekonomik hayatta nüfusun çoğunluğu tarım ve ticarette birleşir. Petrol ve doğalgaz ülke ekonomisi için en önemli iki unsurdur. Ülke nüfusu ve doğal kaynakları açısından dünya için önemli potansiyele sahiptir. Ülke petrol rezervi olarak dünyadaki on ülkeden biridir. Ülke dünyanın 9. büyük doğalgaz rezervine sahiptir (T.C.Dışişleri Bakanlığı, b.t.). Cezayir'den sonra Afrika kıtasındaki tek doğalgaz ihracatçısıdır (Kavak, 2018). Nijerya günde 1,5 milyon varilden fazla ham petrol üretimi yapmaktadır. Ancak 500 bin varillik petrol üretim kapasitesini de silahlı örgütlerin saldırıları yüzünden kullanamamaktadır. Yeterli depolama imkanının bulunmamasından dolayı ABD hükümetinin raporuna göre ülkenin doğalgazın %12 kısımlık bölümü her yıl boşa gidiyor. Ülkenin diğer önemli maden kaynakları da kalay, demir, kömür ve kireç taşıdır. Ülkenin önde gelen sanayi kalemleri ham petrol, kömür, kalay, kauçuk ürünleri, tekstil ürünleri, çimento, inşaat malzemeleri, gübre, seramik, çelik ve kimyasal maddelerdir. Ülkenin tarım gelirleri ise kakao, fıstık, pamuk, palmiye yağı, mısır, pirinç ve patatestir. Ülkede küçükbaş, büyükbaş hayvan yetiştiriciliği ve balık yetiştiriciliği yapılmaktadır. GSYİH (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) 2018 yılında 397.270 milyar $ olarak gerçekleşmiştir. Kişi başı GSYİH 2018 yılında 2049 $ olarak gerçekleşmiştir. 2018 yılın da Nijerya % 1,9 ekonomik büyüme gerçekleştirmiştir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2019). Afrika kıtasının

en büyük ekonomisi olmasına rağmen petrol ve doğalgaz rezervleri yönünden dünyanın sayılı ülkelerinden olmasına rağmen hatta Cezayir'den sonra kıtadaki tek doğalgaz ihracatçısı olmasına rağmen insani gelişmişlikte 152. sırada bulunmaktadır. Ülkenin ulusal istatistik bürosunun verilerine göre Nijerya yeryüzünde günde 1 $ dolar kazançla yaşamak zorunda olan en fazla kişiyi barındıran 4. ülke konumundadır. Nijerya'da 100 milyon kişiden fazlası muhtaç durumda yaşamaktadır (Çam, 2017).Ülkede yaklaşık 93 milyon kişi elektrik ihtiyacını karşılayamamaktadır. Ülkede yaşayan halk temel ihtiyaçlarını karşılamak için jeneratör ve odun kullanmaktadır. Bu durum ülkedeki ormanların son 12 yılda tahrip olmasına neden olmuştur (Kavak, 2019).

Uluslararası yardım kuruluşu OXFAM'a göre gerekli önlemlerin alınmadığı taktirde ülkede 2030 yılında %25'lik kesiminin açlık sınırında yaşayacağı beyan edilmektedir (Kavak,2019). Afrika'nın devi olarak adlandırılan geniş verimli tarım arazilerine sahip değerli maden yataklarına sahip bu ülkenin az gelişmişliği düşündürücü bir olgudur.

Nijerya uluslararası bir çok topluluğa üyedir. Bunlar Birleşmiş Milletler, Afrika Birliği, İngiliz Milletler Topluluğu, Gelişen Sekiz Ülke (D8), Batı Afrika Ülkeleri Ekonomi Topluluğu (ECOWAYS), İslam İşbirliği Teşkilatı, Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC)'e üyedir (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2021).

Nijerya'nın birçok sorunu bulunmaktadır. 1960 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra günümüze kadar birçok darbe ve darbe teşebbüsü, iç savaş yaşamış, terörizmle de yaşamaya devam etmektedir. Geçmişten günümüze gelen sorunlar Nijerya'yı kırılgan az gelişmiş bir devlet konumuna getirmiştir. Nijerya'yı oldukça zor durumda bırakan gelişimini engelleyen Boko Haram terörü detaylı bir şekilde incelenecektir.

3.2 Boko Haram İslamiyet İlişkisi

Nijerya'nın dini yapısını incelediğimizde ülkenin nerdeyse yarı yarıya oranda Müslüman ve Hristiyanlardan oluştuğu çok az bir kesiminde yerel dini inanışlara

sahip olduğu gözlemlenmektedir (Alhanlıoğlu, 2020,s.37). Müslüman kesim ülkenin kuzeyinde, Hristiyan kesim ise ülkenin güneyinde yaşamaktadır.

Nijerya'da İslamiyet'in ilk tohumları 11.yy sonlarında Hamid Muhammed Mani tarafından yapılan İslamiyet'i yayma çalışmalarıyla atılmıştır. Nijerya'da İslamiyet 13-15 yy da yayılması hız kazanmış, 19 yy da Kadiri tarikatı mensubu Osman Bin Fudi tarafından zirveye taşınmıştır (Alhanlıoğlu, 2020, s.37). Kadirilik Nijerya'daki en büyük İslami oluşumdur (Maraş, 2017, s.75).

Nijerya'da Kadirilikten sonraki en büyük oluşum Ticaniliktir. 20.yy itibariyle Nijerya'da etkisini artırmıştır. Kadirilik tarikatına göre daha radikal bir gruptur. Sigara kullanımına vb. yasaklar getirmişlerdir. Kendilerini Nijerya'da İslamiyet'in en önemli temsilcileri olarak görmüşlerdir (Alhanlıoğlu, 2020, s.38). Kadiri tarikatıyla uzun bir süre mücadele içinde olmuşlardır. Bu mücadele 1950-1960 yılları arasında çatışmaya varan anlaşmazlıklar meydana gelmiştir (Maraş, 2017, s.75).

Nijerya'da bir başka önemli dini oluşumda Ahmediye Tarikatıdır. Temelleri Hindistan'da atılan bu İslami oluşum 1916 yılında Lagos'ta destekçi bularak yaygınlaşmıştır. Lagos'ta yaşayan bir grup batılı okulların vermiş olduğu batı tarzı eğitimin gelenek, görenek ve dini inanışlarına zarar verdiğini düşünerek bu tarikat etkisi altındaki okullara göndermişlerdir (Maraş, 2017, s.75).

Nijerya'da tarikatlar dışında da farklı İslami oluşumlarda boy göstermişlerdir. Bu oluşumlardan biri Cemautu Nasr'l-İslam (İslamı Destekleme Derneği) isimli yapıdır. Bu yapının kuruluş amacı ülkedeki İslami din eğitimini önemli bir dereceye çıkartmaktı. Bu oluşumun çalışmalarıyla ülkede yaşayan bir çok insan Müslüman olmuştur. Kadiri ve Ticaniye tarikatlarıyla görüş ayrılıkları bulunmaktadır. Bu iki tarikatla mücadele etmişlerdir. Bu yapılardan diğeri ise Nijerya İslami Hareketi'dir. Bu grup Şiiliği parayla kişilere maddi destek sağlayarak yaymaya çalışmıştır (Alhanlıoğlu, 2020, s.39).

Nijerya'daki İslami anlayış ilk dönemlerde kendi tarikat ilkelerini yaymaya çalışmaktı. Daha sonra kendi düşüncelerini yayma çabaları aşırılığa kaçmış ve şiddeti doğurmuştur. Bu aşırılık ortamı ve şiddetin yaygınlaşması zamanla Boko Haram'ın

temellerini oluşturmuştur. Çünkü bir düşüncede aşırılığa gidip şiddeti de bir araç olarak kullanmaya başlayınca terör ortamı oluşmaya başlamaktadır.

Nijerya'da İslamiyet Sufilik ve Şiilik kavramları üzerinde devam ederken 1970 yılında Nijerya'nın kuzeyinde kurulan İzale Hareketi'yle Sufilik ve Şiilik anlayışına ek olarak Selefi-Vahhabi anlayışı gelmiştir. Şeriatı desteklemişlerdir. Din eğitiminin daha çok önem arz ettiğini savunmuşlardır. Batı tarzı eğitime karşı çıkmışlardır. Nijerya'da tasavvufi eğitim veren okulları İslamiyet'ten çıkmakla suçlamışlardır. Fakat İzale Hareketi üyeleride İslamiyet ile ilgisi olmayan bereket törenleri gibi yağmur dansları gibi farklı uygulamalar gerçekleştirmişlerdir (Alhanlıoğlu, 2020, s.39).

İzale Hareketi içinde iki farklı düşünceye sahip grup bulunmaktadır. Bu gruplardan birisi muhafazakar kesim diğer grup ise amaçlarını gerçekleştirmek için şiddete başvurulabileceğini düşünen fanatik kesimdir. Bu fanatik kesim sonraki süreçte 1980 yılında Muhammed Merva liderliğindeki Maitatsine Hareketi'nin doğmasına neden olmuştur. Muhammed Merva liderliğindeki fanatik kesim ile Nijerya polis güçleri arasında bir silahlı çatışma meydana gelmiştir. Bu çatışmalar farklı bölgelerde beş yılı aşkın bir süre devam etmiştir. Bu çatışma devlet ile İslami grupları karşı karşıya getiren ilk olaylardır (Uluer, 2014, s.50).

Maitatsine Hareketinin lideri Muhammed Merva aslen Kamerun vatandaşıdır. 1945 yılında Nijerya'nın Kano şehrine yerleşmiş, buradaki görevi sebebiyle vermiş olduğu vaazlar ile ünlenmiş daha sonra şöhreti artmış, artan şöhret Muhammed Merva etrafında büyük kitlelerin oluşmasını sağlamıştır. Muhammed Merva toplumdaki popülerliği arttıkça sapkınlaşmaya başlamıştır. Muhammed Merva peygamberlik iddiasında bulunmuştur. Kuran-ı Kerim'den Hz. Muhammed'in ismini çıkartıp kendi ismini yazdırmıştır. Bu hareketi Sünni kesim tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Merva Hareketi aynı zamanda batı karşıtı bir tutum sergilemektedir. Batı tarzı olan batı icadı olan herşeye karşı olduklarını bildirmişlerdir. Öyleki araba kullanan kol saati takan kişileri kafir olarak nitelendirmişlerdir (Uluer, 2014, s.51). Merva Hareketi zamanla çok tehlikeli bir hal almıştır. Polis bu tehlikeyi sonlandırmak için örgüt merkezine operasyon düzenlemiştir. İki taraf arasında çıkan çatışmalar

sonucunda Muhammed Merva ve çok sayıda örgüt mensubu öldürülmüştür (Uluer, 2014, s.53).

Maitatsine Hareketi Nijerya ve Nijerya'ya komşu devletleri de etkisi altına alan uluslararası bir terör örgütü olan Boko Haram terör örgütünün temel taşı ve ilham kaynağı olmuştur.

3.3 Boko Haram Terör Örgütü'nün Kuruluşu

Muhammed Merva Hareketi'ni örnek alan Boko Haram terör örgütü 2002 yılında Müslüman nüfusun yoğunlukla yaşadığı Nijerya'nın Borno eyaletinin başkenti olan Maiduguri'de kurulmuştur. Uluslararası kamuoyunda Boko Haram olarak tanınan terör örgütünün resmi adı " Cemaatu Ehlü's Sünne Li'd-Dava ve'l-Cihad ala-Menheci's-Selef " dir. Türkçe anlamı selef yöntemi üzerine ehli sünnet davet ve cihat cemaatidir. Boko Haram olarak tanınmasının nedeni batı tarzı eğitime karşı çıkmasıdır. Boko Hausa dilinde batı, Haram Arapça'da yasak anlamına gelmektedir. Kısacası batı tarzı olan eğitim, teknoloji, kültür vb. her şeye karşı gelmektedirler (Bozkurt, 2018, s.30).

Boko Haram'ın kurucusu Muhammed Yusuf'tur. Muhammed Yusuf Boko Haram terör örgütünü Nijerya'nın kuzeyinde yer alan Borno şehrinde kurmuştur (Kösüş, 2019, s.139). Muhammed Yusuf Nijerya'ya komşu olan Nijer ve Çad'da gördüğü İslami eğitim sonucunda radikal bir islam anlayışını benimsemiştir. Daha sonra dini eğitimini aldıktan sonra doğduğu şehir olan Borno'ya dönmüştür. Borno şehrinde Yusuffiye adında bir cemaat kurmuştur. Bu şehirde bir kompleks inşa ederek burada kendi dini inanış esaslarını aktardığı bir eğitim vermeye başlamıştır. Çoğunlukla fakir aileler Muhammed Yusuf'un kurduğu bu okula çocuklarının eğitim alması için göndermeye başlamışlardır. Kurulan bu okulun şöhreti zamanla Nijerya sınırlarını geçerek Çad ve Nijer'e yayılmıştır. Bu gelişmelerden sonra cemaatin üye sayısı 300.000'i geçmiştir. Boko Haram'ın temelleri bu okulda atılmıştır (Bozkurt, 2018, ss.30-31).

Boko Haram'ı üç aşamada incelemek mümkündür. İlk dönem propaganda dönemi ikinci dönem terörizme evrilme dönemi ve son olarak terör örgütü olma aşamasıdır.

Propaganda dönemi 2003-2009 yıllar arasında gerçekleşen faaliyetler olarak tanımlanabilir. Bu dönem Boko Haram'ın insan kaynağı oluşturma dönemidir. Diğer terör örgütlerinde olduğu gibi Boko Haram'da ilk yıllarını kendi tanıtımını yapmak ve sonraki aşamalarda gerekli olan insan kaynağını oluşturmaya çalışmıştır. Bütün enerjisini bunun için kullanmıştır. Boko Haram propaganda döneminde Nijerya'nın kuzeyinde bulunan Müslüman nüfusun çoğunlukla yaşadığı eyaletlerde şeriatı ilan etmek için çaba sarf etmiştir. Bir nevi kazan kazan sistemiyle örgüte katılanlara iş bulmuş, bu hizmetinin sonucunda iş imkanı sağladığı kişilerden komisyon adı altında maddi kazanç sağlamıştır. Aynı zamanda örgüte katılımı artırmıştır (Özer, 2018, s.33).

Terör örgütleri gelişimlerini tamamlamak ve devamlılıklarını sağlamak için her zaman siyasi desteğe ihtiyaç duyarlar. Çünkü siyasi bir yapıyla ilişki içerisinde olduğunda nüfuz alanı genişler ve gelişimini hızlıca tamamlayarak devamlılıklarını sağlarlar. Bu yüzden Boko Haram'da siyasi olaylara dahil olmuştur. 2003 yılında Ali Modu Şerif'i destekleyerek Borno valisi olmasını sağlayan en önemli unsur olmuşlardır. Ali Modu Şerif'te Borno valisi olduktan sonra Boko Haram'ın bir üyesini din işlerinde önemli bir makama atamıştır. Bu atamayla Boko Haram kamu kaynaklarını da kullanarak propaganda faaliyetlerini daha hızlı bir şekilde yapma gücüne erişmiştir (Özer, 2018, s.33). Ali Modu tarafıda Boko Haram tarafıda istediğini almıştır. Bu siyasi destek Boko Haram'ın çok hızlı bir şekilde örgüte militan yetiştirmesini sağlamıştır. Bu şekilde gelişim evrelerini hızlıca geçmeye başlayan Boko Haram, örgüt içi kültürünü oturtmuştur. Daha sonra ilk eylemlerini gerçekleştirmeye başlamıştır. İlk silahlı saldırısını 2003 yılında Nijerya'nın Yobe eyaletinde bulunan polis karakoluna ve bazı kamu kurumlarına karşı yapmıştır. Bu şekilde ufak çaplı bir kaç saldırı daha gerçekleştirmiştir (Özer, 2018, ss.33-34). Bu dönemde genellikle Boko Haram güvenlik güçlerine karşı saldırılar düzenlemiş, güvenlik güçlerinin müdahalesi ile militanlar dağılmıştır. Daha sonra tekrar kendini toplayan örgüt mensupları aynı şekilde saldırılarını yinelemiştir. Bu dönemde Boko Haram üyeleri gerçekleştirdikleri saldırılar sonucunda yapılan müdahaleler sonrasında dağılma noktasına gelse de tekrar birlikteliği sağlayabilmişlerdir. Boko Haram ile Nijerya güvenlik güçleri arasında kısır döngü şeklinde olaylar yinelenmiştir.

Boko Haram'ın terörizme evrilme dönemi, güvenlik güçlerinin 2009 yılında Operation Flush II ismiyle gerçekleştirilen operasyon sonucunda 17 Boko Haram üyesi öldürülmesiyle başlamıştır. Operasyonun devamında örgüt lideri Muhammed Yusuf gözaltına alınmış ve gözaltındayken öldürülmüştür. Bu olay sonrasında yaşanan çatışmalarda 1000'den fazla örgüt üyesi öldürülmüştür. Bu olaylar sonucunda Boko Haram terörizme evrilmiştir (Özer, 2018, s.35).

Boko Haram ağır kayıplar sonucunda yer altına çekilmek zorunda kalmıştır. Ebubekir Şekau liderliğinde tekrar toparlanarak terör saldırılarına kaldıkları yerden devam etmişlerdir. Örgüt ilk yıllarında yalnızca güvenlik güçlerine karşı saldırılar gerçekleştirmekteydi. Ebubekir Şekau liderliğinde bu saldırılara sivillere karşı yapılan saldırılarıda eklemiştir. 2010 yılında Bauchi'de bulunan hapishaneden 100 örgüt üyesini kaçırmıştır. Yine aynı yıl içerisinde Hristiyanların önemli dini günlerinden biri olan Noel de 80 Hristiyan Nijerya vatandaşını öldürmüşlerdir. Yine 2010 yılında sözde İslamiyet'i savunduklarını iddia etseler de, Boko Haram'ı eleştirdikleri için altı İslam aliminin ölümüne sebebiyet vermişlerdir (Özer, 2018, s.36). Boko Haram 2013 yılına kadar suikast, insan kaçırma, yağma gibi bir çok eylem gerçekleştirmiştir.

Boko Haram 2013 yılından itibaren gelişimini tamamlayarak tüm unsurlarıyla terör örgütü haline dönüşmüştür. 2013 yılından itibaren daha sansasyonel saldırılar gerçekleştirmiştir. Öyleki bu saldırılar sonucunda Nijerya'nın bazı bölgelerinde kendi otaritelerini geçicide olsa kurmayı başarmıştır. Boko Haram 2013 yılında Nijerya güvenlik güçlerini mağlup ederek Borno eyaletinin 27 bölgesinin 10'unu ele geçirmiştir. Ele geçirilen bölgelerde bir nevi kendi hükümdarlığını kurmuş halktan vergi toplamaya başlamıştır. Eğitim kurumlarına saldırılar düzenlemiş, kız çocuklarını kaçırmış ve Hristiyan olan kadınlara planlı şekilde cinsel saldırı düzenlemiştir (Özer, 2018, ss.38-39)

Boko Haram 2016 yılında DAEŞ'e bağlılığını bildirmiştir. DAEŞ'ten aldığı destekle mali ve teknik açıdan kendini geliştirmiştir. Daha sonra DAEŞ'in Şekau yerine Musab Al Barnavi'yi Boko Haram'ın yeni lideri olarak atamıştır. Şekau bu durumu kabul etmemiştir. Yapılan atamayı tanımamıştır (Özer, 2018, s.41).

Boko Haram'ın DAEŞ ile bir dönem yakın ilişki içerisinde olması kendisini geliştirmesini sağlamış, Nijer, Kamerun ve Çad'ı da içine alan bölgesel bir terör örgütü olmasına devamında da uluslararası bir sorun haline dönüşmesine neden olmuştur.

2015 yılında görevlendirilen Afrika Birliği Uluslararası Görev kuvveti(MNJTF) Nijerya'nın Boko Haram'la mücadelede yetersiz kalması sonucu örgütle ciddi şekilde mücadele etmiş, Boko Haram'ın işgal ettiği Nijerya topraklarını örgüt elinden kurtarmıştır. Boko Haram'a büyük darbe vurmuş, hızlı ilerleyişini durdurmuştur (Özer, 2018, s.42).

Boko Haram'ın kuruluş yıllarını incelendiğinde bir terör örgütünün zayıf bir devlet yapısına sahip ülke içerisinde faaliyet gösterdiğinde ülkenin topraklarını işgal edebilecek bir konuma geldiği görülmektedir. Bu yüzden hiçbir terör örgütü hafife alınmamalıdır. Topyekün bir mücadele içerisine girilmelidir

3.4 Boko Haram'ın Amacı

Nijerya uzun süre İngiliz esaretinde kalmış, 1960 yılında bağımsızlığını kazanmış genç bir devlettir. Dolayısıyla devlet kurumlarında kurumsal hafıza gelişmemiştir. Adalet, ekonomi ve siyaset anlayışları gelişmemiştir. Bu durum Nijerya'nın kırılgan bir devlet olmasına neden olmuştur. Ülkenin çoğunluğu Müslüman ve Hristiyanlardan oluşmaktadır. Müslümanlar Kuzey Nijerya'da Hristiyanlar ise genellikle Güney Nijerya'da yaşamaktadır. Devlet yönetimi bu iki inanç grubu arasındaki adaleti ve gelir dağılımını orantılı şekilde yapamayınca bu hoşnutsuzluk daha fakir olan kuzey bölgesinde Boko Haram terör örgütünün oluşmasına altyapı görevi görmüştür.

Boko Haram gelir dağılımındaki eşitsizliği, devlet içerisinde yaşanan yolsuzlukları kendi açısından iyi şekilde propaganda aracı olarak kullanmıştır. Boko Haram'ın bu olumsuz durumları işaret ederek genel amacının kötü devlet yönetimini adaletsizliği Kuzey Nijerya'ya karşı yapılan ayrımcılığı engellemek iddiasıyla Nijerya sınırları içerisinde şeriat kurallarıyla yönetilen İslam devleti kurmak olduğunu deklare etmiştir (Çetinkaya, 2019, s.12).

İslami anlayışı bozduklarına inandıklarına inandıkları her türlü olguyu reddetmiştir. Demokrasinin İslam anlayışına uymayan bir husus olduğunu iddia ederek demokrasiye şiddetle karşı çıkmışlardır. İslamiyet'i deforme ettiğini düşündükleri için batı uygarlığını yok saymışlardır.

Boko Haram terör örgütünün şiddetle karşı çıktığı diğer meselede batılı tarzda eğitimdir. Boko Haram batılı tarzda eğitime karşı çıkılmasının nedeninin bu eğitim sisteminde karma eğitim modelinin uygulanması ve evrim teorisinin anlatılması olduğunu iddia etmektedir. Batı tarzı eğitimin İslam ilkelerine aykırı olduğunu iddia ederek batılı eğitimin haram olduğunu savunmaktadırlar (Kavak, 2021, s.174). Boko Haram terör örgütünün batılı eğitime karşı durmasının ve bunun tabanında destek görmesinin nedenleri İngiliz sömürgeciliğinin Kuzey Nijerya'yı hakimiyet altına almaya başladığı yıllara kadar dayanmaktadır. Burada yaşayan halk yıllarca çocuklarını bu eğitim yerlerine göndermeyip buralardan uzak durmuşlardır. Çünkü bölgede yaşayan halk batı tarzı eğitimi misyonerler aracılığıyla tanımıştır. Batı tarzı eğitime karşı konulan mesafenin en büyük nedeni budur. Çünkü bu eğitim kurumlarında misyonerlik faaliyetlerinin sürdürüldüğünü düşünmektedirler. Örgüt kurucusu Muhammed Yusuf'ta batı tarzı eğitime karşı durulmasının nedeninin Batı kültürüne karşı durmak olduğundan bahsetmiştir (Kavak, 2021, ss.175-176).

Batı tarzı eğitimin misyonerler aracılığıyla bölgeye geldiği için bölge halkı bu okullarda verilen derslerin Hristiyanlığı öğretmek için olduğunu ve bu okullardaki öğretmenleri de Hristiyanlığı yaymaya çalışan misyonerler olarak görmüşlerdir. Bu anlayışın ortaya çıkmasında İngiliz sömürge yönetiminin misyonerlik faaliyetlerinin payı olduğu kadar da bölgede yaşayan Müslüman kesimin dünyada meydana gelen bilimsel gelişime ayak uyduramamasının da etkisi bulunmaktadır (Kavak, 2021, 176). Boko Haram terör örgütü bölgede yaşayan Müslüman kesimin toplumsal hafızasında yer alan bu olumsuz kanıyı kendi lehine çevirerek kullanmıştır.

Boko Haram'ın amacının ne olduğuna dair Kuzey Nijerya'da anket çalışması yapılmıştır. Ülkenin kuzeyinde yaşayan akademisyenler, siyasiler ve yöneticilerle yapılan görüşmler sonucunda verilen cevapların en üst sıralarında batı tarzı eğitimi sonlandırmak ve kötü yönetim sergileyen devlet yöneticilerini devirmek sonucu çıkmıştır (Uluer, 2014, s.61).

Boko Haram'ın kısacası temel hedefi olan Kuzey Nijerya'da islam devleti kurma hedefini engelleyecek her türlü duruma karşı çıkmış ve engellemeye çalışmıştır. Temel hedefini engelleyebilecek en büyük rakibi batı olarak görmüştür. Bu yüzden batı tarzı eğitim, teknoloji ve demokrasiyi reddetmiştir.

Boko Haram ilk kurulduğu yıllarda yerel bir oluşumken gelişimini hızlıca tamamlamış ve tehlikeli bir terör örgütü hüviyetine bürünmüştür. Kuruluş amacı Nijerya sınırları içerisinde şeriata dayalı bir İslam devleti kurma düşüncesi olsada daha sonra Çad, Nijer ve Kamerun'da gerçekleştirdiği etkili eylem sonucunda bölgesel bir terör örgütü olmasıyla Nijerya'da kurmak istediği İslam devleti amacını revize ederek Kuzey Nijerya merkezli Çad, Nijer ve Kamerun sınırları içerisinde Müslüman kesimin yaşadığı alanları da içine alan İslam devleti kurmak olarak güncellemiştir (Özer, 2018, s.45).

3.5 Boko Haram'ın Yapısı ve Finans Kaynakları

Boko Haram'ın yapılanmasına geçmeden üye profilinden bahsetmek gerekir. İslami hassasiyetleri üst seviyelerde olan işsiz, yoksul ailelerin çocukları, " Almajjerri" olarak adlandırılan işsiz göçmenlerin yanı sıra zengin kişiler, memurlar, ve siyasetçiler bulunmaktadır. Zengin kişiler, memurlar ve siyasetçilerin islami hassasiyetlerinden daha çok kendi kişsel çıkarları için Boko Haram'a katıldıkları iddia edilebilir (Artokça, 2019,s.214).

Boko Haram'ın üyelerinin büyük bir kısmı Kuzey Nijerya'da yaşayan Müslümanlardır. Kuzey Nijerya'dan örgüte katılan militanların çoğunluğu Nijerya'nın %4'ünü oluşturan Kanuri kabilesindendir (Özer, 2018, s.58). Örgüt üyelerinin diğer kısmıda Nijerya'nın diğer şehirlerinden ve Nijerya'ya komşu olan Kamerun, Çad ve Nijer'den katılanlardır (Kösüş, 2019, s.144).

Boko Haram üyelerinin yaş ortalaması 18-40 civarındadır. Bu yaş ortalaması Boko Haram'ın çok genç nüfusa sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum örgüt içindeki fanatizm seviyesinin yüksek olmasına neden olmuştur. Örgüt üyelerinin çoğunluğu erkeklerden oluşmaktadır. Örgüt içinde kadınlar hizmetçi ya da seks kölesi olarak

kullanılırken son zamanlarda gerçekleştirilen terör saldırılarında kadınlar da kullanılmaya başlanılmıştır (Kösüş, 2019, s.145).

Örgüt üyelerini kısaca özetleyecek olursak 18-40 yaş ortalamasında erkek üyelerin çoğunlukta olduğu, Nijerya merkezli radikalleşme eğilimi yüksek ve yoksul insanlardan oluşan bir taban görmekteyiz.

Boko Haram terör örgütü dini istismar eden diğer terör örgütlerinde olduğu gibi hücrelerden oluşmaktadır. Muhammed Yusuf'un kurduğu sisteme göre Amir-ul Aam lider Amir-ul Aam 1 ve 2 olarak adlandırılan 2 yardımcı ve yaklaşık 30 üyeden oluşan Şura konseyinden oluşmaktadır. Şura Konseyi'nde her bir üye bir şehir veya bir bölgeden sorumludur. Karar alma mercii Şura Konseyi olmasına rağmen hücreler kendi içinde karar alarak eylem gerçekleştirebilmektedir. Ayrıca örgüt üyelerini asker, polis, militan kazanma görevlisi gibi tanımlamalarla örgüt içerisinde iş paylaşımı yapılmıştır (Özer, 2018, s.58).

Şura konseyinde yer alan üyelerin her biri bir nevi bakanlık olarak tanımlanabilecek Lajina adı verilen birimleri yönetir. Şura konseyinin üyelerinin bir diğer ismi Haussa Kwamandoji'dir. Şura konseyinde belirlenen bazı üyeler örgüt üyelerinin maaş işlemlerinden ve örgüt üyesinin ölümünden sonra ailesine sağlanacak destekten sorumludur. Boko Haram terör örgütü üyeleri ayrıca sağlık hizmetlerinden ücret ödemeden istifade etme hakkına sahiptir (Turunç, 2021, s.112).

Boko Haram'ın hiyerarşik yapısının en alt kısmının hücrelerden oluşmasının avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Hücre yapılanması terör örgütlerinin çoğunluğu tarafından kullanılmaktadır. Hücre yapılanması terör örgütlerinin hayati idame sürecini artırır. Çünkü bir hücre diğer hücrenin nerede olduğunu bilmez ve çoğunlukla diğer hücre üyelerini de tanımaz. Bu durum hücre etkisiz hale getirildiğinde diğer hücrenin faaliyetine devam etmesine olanak sağlar. Yarı otonom bir yapıya sahip olan hücreler bazen kendi kararlarıyla eylem gerçekleştirebilir. Bu durum eylem yapma sayısında çeşitlilik ve esneklik kazandırabilir. Fakat örgüt içi disiplini tesis edilmesini zorlaştırır. Zamanla da otonom bağımsız bir yapıya dönüşebilir. Ademi merkeziyetçi bir sisteme sahip olan Boko Haram terör örgütünün yapısında da altıya yakın yarı otonom grup olduğu iddia edilmektedir (Özer, 2018, s.59).

Boko Haram'ın iki tür finans kaynağı bulunmaktadır. Bunlar kendi imkanlarıyla ortaya çıkarılan maddi kaynaklar ve ülke dışından gelen yardımlar olarak gruplandırılabilir. Boko Haram'ın kendisinin oluşturduğu finans kaynakları arasında örgüt üyeleri tarafından verilen 100 Naira tutarındaki bağışlar, insan ticareti, uyuşturucu kaçaklığı, Banka soygunları ve insan kaçırma saldırıları olarak sıralanabilir (Alhanlıoğlu, 2020, ss.63-64). Boko Haram'ın kaynakları arasında örgüt üyelerinde alınan günlük 100 Naira tutarındaki bağış önemli bir gelir kaynağı oluşturmaktadır. İnsan ticareti ve uyuşturucu kaçakçılığı da diğer terör örgütlerinde olduğu gibi Boko Haram içinde önemli gelir kaynakları arasındadır. Banka soygunları Boko Haram için önem arz eden diğer önemli bir gelir kaynağıdır. Boko Haram gerçekleştirdiği banka soygunlarıyla önemli gelir kaynağı elde etmiştir. Banka soygunları İslamiyet'te hırsızlık olarak nitelendirilmiş olsada Boko Haram terör örgütü gerçekleştirdiği banka soygunlarını soydukları bankaların faizle işlem yapması ve sözde savaş ortamında bulunulmasından dolayı İslamiyet'e aykırı bir durum olmadığını beyan ederek gerçekleştirdikleri saldırıları meşru olarak görmüşlerdir. Boko Haram bir diğer önemli gelir kaynağı ve sıklıkla başvurdukları insan kaçırma eylemleridir. Başlangıçta toplumda büyük infial uyandıracak kişileri kaçırırken daha sonra bu insan kaçırma eylemlerini daha tabana yayarak çok büyük maddi gelirler elde etmişlerdir (Alhanlıoğlu, 2020, s.64). Örneğin Boko Haram terör örgütü Kamerun sınırları içerisinde yedi kişilik aileyi kaçırıp bırakması karşılığında 600.000 ABD doları almıştır (Ali, 2022, s.42).

Boko Haram terör örgütünün tarafından yapılan tarım, hayvancılık ve balıkçılık faaliyetleride önemli finans kaynaklarındandır. Örgütün etkili olduğu yerlerde yaşadıkları yerlerden göç etmek zorunda kalan kişilere ait alanlarda örgüt tarafından tarım ve hayvancılık yapılmaktadır. Örgütün önemli maddi kaynaklarından olan balıkçılık faaliyetlerini ve tarım faaliyetlerinden örgüte maddi kaynak sağlanmasını engellemek için Nijerya devleti tarafından belirli bölgelerde bu faaliyetlere kısıtlamalar getirilmektedir (Çinar, 2022, ss.127-128).

Boko Haram'ın Nijerya'da ki siyasetçilerden maddi yardım aldığı iddia edilmektedir. Eski Kano Valisi İbrahim Shekarau tarafından Boko Haram'a her ay 10 milyon naira bağışladığı iddia edilmiş ve tutuklanmıştır. Yine Senatör Binda'nın da örgüte yaklaşık 5 milyon naira bağış yaptığı tespit edilmiştir (Ali, 2022, s.43).

Boko Haram'ın bir diğer ekonomik kaynağı da ülke dışından gelen bağışlar ve terör örgütlerinden sağlanan maddi yardımlardır. Boko Haram Vahhabi-Selefi bir inanca sahip olduğu için yönetiminde Suudi Arabistanlı iş adamlarının olduğu bir çok fon tarafından desteklendiği iddia edilmektedir. Ayrıca faaliyet alanı Cezayir olan " İslami Cephe Örgütü" tarafından Boko Haram terör örgütüne maddi yardımda bulunulduğu bilinmektedir. Ayrıca Birleşik Krallık'da yaşayan Nijeryalıların bağışlarıyla oluşturulan fonlarla da Boko Haram'a maddi yardımda bulunulduğu iddia edilmektedir (Artokça, 2019, s.215). Birleşik Krallık ve Suudi Arabistan'dan gelen maddi yardımlar 2012 yılında yakalanan Boko Haram üyesi tarafından da açıklanmıştır (Uluer, 2014, s.65).

Boko Haram ABD istihbaratı tarafından yayımlanan verilere göre 70 milyon Amerikan doları tutarında bir parasal gücü yönettiği iddia edilmektedir. Bu maddi güç Boko Haram'ı dünyanın en zengin yedinci terör örgütü yapmaktadır (Ali, 2022, s.41).

Boko Haram terör örgütünün finans kaynakları genel olarak bu şekildedir. Boko Haram'ın etkinliğinin azaltılmasın isteniyorsa, terörle mücadelenin en önemli ayaklarından olan finans kaynaklarıyla mücadele edilmelidir. Örgüt sağlanan maddi kaynakların Boko Haram'a ulaşmasına engel olunmalıdır.

3.6 Boko Haram'ın Gerçekleştirdiği Eylemler

Boko Haram terör örgütünün saldırılarını iki ayrı döneme ayırmak mümkündür. 2009 yılına kadar olan dönemde daha sınırlı, etki alanı az olan saldırılar gerçekleştirmiştir. Genellikle Polis güçleri ve devlet görevlilerine karşı terör saldırıları gerçekleştirmişlerdir. 2009 yılından sonra gerçekleştirilen terör saldırıları kitlesel bir hal alarak sivil kayıpların arttığı saldırılar haline gelmiştir. Boko Haram'ın ilk yıllarında karşılıklı çatışma şeklinde meydana gelen saldırılar daha sonra köy baskınları, bombalı eylemler ve insan kaçırma eylemlerine dönüşmüştür. Boko Haram kaçırdığı kişileri Boko Haram teröründen önce turizm alanı olarak kullanılan Sambiya ormanlarında alıkoyduğu söylenmektedir. Sambiya ormanlarının aynı zamanda Boko Haram'ın ana karargahı olduğu söylenmektedir (Bauer, 2019, s.61).

Boko Haram ilk kurulduğu yıllarda yerel bir örgüt olsa da hızlı bir gelişme göstererek gerçekleştirdiği terör saldırıları sonucunda küresel bir terör örgütü konuma ulaşmıştır. Boko Haram saldırıları sonucunda 2001 yılından günümüze kadar 20.000'den fazla insan hayatını kaybetmiş, milyonlarca insanda yıllarca yaşadığı öz vatanlarından göç etmek zorunda kalmıştır (Bashal, 2021).

GTD (Global Terrorism Datebase) verilerine göre Boko Haram terör örgütü kuruluşundan itibaren 2020 yılı sonuna kadar 3343 terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Bu saldırıların 1730'u silahlı saldırı, 70'i suikast, 1029'u bombalı saldırı, 772'si önemli tesislere yönelik saldırı, 6'sı gasp, 15'i rehin alma, 370'i insan kaçırma eylemi ve 269'u diğer saldırılar şeklindedir. Boko Haram'ın gerçekleştirdiği saldırıların 2'si havalimanları ve uçaklara karşı, 157'si işyerlerine yönelik, 107'si eğitim kurumlarına yönelik, 2'si yiyecek ve su temin noktalarına yönelik, 16'sı diplomatik misyon sahibi kişilere, 175'i diğer hükümet yetkililerine karşı, 6'sı gazeteci ve diğer medya mensuplarına karşı, 683'ü askeri personele yönelik, 13'ü sivil toplum kuruluşlarına yönelik, 297'si polislere karşı, 1869'u sivil vatandaşlara yönelik, 198'i din temsilcilerine karşı, 38'i telekomünikasyon altyapısı ve personeline yönelik, 86'sı diğer terörist oluşumlara yönelik, 52'si toplu taşıma araçlarına yönelik ve 13'ü diğer hedeflere yönelik gerçekleştirilmiştir. Boko Haram bu saldırılarda 2 kimyasal silah, 1347 patlayıcı madde, 1881 ateşli silah, 792 kundaklama için gerekli ekipman, 1 sabotaj ekipmanı ile 3 diğer silah çeşitleriyle gerçekleştirmiştir. 452 saldırısında da kullandığı silah cinsi tespit edilememiştir. Boko Haram 176 saldırısını da fiziksel şiddet kullanarak gerçekleştirmiştir. Boko Haram'ın gerçekleştirdiği terör saldırıları 2010-2015 yılları arasında zirveyi görmüştür. Daha sonra yavaşlama eğilimine girmiştir (GTD, 2021).

Boko Haram'ın binlerce terör saldırısı bulunmaktadır. Bu çalışmada gerçekleştirilen terör saldırısı sonucunda toplumsal zararı ve kamuoyunun yüksek tepkisiyle karşılaşılan eylemlerden bahsedilecektir. Boko Haram terör örgütünün gerçekleştirdiği terör eylemleri Nijerya'da gerçekleştirilen terör saldırıları ve Nijerya dışında gerçekleştirilen terör saldırıları olarak iki ana başlık altında incelenecektir.

3.6.1 Nijerya'da Gerçekleştirilen Terör Saldırıları

Boko Haram tarafından Nijerya'da gerçekleştirilen ilk eylem 24 Aralık 2003 yılında Nijerya'nın Yobe eyaleti sınırları içerisinde yer alan Geiam ve Kanamma şehirlerindeki polis merkezlerine yapılan saldırılardır (Norbert, 2019, s.75). Bu saldırılarda 1000'den fazla örgüt mensubu öldürülmüştür. Bu saldırılar sonrasında 2009 yılına kadar ciddi terör olayları olmamıştır. 2009 yılından itibaren gerçekleştirilen saldırılar şiddetini artırmıştır. 2009 yılında yapılan bir saldırıda göz altına alınan Muhammed Yusuf öldürülmüştür (Alhanlıoğlu, 2020,s.45). 2011 yılı Nijerya'da 1970 yılından bu yana en kanlı saldırıların gerçekleştirildiği yıl olarak tarihe geçmiştir. Nijerya resmi kayıtlarına göre 2011 yılında 100'den fazla terör saldırısı gerçekleştirilmiş, yine resmi kayıtlara göre bu saldırılar sonucunda her üç günde bir sivil insanların bu saldırılardan etkilendiği tespit edilmiştir (Şen ve Çiçek, 2018, s.16). Boko Haram 2011 yılında çok sayıda polis, din adamı ve kilise görevlisine saldırılar düzenlemiştir. Bu yıllarda köy baskınları da düzenlemiştir. Dogo, Machawa, Zat ve Talsat saldırılarında 200'den fazla sivil hayatını kaybetmiştir (Alhanlıoğlu, 2020, s.47). Boko Haram terör örgütü 2011 yılında dünyada tanınmasını sağlayan bir terör eylemi gerçekleştirmiştir. Muhammed Abul Barra tarafından Abuja' da bulunan BM (Birleşmiş Milletler) merkezine bir otomobil ile bombalı saldırı gerçekleştirilmiştir. Bu terör eyleminde 23 kişi ölmüş ve 81 kişi yaralanmıştır. Boko Haram terör örgütü bu terör eylemini kendisinin gerçekleştirdiğini kabul etmiştir (GTD, 2021).

Diğer terör örgütlerinde olduğu gibi Boko Haram'ın terör faaliyetlerin de çocuk asker kullanımı oldukça yaygındır. Çocuk asker veya çocuk savaşçı nitelendirmesi literatürde genellikle terör örgütleri tarafından faydalanılan çocukları tanımlamak için kullanılmaktadır. Çocuk asker tanımı ilk olarak UNİCEF(Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu)'in Cape Town İlkelerinde yer almıştır (Özerdem, 2021, s.259). Cape Town İlkelerinde yer alan çocuk asker tanımı:

"18 yaşın altında olan, herhangi bir düzenli veya düzensiz silahlı kuvvetlerde veya silahlı gruplarda, olanlarla sınırlı olmamak kaydıyla ve aile üyeleri dışında aşçı, hamal, ulak ve bunlara eşlik edenler" olarak tanımlamıştır (Özerdem, 2021, s.259).

Cape Town ilkeleri 2007 yılında Fransa'nın başkenti Paris'te Fransa Hükümeti ve UNICEF tarafından organize edilen toplantı sonrasında geliştirilerek Paris İlkeleri

olarak kabul edilmiştir (Özerdem, 2021, s.259). Paris İlkelerinde çocuk asker/ savaşçı açıklaması:

"18 yaşın altında olup silahlı bir güç veya silahlı bir grup tarafından askere alınan, kız veya erkek fark etmeksizin savaşçı, aşçı, ulak, casus veya cinsel amaçlı olarak kullanılan bir çocuk" olarak tanımlanmıştır (Özerdem, 2021, s.259).

Dünyada sömürülen kaç çocuk asker olduğu tam olarak bilinmemekle beraber toplam 20 ülkede 250.000 çocuk askerin bulunduğu değerlendirilmektedir. Çocuk askerlerin yaklaşık % 40'ı kız çocuklarından oluşmakta ve terör örgütleri tarafından erkek örgüt üyeleri tarafından eş olarak veya doğrudan cinsel istismar yapılarak kullanılmaktadır (Özerdem, 2021, s.260).

Boko Haram 2011 yılında BM karşı gerçekleştirdiği saldırıyla uluslararası kamuoyunda tanınsa da, uluslararası kamuoyunda tanınmasını sağlayan en önemli olay 14 Nisan 2014 yılında meydana gelen Nijerya'nın Kuzeydoğusunda bulunan Borno eyaletinin Chibok şehrinden 250 kız öğrencinin kaçırılmasıdır (Çetinkaya, 2019, s.79). Boko Haram tarafından gerçekleştirilen bu eylem uluslararası kamuoyunda o kadar büyük bir etki yaratmıştır ki dönemin ABD başkanı Barrack OBAMA'nın eşi Michelle OBAMA "Bring back our girls"(Kızlarımızı geri getirin) isimli bir kampanya başlatmıştır. Chibok saldırısı sonucu Boko Haram uluslararası bir sorun olarak görünmeye başlamıştır (Duman ve Çelik, 2021, ss.89-90). Yaşları 16-18 arasında değişen kaçırılan kız çocuklarının birkaçı Boko Haram'dan kurtularak kaçmayı başarsa da diğerleri hakkında net bir bilgiye ulaşılamamıştır. Chibok kızlarının kaçırılmasından sonra Boko Haram gerçekleştirmeye çalıştığı saldırılarda kadınları kullanmaya başlamıştır. Chibok kızlarının örgüt içerisinde militan, seks kölesi ve hizmetçi olarak kullanıldığı iddia edilmektedir. Bauer'in "Çalınan Hayatlar Boko Haram ve Afrika'nın Kalbindeki Terör" isimli kitabında Talatu isimli bir kadınla yapılan mülakatta Chibok kızlarının Sambiya ormanlarının derinliklerinde örgüt lideri Ebubekir Şekau'nun yanında kaldıklarını ve kendilerine din dersi vermek için yanlarına geldikleri şeklinde beyanlarda bulunmuştur (Bauer, 2019, s.61). Bu mülakat Chibok kızları hakkında söylenen iddiaları doğrulayan niteliktedir. Boko Haram terör örgütü Chibok kızları gibi binlerce çocuk askeri amaçları doğrultusunda kullanmaktadır. Boko Haram terör örgütünün çocuk asker kullanımıyla ilgili olarak

BM, örgütün 8000 çoçuğu çocuk asker olarak kullandığını açıklamıştır (Bashal, 2019).

Boko Haram terör örgütü çocuk askerleri intihar bombacısı, çocuk gelin ve işçi olarak kullanmaktadır. Boko Haram terör örgütü tarafından çocuk askerler sıkça bombalı intihar eylemlerinde kullanılmaktadır. Örgüt tarafından 2017-2018 yılları arasında 206 çocuk intihar eylemlerinde kullanılmıştır. Ayrıca Boko Haram terör örgütü çocuk askerleri zorla birbirleriyle evlendirmektedir (Özdemir ve Bural, 2021, s.16).

Boko Haram'ın bir başka infial uyandıran terör saldırısı 2015 yılında 2000 kişinin ölümüyle sonuçlanan Bege Kasabası saldırısıdır (Norbert, 2019, s.78). Boko Haram tarafından gerçekleştirilen saldırılarının yakın tarihtekilerini incelediğimizde Boko Haram 2019 yılında Nijerya'nın Borno eyaletindeki bir cenaze törenine saldırı düzenleyerek 65 kişinin hayatını kaybetmesine neden olmuştur (Kamubulteni.com, 2019). Boko Haram 2020 yılında da Nijerya'nın Kuzeybatı'sında bulunan Borno eyaletinin Garin Kwashebe köyünde pirinç tarlasında çalışan çiftçilere saldırı düzenlemiş, bu saldırılar sonucunda 44 kişi hayatını kaybetmiştir (Ahaber, 2020). Boko Haram 2021 yılında da Nijerya'nın Zamfara eyaletinde bulunan yatılı okula saldırı düzenleyip yüzlerce kız çocuğunu Chibok kızları gibi kaçırmıştır (Takvim, 2021).

Boko Haram terör örgütü 2001 yılından bu yana çok sayıda kanlı terör saldırısı gerçekleştirmiş ve saldırı düzenlemeye devam etmektedir. Sözde kendisini İslamiyet'in temsilcisi olarak görse de gerçekleştirdiği eylemler sonucunda çok sayıda Müslüman hayatını kaybetmiştir.

3.6.2 Nijerya Dışında Gerçekleştirilen Terör Saldırıları

Boko Haram terör örgütü gerçekleştirdiği eylemlerle Nijerya'yı etkilediği gibi Nijerya'ya komşu olan Çad, Kamerun ve Nijer'i de etkisi altına almıştır. Boko Haram'ın Çad'da gerçekleştirdiği en ses getiren eylem 15 Haziran 2015'te başkent Encemine'de meydana gelen 23 kişinin ölümüne 80 kişinin yaralanmasına neden olan terör saldırısıdır (Alhanlıoğlu, 2020, s.60).

Boko Haram Kamerun sınırları içerisinde de bir çok terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Boko Haram Kamerun'da roketli saldırılar, köy işgalleri ve insan kaçırma eylemleri gibi terör saldırıları gerçekleştirmiştir. Boko Haram Şubat 2013'te 7 kişiden oluşan Fransız bir aileyi kaçırmıştır. Bu eylem Boko Haram'ın Nijerya dışında yaptıkları ilk ciddi terör saldırısı olarak adlandırılmıştır (Alhanlıoğlu, 2020, s.60). Boko Haram yine 2017 yılında Kamerun'da canlı bomba saldırısı düzenleyerek 7 kişinin ölümüne 30 kişinin de yaralanmasına neden olmuştur (Bozkurt, 2018, s.75).

Boko Haram terör örgütü Nijer'de de birçok terör saldırısı düzenlemiş ve eylemlerinede devam etmektedir. Boko Haram bu ülkede de köy işgallerine varan saldırılar düzenlemiştir. Boko Haram Nijerya ve Nijerya'ya komşu olan devletler Çad, Nijer ve Kamerun'da gerçekleştirdiği eylemler sonucunda bölgedeki ticaret ortamı bozulmuş ve büyük insanlık dramlarına neden olmuştur. Kamerun, Çad ve Nijer sınırında düzenlenen terör saldırıları sonucunda 2000 kişiden fazla insan hayatını kaybetmiştir (Doğru, 2020).

Boko Haram terör örgütü Nijerya ve Nijerya'ya sınırı olan ülkelerin dışında da terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Boko Haram terör örgütü 01 Ocak 2020 de Nijer'e komşu olan Mali'nin Gao şehrinde yol kenarına yerleştirdiği patlayıcıyı BM'e ait içerisinde Belçikalı askerlerin bulunduğu aracın geçmesi sonucu patlatmış ve araç içerisinde bulunan 2 Belçikalı asker yaralanmıştır. Mali'de gerçekleştirilen bu terör saldırısını Boko Haram terör örgütü üstlenmiştir (GTD, 2021).

4. PKK TERÖR ÖRGÜTÜ

Bu bölümde Türkiye ve Türkiye'nin terörden en çok etkilenen bölgesi olan Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri hakkında tanıtıcı genel bilgiler verildikten sonra 1978 yılında Diyarbakır'ın Lice ilçesinde bulunan Fis köyünde temelleri atılan PKK terör örgütü incelenecektir. PKK terör örgütü Kürt halkının savunucusu olduğunu eylemlerini Kürt halkı için gerçekleştirdiğini iddia etmektedir. Öncelikle PKK'nın Kürt etnik kimliğini istismar ederek gerçekleştirdiği eylemlere benzer Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ve Türkiye'ye komşu Ortadoğu devletlerinde PKK terörünün geçmişte farklı tezahürlerinin olup olmadığı incelenecektir. Daha sonra PKK terör örgütünün kuruluşundan günümüze kadar olan gelişim evreleri detaylı olarak anlatılacaktır. Bazı kesimlerce PKK'nın bir parçası olarak görülmese de PKK ile organik bağı bulunan PYD, YPG,YPJ,PJAK gibi PKK'nın alt paravan örgütleri olan uzantılarından bahsedilecektir. Ayrıca PKK propaganda faaliyetlerinden gelir kaynaklarına kadar detaylı şekilde ele alınacaktır. Son olarak PKK terör örgütünün gerçekleştirdiği saldırılara değinilecektir. Bu bölüm genel olarak ele alındığında kendisini Kürt halkı savunucusu olarak ilan eden PKK'nın en fazla Kürtlere zarar verdiği, onların haklarını savunmaktan çok gasp ettiği anlaşılacaktır.

4.1 Türkiye Cumhuriyeti Hakkında Genel Bilgiler

Çalışmanın bu bölümünde ilk olarak Türkiye Cumhuriyeti hakkında genel bilgilere yer verilecek daha sonra PKK terörünün etkisini daha fazla hisseden Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinden genel olarak bahsedilecektir. Türkiye Cumhuriyeti 29 Ekim 1923 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk tarafından kurulmuş olsa da binlerce yıllık Türk uygarlığının mirasçısıdır. Türkler çok eski bir medeniyettir. Türklerin tarih sahnesine ilk çıkışı M.Ö. 1050 yılında Çin'de kurulan Çu hükümdar ailesinin kuruluşuna dayanmaktadır (Çağatay, 1996, s.504). Daha sonra Büyük Hun Devleti ile devam eden süreçte Türkler birçok büyük imparatorluk kurmuş ve geniş topraklara hükmetmişlerdir. Göktürk Devleti, Avrupa Hun Devleti, Büyük Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti gibi tarihe iz bırakmış onlarca devlet

Türkler tarafından kurulmuştur. Öyle ki tarihin en büyük devletlerinden birisi olan Roma imparatorluğu Türk devletleri tarafından yıkılmıştır. Türk uygarlığının önemli temsilcilerinden biri olan Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'ndan mağlup olarak ayrılması sonucu yapılan anlaşmalarla yıkılma sürecine giren Osmanlı Devleti'nin yerine tekrar özgür, bağımsız bir devlet kurmak için Mustafa Kemal Atatürk, silah arkadaşları ve Türk milletinin üstün gayretleriyle Kurtuluş Savaşı olarak adlandırılan savaştan galip olarak ayrıldıktan sonra 29 Ekim 1923 yılında resmi olarak Türkiye Cumhuriyeti kurulmuştur.

Türkiye'nin resmi ismi Türkiye Cumhuriyeti'dir. 783.562 kilometrekarelik bir alanı kapsayan ülkenin yönetim şekli cumhuriyettir. Resmi dili Türkçe'dir. Beyaz renkte hilal ve yıldızdan oluşan kırmızı renkte bayrağı bulunmaktadır. Ülkenin milli marşı İstiklal marşıdır. Ülkenin başkenti Ankara'dır (Türkiye Cumhuriyeti Mevzuat Bilgi Sistemi, 1982). 2021 yılı nüfus sayımlarına göre Türkiye Cumhuriyeti'nin nüfusu 84.680.273 kişi olarak kayıtlara geçmiştir (TÜİK, 2022).

Bayrak bir ülkenin bağımsızlığının sembolüdür. Bütün diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye Cumhuriyeti'nde de bayrağa karşı büyük saygı duyulmaktadır. Evlerde, arabalarda, işyerleri gibi bir çok yerde Türk bayrağı bulunmaktadır. Türk bayrağının tarihi hakkında birçok varsayım bulunmaktadır. Günümüzde kullanılan Türk bayrağı ilk olarak I.Kosova Savaşı sonrasında kullanılmıştır. I.Kosova Savaşı'nda çok sayıda ölüm meydana gelmiştir. Bir rivayete göre biriken kanlar üzerine hilal ve yıldız yansımıştır. Türk bayrağının oluşumu buradan başlamıştır. Bu rivayet 28 Temmuz 1389 yılı gökyüzü haritası incelenmesi ile desteklenmektedir. Günümüzde kullanılan Türkiye'ye ait olan bayrağın benzeri III.Selim tarafından kullanılmıştır. Günümüzde kullanılan Türk bayrağı ile arasındaki tek fark bayrakta kullanılan yıldızın sekiz köşeli olmasıdır. Günümüzde kullanılan Türk bayrağını ilk olarak 1844 yılında Tanzimat döneminde Abdülmecit tarafından kabul edilmiştir. Türk bayrağının son şekline Türkiye Cumhuriyeti tarafından 29 Mayıs 1936 yılından karar verilmiştir. Türk bayrağının standartları da 29 Ocak 1985'de Türkiye Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmiştir (Seçil Bayrak,2020).

Türkiye Cumhuriyeti jeopolitik olarak stratejik bir konumu olan Anadolu coğrafyasında yer almaktadır. Hem Avrupa hem de Asya kıtasında toprakları

bulunmaktadır. Batısında Bulgaristan ve Yunanistan, doğusunda Gürcistan, Ermenistan, Nahçıvan ve İran, güneyinde Suriye ve Irak sınır ülkeleridir. Suriye ve Irak'ta Türkiye'nin ulusal güvenliğini tehdit eden PKK terör örgütü yapılanması mevcuttur. Ayrıca kuzeyinde Karadeniz, batısında Ege Denizi ve güneyinde de Akdeniz bulunmaktadır. Marmara Denizi olarak adlandırılan bir iç denize de sahiptir. Dünya ticareti için çok önemli konumu olan İstanbul Boğazı ve Çanakkale Boğazı'da Türkiye'dedir. Marmara, Karadeniz, Akdeniz, İç Anadolu, Ege ve Akdeniz olmak üzere yedi coğrafi bölgeye ayrılmıştır. Çukurova ve Konya ovası ülkenin en büyük ovalarıdır. Fırat, Dicle, Kızılırmak ve Yeşilırmak önemli nehirlerindendir. En yüksek dağı Ağrı Dağı'dır. En büyük gölü Van Gölü'dür. Büyüklüğünden dolayı yöre halkı tarafından Van Denizi olarak da bilinmektedir. Birçok tarım ürününün yetiştiği ülkede pamuk, buğday, ayçiçeği ve fındık önemli tarımsal ürünlerden bazılarıdır. Demir, Çinko, kömür gibi yeraltı kaynakları mevcuttur. Petrol ve Doğalgaz kaynakları mevcuttur. Fakat ülkenin tüketim ihtiyacını karşılayacak nitelikte değildir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin resmi para birimi Türk Lirası'dır. 2021 yılı GSYH'sı 7 trilyon 209 milyar 40 milyon TL, kişi başına düşen GSYH'da 85672 TL(9539 Amerikan doları) olarak gerçekleşmiştir (TÜİK, 2022). Türkiye 2021 yılı itibariyle 225 milyar Amerikan Doları ihracat, 271 milyar Amerikan Doları ithalat rakamına ulaşmıştır. Türkiye en fazla ihracatını 19 milyar 321 milyon Amerikan Doları ile Almanya'ya gerçekleştirmiştir. En fazla ithalat yaptığı ülke ise Çin'dir. 32 milyar 240 milyon Amerikan Doları olan Çin ile olan ithalatı ikinci olarak 28 milyar 959 milyon Amerikan Doları ile Rusya takip etmiştir (Gökkoyun ve Ünal, 2022). Başlıca ihracat kalemleri kara taşıtları, demir çelik ürünleri, madenler, yaş meyve sebze olurken başlıca ithalat kalemleri de petrol ve doğalgazdır. Türkiye dünyanın önemli ekonomilerinden biridir. G-20 üyesi olan Türkiye, küresel gayrisafi hasılanın %80'ini, uluslararası ticaretin %75'ini ve dünya nüfusunun %60'ını temsil eden bu oluşumun 2021 yılı itibariyle 17. büyük ekonomisidir (T.C. Ticaret Bakanlığı, 2022). Türkiye'nin önemli gelir kaynaklarından biride turizmdir. 2021 yılı itibariyle turizm geliri 24,5 milyar Amerikan Doları olarak gerçekleşmiştir. 29.4 milyon kişi Türkiye'yi ziyaret etmiştir (Çakır ve Özkök, 2022).

Yönetim şekli cumhuriyet olan Türkiye başkanlık sistemi ile yönetilmektedir. Mevcut Cumhurbaşkanı Recep Tayyip ERDOĞAN'dır. Cumhurbaşkanı halk

tarafından seçilir. Seçimler beş yılda bir yapılır (T.C. Cumhurbaşkanlığı Bilgi Sistemi, 2012). Aynı şekilde milletvekili seçimleri de beş yılda bir tekrarlanır. 600 milletvekilinden oluşan Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) adında bir parlamentosu bulunmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı 18 yaşını tamamlamış kanunlarda belirtilen şartları taşıyan her birey milletvekili adayı olabilir. Ülkede oy kullanma yaşı 18'dir. Türkiye dünyada kadınlara seçme ve seçilme hakkını veren ilk ülkelerden birisidir. Ülkenin en önemli sorunlarından birisi terördür. Birçok terör örgütüyle mücadele edilmektedir. Bunlardan birisi de 40 yılı aşkın süredir devam eden PKK terörüdür. Diğer önemli siyasi sorunları ise Yunanistan ile kıta sahanlığı, adalar, Kıbrıs Sorunu Ermenistan ile sözde Ermeni soykırımı ve Dağlık Karabağ sorunu Irak ve Suriye'de PKK terörü sorunu bulunmaktadır. Son yıllarda da Suriye'de yaşanan iç savaş neticesinde ortaya çıkan göçmen krizi de ülke için önemli sorunlardandır.

Türkiye uluslararası alanda önemli bir aktördür. Ülkeler arasında yaşanan olaylarda diplomatik ve askeri müdahaleler yapabilmektedir. Ermenistan-Azerbaycan ve Rusya-Ukrayna savaşlarında önemli misyonlar yüklenmiştir. Ayrıca uluslararası güvenlik içinde yoğun çaba sarf etmektedir. Terörle mücadele eden önemli ülkelerden birisidir. Birçok önemli uluslararası kuruluşa üyedir. Üye olduğu önemli uluslararası kuruluşlardan bazıları G20, D8, Uluslararası Para Fonu(IMF), Birleşmiş Milletler, Türk Devletleri Teşkilatı ve Kuzey Atlantik Antlaşması(NATO)'dır. Türkiye NATO içerisinde önemli askeri güçlerden biridir.

Türkiye hakkında genel bilgilere yer verdikten sonra PKK terör örgütün yuvalandığı Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri hakkında genel bölgeyi tanıtıcı bilgilere yer vermek gerekmektedir. Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki deniz seviyesinden yüksekliği Türkiye'nin diğer bölgelerine göre 2 kat daha fazladır. Hakkari yaklaşık 2500 metre, Şırnak 1400 metre, Mardin 1080 metre ve Van 1725 metre deniz seviyesinden yüksekliği bulunmaktadır. Bölgenin dağlık olması ulaşım için engel oluşturabilmekte ve sınır güvenliğini sağlamayı güçleştirmektedir. İklimi sert karasal iklimdir. Yazlar sıcak kışlar soğuk geçmektedir. Ayrıca iç savaşların ve otorite boşluklarının yoğun olarak yaşandığı Ortadoğu'ya komşu durumundadır (Küçükşahin, 2005, s.66).

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde gelişmiş şehirler bulunmaktadır. Gaziantep, Van, Diyarbakır ve Erzurum bu bölgenin en gelişmiş illerindendir. Bu durumun en büyük sebebi PKK terörünün etkisinin azalmasıdır. PKK terörüne daha yoğun maruz kalmış Şırnak, Hakkari ve Ağrı gibi iller daha az gelişmiştir. Kısacası terörün merkezine yaklaştıkça kalkınma azalmış uzaklaştıkça da kalkınma hızı artmıştır. Türkiye'nin son yıllardaki PKK ile etkin mücadele göstermesi sonucu Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde sosyal, ekonomik ve refah anlamında kıpırdanma başlamıştır (Atlı, 2017, s.4).

Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde Türkiye genelinde olduğu gibi ataerkil aile yapısı mevcuttur. Ancak Türkiye'nin batısında yaşayan ailelerin yapısı çekirdek aile iken bu durum ülkenin doğusunda geniş aile yapısına dönüşmektedir. Bununla birlikte bölgede kuma olarak nitelendirilen aynı anda iki kadınla evli kalınması, berdel ve töre cinayetleri gibi toplumsal düzeni olumsuz olarak etkileyen uygulamalar da mevcuttur. Bununla birlikte aşiret yapılanması mevcuttur. Bu sistemde aşiret lideri olarak adlandırılan kişinin kararlarına mutlak surette itaat etmek gerekmektedir. Bu durumda kişilerin ailelerinden uzaklaşmalarına neden olmaktadır. Bölgede yoğun olarak yaşanan zorla evlendirme ve namus cinayeti gibi olaylarda bu bölgede yaşayan kişilerin ailelerinden uzaklaşmasına neden olmaktadır (Küçükşahin, 2005, ss.67-68).

Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri genel itibariyle ekonomik olarak zayıf durumdadır (Atlı, 2017, s.4). Bölgede yaşayan maddi durumları güçlü olan insanlarda bu bölgeden ziyade ülkenin batısında yatırımlarını gerçekleştirmektedir. Genellikle hayvancılıkla uğraşılmaktadır. Sanayi yeterince gelişmemiştir. Sonuç olarak arazi yapısı, toplumsal düzen ve ekonomik yapı bölgeyi teröre müzahir alan haline çevirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti bölgeyi terör bataklığından kurtarmak için siyasi, ekonomik ve askeri alanda etkin mücadele göstererek bölgenin az gelişmişliğini sonlandırmaya çalışmaktadır.

4.2 Geçmişten Günümüze Geçen Süreçte Türkiye'nin Doğusunda Meydana Gelen Ayrılıkçı Ayaklanmalar, Türkiye Dışındaki Ayrılıkçı Kürt Hareketleri, Türkiye'de Ayrılıkçı Kürt Hareketinin Yeniden Canlanması ve PKK'nın İlk Adımları

Asırlar boyunca bir arada yaşayan Türk ve Kürt toplumunun kalbine bir hançer gibi saplanan PKK terör örgütünü daha iyi anlamak için geçmişten günümüze Kürt etnik kimliğini istismar eden Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde ortaya çıkan ayrılıkçı isyanlardan bahsetmek gerekir. Birbirinden farklı olarak görmenin, farklılıklarını ortaya çıkarmanın çok zor olduğu iki kardeş halkın içine serpiştirilen zehir tohumlarının sürekli olarak tekrarlanan bir durum olduğunu daha net olarak anlaşılacaktır.

Fransız ihtilalinden sonra ortaya çıkan milliyetçilik akımından büyük imparatorluklar olumsuz olarak etkilenmişlerdir. Milliyetçilik akımının bir sonucu olarak ulus devlet kavramı ortaya çıkmıştır. Sınırları içerisinde birçok etnik unsur barındıran imparatorluk toprak kaybetmeye kaybedilen toprak parçalarında ulus devletler yükselmeye başlamıştır. Ulus devlet kurmayı başaran milletler diğer topluluklara ilham olmuş ve diğer milletlerinde ayaklanmasına neden olmuştur. Bu akımdan etkilenen imparatorluklardan biride Osmanlı Devleti'dir. Osmanlı'nın batısında esen milliyetçilik rüzgarları sonucu oluşan ulus devletler Osmanlı'nın doğu ve güneyini de etkilemiştir. Anadolu'nun doğusunda ayrılıkçı hareketler baş göstermiştir. Bunun sonucunda da birden fazla ayaklanma yaşanmıştır (Ergül, 2007, s.22).

Osmanlı Devleti'nde meydana gelen ilk bağımsız Kürt devleti kurma düşüncesiyle başlatılan ayaklanma 1879 yılında Şeyh Ubeydullah liderliğinde başlatılmıştır. Şeyh Ubeydullah'ın başlattığı ayaklanmada kürtlük kavramı ön planda olsa da Osmanlı'nın İslam'ı koruyamadığı iddiasıyla İslamiyet'i korumak için yeni bir Kürt-İslam devleti kurmayı amaçlamıştır. Şeyh Ubeydullah'ın gerçekleştirdiği bu ayaklanmada Kürtlük bilinci olsa da İslamcılığın da etkisinin olduğu düşünülmektedir. Kısacası dini duyguyla yoğrulmuş bir milliyetçilik algısı olduğu söylenebilir. Bu ayaklanma devlet tarafından bastırılmış ve Şeyh Ubeydullah affedilmiştir. Şeyh Ubeydullah aynı şekilde İran'da da ayaklanmaya katılmış iki ülke

arasında ilişkilerin bozulmaması için Osmanlı Devleti tarafından sürgüne gönderilmiştir (Ergül, 2007, s.22).

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında da çeşitli ayrılıkçı isyanlar meydana gelmiştir. Bu dönemde meydana gelen 34 ayaklanmanın 6'sında bağımsız Kürt devleti kurma düşüncesi bulunmaktaydı. Şeyh Ubeydullah bastırılan ayaklanmanın ardından Osmanlı iktidarını kabul etse de oğul Seyit Abdulkadir bu ayrılıkçı düşünce peşinden gitmeye devam etmiş Kürtçü bir hareket olan Kürt Teavün ve Terakki Cemiyeti'nin kurucu üyelerinden biri olmuştur. 1918 yılında Kürt Teali Cemiyeti'ni kurmuş, 1924 yılında da Azadi teşkilatına katılmıştır. Seyit Abdülkadir ile nüfuzlu sözü dinlenen bir dini figür olan Şeyh Said aynı yılda Azadi teşkilatına üye olmasıyla yolları kesişmiştir. Daha sonra Şeyh Said büyük bir ayaklanmaya sebep olmuştur. Şeyh Said kendi beyanında İslam'ı korumak iddiasında olduğunu aktarsa da Şeyh Abdülkadir, Yusuf Ziya ve Cibranlı Halit Bey bu isyanda bağımsız Kürt devleti kurma amacı gütmüşlerdir. Bu ayaklanma sonucunda Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer alan Musul ve Kerkük'ün Türkiye Cumhuriyeti tarafından kaybedilmesine neden olmuştur (Ergül, 2007, ss.24-25). Şeyh Said isyanı Musul ve Kerkük'ün kaybedilmesine neden olduğu gibi çok partili siyasete geçiş sürecinin de ertelenmesine sebep olmuştur. PKK terör örgütünün kurucusu terörist başı Abdullah ÖCALAN'da Şeyh Said isyanı ile ilgili olarak; "din görünümlü milli bir isyandır" şeklinde beyanda bulunmuştur (Aluçlu, 2020, s.62). Terörist başı Abdullah ÖCALAN'ın Şeyh Said isyanından bahsetmesinin PKK'nın özellikle dini değerleri ön planda olan Kürtleri kendi saflarına çekmek için propaganda aracı olarak kullanmak amacında olduğu söylenebilir.

Ayrılıkçı Kürt hareketlerini incelemeye devam ettiğimizde Ağrı İsyanı ve Tunceli Mehmet Nuri Dersimi İsyanı ön plana çıkmaktadır. 16 Mayıs 1926'da meydana gelen Ağrı İsyanı devlete vergi ödememek ve asker göndermek istemeyen bir grup tarafından başlatılmıştır. İran'da bulunan kızılbaş aşiretininde bu ayaklanmaya destek vermesi sonucu ayaklanma bir yıl sürmüştür. Bu isyana bağımsız Kürt devleti kurma amacı güden Hoybun isimli harekette destek vermiştir. Hoybun isimli bu bölücü oluşuma Ermeni, Rus, İngiliz ve Fransızlar tarafından destek verilmiştir. Hoybun Kürtçede bağımsızlık anlamına gelmektedir. 1933 yılında da 1933-1934 yılları arasında Mehmet Nuri Dersimi ve Ermeni Bogos'un gerçekleştirdiği propaganda

faaliyetleri sonucunda devletin halkı ötekileştirdiğine dair bir hava yaratılarak ayaklanma gerçekleştirilmiştir. Bu isyan başladığında da Türkiye Hatay meselesi ile ilgilenmekteydi (Ergül, 2007, ss.25-27).

Bu ayaklanmalar sonucunda 3 Mart 1925 te Takrir-i Sükun Kanunu ve 14 Haziran 1934'te İskan Kanunu çıkartılmıştır. Bu kanunların amacı belli olsa da sabote edilerek sürgün, katliam ve asimile politikası gibi birçok asılsız iddia ortaya atılmıştır. Bu söz konusu kanunlar incelendiğinde ayrılıkçı grupların bastırılması ve devlete itaat etmeyen ağa ve şeyhleri tekrar sorun çıkartmaması için bölgeden uzaklaştırılmak için uygulamaya girdiği belli olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu lideri Mustafa Kemal ATATÜRK'ün uzun vadede ağalık ve feodal sistemi yok etmeyi amaçladığı bu siyasi düşünce, ATATÜRK'ün ölümüyle ve sonraki süreçte sekteye uğramış daha sonraki süreçte Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki ağaların devlete itaat ettiğini göstermesiyle bu proje rafa kalkmıştır (Ergül,2007, s.29).

Tunceli'de gerçekleşen Dersim isyanlarından sonra 1970 yılına kadar kayda değer ayrılıkçı Kürt isyanları meydana gelmemiştir. Ayrılıkçı Kürt hareketleri 1970'li yıllarla birlikte sol gruplar içerisinde kendisine yer bulmuştur. Bu dönemde sol gruplar içerisinde parlatılan devam eden süreçte PKK lideri olacak Abdullah ÖCALAN ismi ortaya çıkmıştır (Aluçlu, 2020, s.62).

Kürtler Türk olabilir mi? Sorusunu akla getirecek kadar birbirine benzeyen din birliği ve kader birliği olan iki halk arasında nasıl ayrılıkçı hareketler meydana geldiği manidardır. Meydana gelen ayrılıkçı Kürt isyanları incelediğimizde isyanların olduğu dönemlerde Musul ve Kerkük'ü kaybedildiğini ve Hatay meselesinde güçsüz duruma düşüldüğü görülmektedir. Bu ayrılıkçı hareketlerin gerçekten bağımsız Kürt devleti kurma düşüncesiyle mi gerçekleşti ya da Türkiye Cumhuriyeti'nin enerjisini bölmek ve ülkeyi zor durumda bırakmak için söz konusu sorunlara taraf olan diğer devletler tarafından planlanan bir senaryo mı ibaretti? Bu olaylar sebep sonuç ilişkisi içerisinde incelendiğinde bu olayların cevabının ikinci soruya işaret ettiği görülmektedir. Çalışmada elde edilen veriler ışığında PKK terör örgütünün Kürt haklarını savunmaktan çok Türkiye'yi bölmeyi amaç edinmiş bir örgüt olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Türkiye'de yaşayan Kürtler ile Türklerin arasında kin

güdecek, ayrılıkçı hareketlere itecek bir sorun bulunmamaktadır. Türk ve Kürtler Türkiye'nin batısında olduğu gibi doğusunda da birlikte kardeşçe yaşamaktadır. Örneğin Van'ın Erçiş ilçesinde Türkmenlerle Kürtlerin aynı şekilde Van'ın Merkez ilçesinde de yıllardır sorunsuz olarak yaşadıkları bilinmektedir. Boko Haram'ın dini istismar ettiği gibi PKK'nın da Kürt etnik unsurunu yılardır istismar etmekte olduğu anlaşılmaktadır.

Fransız İhtilali ile başlayan milliyetçilik akımları ile ortaya çıkan ayrılıkçı Kürt hareketleri geçmişten gelerek Türkiye'nin kuruluşuyla da devam etmiş günümüzde de devam etmektedir. Çeşitli anlaşmalar ile çizilen sınırların dışında kalan Kürtlerin Türkiye'de kalan Kürtler ile ilişkileri devam etmiştir. Türkiye'de ki gelişmeler ülke sınırları dışında kalan Kürtleri etkilediği gibi Türkiye dışında gerçekleşen Kürt hareketleri de Türkiye'yi etkilemiştir. Ayrıca Türkiye sınırları dışında kalan Kürtler Türkiye'deki akrabaları gibi huzur içinde ve eşit vatandaşlık haklarına sahip olamamışlardır.

Ayrılıkçı Kürt hareketlerini incelediğimizde 1945 yılında Kuzey İran'da kurulan İran Kürdistan Demokrat Parti(İ-KDP)'den bahsetmek gerekir. İ-KDP'nin kurulduğu yıllarda Rusya İran'ın kuzeyi ile Irak'ın kuzeyini içerisine alan bölgeyi işgal etmiş, 1946 yılında geri çekilmek zorunda kalmış İ-KDP'nin etkisiyle geri çekilen bölgede Mabehat Kürt Cumhuriyeti kurulmuştur. Daha sonra Kürt gruplar kendi içerisinde iktidar mücadelesine girince 11 ay gibi kısa bir dönemde dağılma dönemine girmiş ve 1947 yılında bu karışıklıklardan yararlanılarak İran tarafından yıkılmıştır. Aynı dönemde İngiltere'de Irak'ın kuzeyinden çekilirken yerini Kuzey Irak'ta bölgesel bir güç olan Talabani ve Barzani ailelerine yerini bırakmıştır. Bu dönemde Molla Mustafa Barzani tarafından Irak Kürdistan Demokrat Partisi(İ-KDP) kurulmuştur. I-KDP günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Irak'ın kuzeyinde özerk bir yönetim olarak varlıkları devam etmektedir. 1964 yılında da bu grubun uzantısı olan Türkiye Kürdistan Partisi(T-KDP) kurulmuş ve faaliyet göstermiştir (Ergül, 2007, ss.29-30).

Türkiye'nin dışında Kürt ayrılıkçı hareketler yaşanırken Türkiye'de de 1960'lı yıllarda Kürt ayrılıkçı hareketler kıpırdanmaya başlamıştır. Bu dönemde Kürtçüler sol grupların içerisinde yer almaktaydı. Kürtlük kavramı Marksist Leninist bir fikir yapısıyla yoğrulunca ortaya bağımsız Kürt devleti ideali ortaya çıktı. Bu dönemin

başat örgütleri TİKKO ve Dev SOL'dur. Solcu bir örgüt olan Dev Genç'in içinde Kürtçü düşünceleri daha ön planda tutan bir grup tarafından 1969 yılında Doğu Devrimci Kültür Ocakları kurulmuştur. Bu oluşum Kürtçü sosyalist bir düşünce yaklaşımı sergilemiştir. Bu örgütü önemli kılan unsur Osmanlı ve Türkiye'nin kuruluşunun ilk yıllarında oluşan Kürt ayrılıkçı hareketlerde Kürtçülükle birlikte İslam düşüncesi de bulunurken bu örgütün çalışmaları sonrasında din olgusu dışlanmış ve daha radikal bir Kürtçülük düşüncesi içerisinde bağımsız bir Kürt devleti fikri ön plana çıkmıştır. Öyle ki bu grup Çanakkale Savaşı'nı yok saymış, Kürtlere Türklerden farklı olduğuna ilişkin farklı bir tarih oluşturmaya çalışmıştır. Kürtçülük düşüncesi bu örgütle birlikte radikalleşmiştir (Ergül, 2007, s.30).

Türkler ile birlikte yaşayan Kürtler uzun zaman ümmetçilik düşüncesinin etkisiyle birlikte yaşamış, Fransız İhtilali'nden sonra milliyetçilik akımıyla birlikte Kürtçü-Ümmetçi bir yapıya bürünmüştür (Ergül, 2007, s.23). 1960'lı yıllarla birlikte ortaya çıkan ayrılıkçı düşünceler ile din olgusu silinerek radikal ayrılıkçı Kürt hareketi devam etmiştir (Ergül, 2007, s.31).

12 Mart 1971 yılında bu radikal oluşumlara müdahale edilmiş ve üyeleri etkisiz hale getirilmiştir. Daha sonra 1974 yılında tekrar faaliyetlerine başlayan bu gruplar 1980 yılında Türkiye'de yaşanan askeri darbe sonrasında diğer siyasi akım temsilcileri gibi Kürtçülerde dağıtılmıştır. Günümüzde Türkiye ve bölge ülkeleri tehdit eden Kürdistan İşçi Partisi(PKK) bu çalkantılı dönemin eseridir. 1960-1980 yılları arasındaki çalkantılı dönemde Türkiye'nin doğusundan eğitim almak için gelen Kürt gençler maddi durumları yetersiz olduğu için ve o dönemde hayatta kalabilmek için Kürtçü grupların himayesine girmişlerdir. Kürtçü gruplar bu gençlere kendi fikirlerini empoze etmekte zorluk çekmemişlerdir. PKK'nın bu olumsuz sosyolojik ortamda ilk adımları atılmaya başlanmıştır. 12 Mart 1971 'de bu Kürtçü grupların faaliyetleri durdurulmuş olsa da bazı Marksist örgütler silahlı saldırılarına devam etmiştir. 30 Mart 1972'de Türkiye Halk Kurtuluş Partisi mensubu Mahir Çayan liderliğinde örgüt mensupları yla birlikte Tokat Kızıldere'de askerlerle çatışmaya girmiş Mahir Çayan ve yanındaki grubun çoğu öldürülmüştür (Ergül, 2007, s.32). Bu olay sonrasında Ankara Siyasi Bilimler Fakültesi'nde eğitim gören bir grup eylem yapmış ve yaptıkları eylem sonucunda gözaltına alınmıştır. Gözaltına alınan öğrenciler arasında o dönem birinci sınıf öğrencisi olan Abdullah Öcalan'da

bulunmaktaydı. Abdullah Öcalan bu olay neticesinde Mamak Cezavi'nde tutuklu kalmıştır. Abdullah Öcalan'ın İmralı'dan önce kaldığı ilk hapishane dönemidir (Aluçlu, 2020, ss.63-64). Geçen yıllarla birlikte geçen süreçte ayrılıkçı Kürt hareketi radikalleşmeye gitmiştir. Daha öncede bahsedildiği gibi radikalleşen düşünceler sonucunda terörizm doğar. Mahir Çayan ve diğer örgüt mensupları Türkiye Cumhuriyeti'nin güvenlik güçleriyle çatışmaya girmesi günümüzde var olan PKK terörüne ilham olmuştur. Nitekim Mahir Çayan Abdullah Öcalan için önemli bir figür olmuştur (Aydın, 2020, s.125).

Bu bölümde PKK' dan önce Osmanlı Devleti'nde ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk kuruluş yıllarında Kürt etnik kimliğini istismar ederek ortaya çıkan ayaklanmalar ve ayrılıkçı Kürt hareketinin Türkiye dışındaki süreci ile 1960'lı yıllarla birlikte aktifleşen ayrılıkçı Kürt hareketinden ve gelişiminden bahsedilmiştir. Daha sonra PKK'nın ilham aldığı hadiselerden bahsedilmiştir. Sonraki bölümde PKK terör örgütünün kurucu lideri ve günümüzde de halen örgüt içerisinde söz sahibi ve nüfuzu olan terörist başı Abdullah ÖCALAN ve PKK terör örgütünün kuruluşundan bahsedilecektir.

4.3 Abdullah ÖCALAN ve PKK'nın Kuruluşu

Terör örgütleri kurulduktan sonra kurucu liderlerinin etkisinden hiçbir zaman çıkamazlar. Her zaman kurucu liderlerine atıfta bulunurlar. Tabanlarına kurucu liderlerini göz önünde tutarak örgütün değişmediğini aynı amaç ve ideolojilere bağlı olduğu mesajını vermeyi amaçlar. Terör örgütleri kurucularının aynası gibidir. Çünkü propaganda şekillerinden saldırı şekillerine kadar kurucu liderlerinin etkisi altındadır. Bu yüzden bir terör örgütünü daha iyi anlamak istiyorsak örgütün kurucu liderini tanımamız gerekir. PKK özelinde düşündüğümüzde örgütün kurucu lideri Abdullah ÖCALAN günümüzde halen yaşadığı için terör örgütü içerisinde nüfuzunun yüksek olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden PKK'yı anlamak için Abdullah ÖCALAN'ı tanımak gerekmektedir. Bu bölümde terörist başı Abdullah ÖCALAN'ın çocukluk döneminden başlayıp Türkiye Cumhuriyeti tarafından düzenlenen başarılı operasyon sonucu yakalanarak İmralı'ya getirilmesine kadar geçen süreç ile PKK terör örgütünün kuruluş yılları anlatılacaktır. Abdullah

ÖCALAN'ın hayatı anlatılırken PKK terörizmi düşüncesinin kendisiyle beraber nasıl büyüdüğü anlaşılmaya çalışılacaktır.

Abdullah ÖCALAN 1949 yılında Şanlıurfa'nın Halfeti sınırları içerisinde bulunan Kürt, Türk ve Ermenilerin bir arada yaşamını sürdürdükleri Ömerli Köyü'nde doğmuştur (Aluçlu, 2020,s.63). Abdullah ÖCALAN'ın asıl isminin Artin Agopyan olduğu ve Ermeni uyruklu olduğu iddia edilmektedir (Aydın, 2019, s.66). Ömer ÖCALAN ve Üveyiş ÖCALAN'ın çocuğu olarak dünyaya gelen Abdullah ÖCALAN yoksul bir ailenin üyesidir. Çocukluk dönemi Ömerli Köyü'nde geçmiş buradaki yoksul yaşam tarzı kendisinde daha sonra dışa vuracak ayrılıkçı düşüncelerin alt yapısını oluşturacaktır. PKK terör örgütüne yakın olan kaynaklar Abdullah ÖCALAN'a farklı bir önem yüklemek için çocukluk döneminde köydeki diğer yaşıtlarından çok farklı olduğunu ve lider kimlikli bir kişi olduğunu iddia etmiştir. Abdullah ÖCALAN ilkokul eğitimini Ömerli'de tamamladıktan sonra Ortaokul eğitimine devam etmek için Gaziantep'in Nizip ilçesine gelmiştir. Burada ortaokul eğitimini alırken maddi olarak iyi durumda olmamasından dolayı bu durumu bir sorun olarak gördüğü için içine kapanık bir gençlik dönemi geçirmiştir. Ortaokul eğitimini gördüğü sırada gerçekleşen 1960 darbesinden etkilenen Abdullah ÖCALAN askeri lise sınavına girmiş ama kazanamamıştır. Askeri lise sınavında başarısız olan Abdullah ÖCALAN 1966 yılında Tapu Kadastro Lisesini kazanarak eğitimine devam etmek için Ankara'ya gider ve lise eğitimine başlar. İdeolojik düşünce arayışları bu döneme rastlamaktadır. Lise dönemi sonunda kendisini sosyalist çizgiye daha yakın görmüştür (Aydın, 2020, ss.116-120). Abdullah ÖCALAN Tapu Kadastro Lisesi'nden mezun olduktan sonra 1 yıl görev yapacağı Diyarbakır'da memuriyet hayatına başlamıştır. Burada görev yaptığı süreçte Diyarbakır'da bulunan toprak ağaları ile kurduğu iletişim sonrasında kendi ailesinin yaşadığı durumu karşılaştırdığında kendisinde var olan ayrılıkçı düşüncelerin daha da keskinleşmesine neden olmuştur. Diyarbakır'da memur olarak çalışmaya başladıktan 1 yıl sonra 1971 yılında İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesine kayıt olmuştur. Sol örgütlere yöneliş burada başlamıştır. Dev-Genç ve Devrimci Doğu Kültür Ocakları (DDKO)'nın faaliyetlerine katılmıştır. İstanbul Üniversitesi döneminde etkilendiği en önemli kişi Mahir ÇAYAN'dır. Belkide Mahir ÇAYAN'dan etkilenmesinin en büyük nedeni bir toplantıda Mahir ÇAYAN'ın Kürtlük meselesinden bahsetmesi ve

bağımsız Kürt devleti düşüncelerini desteklemesinden olabilir (Aydın, 2020, ss.124-125). Abdullah ÖCALAN daha sonra Ankara'ya gelerek Ankara Üniversitesi Siyasi Bilimler Fakültesine kaydolmuştur (Aluçlu,2020, s.64). Burada eğitim görürken Mahir ÇAYAN'ın Tokat'da öldürülmesi sonucu bildiri dağıtıp eylem yaptığı için gözaltına alınarak Mamak Cezaevinde 6 ay tutuklu kalmıştır. Bu olaydan sonra Abdullah ÖCALAN daha da radikalleşerek Türk solundan ayrılarak ayrılıkçı Kürt etnik kimliğini ön plana çıkaran Kürt soluna geçiş yapmıştır, Kürt solunun bağımsız Kürt devleti düşüncelerini benimseyen Abdullah ÖCALAN bağımsız Kürt devleti fikrini savunacak bir örgüt kurma düşüncesi ön plana çıkartmıştır. Kendisi gibi aynı düşünceleri paylaşan Kesire YILDIRIM, Haki KARAER, Cemil BAYIK, Kemal PİR ile birlikte Ankara'nın Tuzlu çayır semtinde bir toplantıda buluşmuşlardır. Burada PKK'nın temeli atılmıştır (Ekizer, 2014, s.75). PKK terör örgütünün çekirdek kadrosu oluşturulmuştur.

1975 yılının sonunda Ankara Dikmen'de Abdullah ÖCALAN, Cemil BAYIK, Şahin DÖNMEZ, Ali Haydar KAYTAN, Musa ERDOĞAN, Kesire YILDIRIM, Mehmet Hayrı DURMUŞ, Kemal AYGÜN, Haki KARAER gibi kişilerin katılımıyla bir toplantı icra edilmiştir. 1976 yılında Dikmen'de bir toplantı daha organize edilmiştir (Ergül, 2007, s.45). Bu toplantılar sonucunda bu grup Apocular olarak anılmaya başlanmıştır. Terör örgütü kurma düşüncesi somutlaşmıştır (Aydın, 2020, ss.136-137).

Abdullah ÖCALAN'ın ayrılıkçı düşünceleri Tuzluçayır, Dikmen-1 ve Dikmen-2 toplantılarıyla fiile geçmeye başlamıştır. Bunun içinde 1977 yılında Mimarlar ve Mühendisler odasında büyük bir toplantı organize edilmiştir. Bu toplantıda ayrılıkçı Kürt terörizminin örgütlenmesi tamamlanmıştır. Bu toplantı sonrasında PKK terör örgütü tarafından Kürdistan Seferi olarak adlandırılan Ağrı, Kars, Bingöl, Tunceli, Elazığ, Şanlıurfa ve Gaziantep'e Abdullah ÖCALAN tarafından geziler düzenlenmiştir. Bu görüşmelerde örgüt içi destek ve yapılanmanın sağlanması amaçlanmıştır (Aydın, 2020, ss.136-137).

Bağımsız Kürt devleti kurma düşüncesiyle yoğrulan terörizm fikri iyice olgunlaşarak nitekim 26-27 Kasım 1978 yılında Diyarbakır'ın Lice ilçesinin Fis Köyü'nde Seyfettin ZOĞURLU'nun evinde Abdullah ÖCALAN, Cemil BAYIK, Şahin

SÖNMEZ, M.Hayri DURMUŞ, Baki KARAER, Mehmet TURAN, Mehmet Cahit ŞENER, Ferzande TOĞAÇ, Kesire YILDRIM, Ali Haydar KAYDAN, Mazlum DOĞAN, Hüseyin TOPGÜDER, Ali GÜNDÜZ, Sakine CANSIZ ve Duran KALKAN'ın katılımıyla ayrıca PKK tarafından ilk kongre olarak kabul edilen toplantıyla Apocular olarak bilinen grup PKK (Partiya Karkaren Kürdistan-Kürdistan İşçi Partisi)'yı kurmuşlardır. Böylelikle 40 yılı aşkın süredir devam eden Türkiye'nin en büyük sorunu olan PKK doğmuştur (Ergül, 2007,ss.55-56).

Abdullah ÖCALAN Diyarbakır'ın Lice ilçesinde bulunan Fis Köyü'nde PKK Türkçe ismiyle Kürdistan İşçi Partisini kurduktan sonra örgütün kamuoyunda isminin duyulması için 30 Temmuz 1979'da Adalet Partisi'nden Şanlıurfa Milletvekili olan Mehmet Celal BUCAK'A saldırı düzenlemiştir. Bu olayla isimlerini kamuoyuna duyurmuşlardır (Ekizer, 2014, s.76). Abdullah ÖCALAN bu saldırının gerçekleştiği dönemde Suriye'de bulunmaktaydı. PKK terör örgütü ilk kurulduğu yıllarda zayıf kırılgan bir yapısı olduğu için Türk Silahlı Kuvvetleri ve Emniyet güçlerine karşı saldırgan bir tutum sergilememişlerdir.1980 yılına kadar olan sürede feodal olarak nitelediği aşiretlere karşı saldırı gerçekleştirmişlerdir. Böylelikle nüfuz alanını genişletip korku ortamı içerisinde bölge halkına kendini kabullendirmeyi amaçlamıştır (Avşar, 2019, s.92). 15 Ağustos 1984 yılında ilk büyük çaplı saldırısını gerçekleştirdiği Eruh ve Şemdinli baskınlarını düzenlemiştir (Alan, 2020, s.20).

PKK 1980 yılından sonra TSK ve Emniyet Genel Müdürlüğü mensuplarına saldırı düzenlemeye başlamıştır. Yine bu yıllarda Lübnan'da bulunan Bekaa Vadisi'nde Yaser ARAFAT'ın lideri olduğu El Fetih içerisinde kamplar da Filistinliler tarafından eğitim verilmiştir (Ergül, 2007, s.64). PKK 1989 yılına kadar yaptığı saldırılar sonrasında saldırı şekli boyut değiştirerek gerilla tarzı eylemlere dönüşmüştür. Daha büyük etkisi olacak toplumda infial uyandıracak saldırılar düzenlemeyi amaçlamışlardır. 1991 yılından itibaren PKK yaptığı saldırıların şiddetini artırarak kırsal alanda hakimiyet kurmayı amaçlamıştır. Devlet güçleriyle şiddetli silahlı çatışmalar meydana gelmiştir. 1995 yılından itibaren kırsal alandaki hakimiyet kurma çabalarını Türkiye'nin büyük illerine taşımış, buralarda da büyük çaplı saldırılar gerçekleştirmiştir (Şahin, 2019, ss.52-53).

PKK Türkiye'ye karşı gerçekleştirdiği terör saldırılarının şiddetinin daha artmasıyla Türkiye daha kararlı adımlar atarak terörist başı Abdullah ÖCALAN'ı açık bir şekilde destek ve himaye eden Suriye'ye karşı bu durumu devam ettirdiği taktirde savaş ilan edileceğini deklare etmesinden sonra hem PKK hem de Suriye tarafı zor duruma düşmüştür. Türkiye'nin bu kararlı tutumu sonucunda Suriye Abdullah ÖCALAN ve Rozerin kod isimli Ayfer KAYA'yı 9 Ekim 1998 yılında sınır dışı etmiştir. Abdullah ÖCALAN sınır dışı edilmesi sonrasında Yunanistan, İtalya, Rusya, Kenya ve yakalanmasıyla son durak Türkiye olacak şekilde 152 gün seyahat yapmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Abdullah ÖCALAN'ı yakalamak için gösterdiği çabalar neticesinde Abdullah ÖCALAN'ın hareket kabiliyeti kısıtlanmış ve 15 Şubat 1999 tarihinde terörist başı yakalanarak Türkiye'ye getirilmiştir. Abdullah ÖCALAN yakalanmadan önce Yunanistan, Rusya, İtalya ve Hollanda'ya iltica talebinde bulunmuş fakat reddedilmiştir. Abdullah ÖCALAN yakalandıktan sonra İmralı'da 31 Mayıs 1999 yılında yargılanarak idam kararı verilse de daha sonra değiştirilen kanun gereği ömür boyu hapis cezasına çarptırılmıştır. Bu gelişmelerden sonra PKK tarafından Kandil'de düzenlenen kongre sonrasında Abdullah ÖCALAN cezaevinde olmasına rağmen tekrar PKK'nın lideri seçilmiş ve yakalandığı 15 Şubat 1999 yılı ulusal önderlik yılı ilan edilmiştir (İşeri, 2008, ss.126-128). Bugün Türkiye'de her sene eylem ihtimaline karşı güvenlik güçlerinin teyakkuza geçmesine neden olmaktadır. Abdullah ÖCALAN ilerleyen süreçte önder olarak görülmüş ve ayrı bir önem atfedilmiştir. Günümüzde örgütün lideri Murat KARAYILAN isimli teröristtir. Abdullah ÖCALAN'ın yakalanması sonrasında büyük bir bozguna uğrayan PKK eylemsizlik kararı almış 2004 yılı ile birlikte tekrar eylemlerine devam etmiştir. PKK'nın ilan ettiği ateşkes kararları hep kendini toparlamak için zaman kazanmak amacıyla almış olduğu kararlardır. PKK Türkiye tarafından ne zaman bitirilme noktasına gelse PKK tarafından ateşkes ilan edilerek Türkiye'nin elinden kurtulmuş sonrasında tekrar Türkiye sınırları içerisinde terör saldırılarına devam etmiştir. PKK ilk sözde ateşkes kararını 1993 yılında ilan etmiş ateşkes kararları 2015 yılına kadar sekiz kez tekrarlanmıştır (Coşar, 2019, s.27).

Türkiye Cumhuriyeti ile PKK arasında çözüm süreci adında 2014 yılında bir normalleşme süreci başlamıştır. Bu süreçte Türkiye tarafından birçok normalleşme adımı atılmıştır. Türkiye çözüm sürecini demokratikleşme adına çalışma yaparken

PKK bu dönemi Güneydoğu Anadolu ağırlıklı olmak üzere Türkiye'nin doğusunda şehirlerde barikatlar kurarak tüneller açarak bir savaş hazırlığı yapmıştır. Başından beri belli olan son gerçekleşmiş ve 2016 yılında hendek olayları olarak adlandırılan Türkiye ile PKK terör örgütü arasında şehirlerde çözüm sürecini bitiren çatışmalar başlamıştır. Şırnak il merkezi , Cizre, Uludere, İdil, Hakkari, Yüksekova, Mardin Nusaybin, Diyarbakır Sur bölgelerinde yoğun silahlı çatışmalar yaşanmıştır. Bu çatışmalarda Türkiye 600'den fazla Asker, Polis ve güvenlik korucularından oluşan şehit ve yaralı vermiştir. Çok sayıda PKK terör örgütü üyesinde öldürülmüştür (T.C. İç İşleri Bakanlığı, 2017). O dönemde PKK yanlıları tarafından Türkiye doğudaki şehirleri yıkıyor şeklinde propaganda yapmıştır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti bu olaylarda zarar gören şehirleri kendi bünyesinde bulunan TOKİ marifetiyle tekrar inşa etmiştir. Ayrıca şehirlerin teröristlerin barınmadığı sokaklarına mahallelerine giriş yapamadığı bölgelerdeki halkın evlerine herhangi bir zarar gelmemiştir. Bunun en iyi örneğini Şırnak'ta görmek mümkündür. Bir tarafta yaşanan olayların sonrasında yıkılan evlerin yerine yapılan TOKİ konutlarını bir tarafta da Şırnak'ın kültürünü yansıtan yaşanan olaylar esnasında hiçbir şekilde zarar verilmemiş evleri görebilmek mümkündür. Bu da Türkiye'de terörle mücadelenin ne kadar hassas yürütüldüğünü gösteren bir kanıt olarak karşımıza çıkmaktadır. Çözüm süreci akabinde hendek olaylarında PKK'nın asıl amacının Kürtlerin haklarını savunmak olmadığı bir kez daha günyüzüne çıkmıştır. Hendek olaylarında Türkiye Cumhuriyeti çok sayıda şehit ve yaralı vermiştir. Aynı zamanda PKK'da yetişmiş kadrolarında büyük kayıplar yaşamıştır. Hendek olayları sonrasında Türkiye Cumhuriyeti PKK ile topyekun bir mücadeleye girişmiştir. Gerek ülkedeki SİHA gibi teknolojik araçların gelişimi gerek Türkiye'nin kararlı tutumuyla PKK kurulduğu tarihten bu yana ilk kez dağılma noktasına gelmiştir. Örgüte katılım son yıllarda sıfıra yakın olarak gerçekleşmiştir. PKK tarafında 1990 yıllarda çok sayıda örgüt mensubunun bir araya gelerek yaptığı saldırıları artık gerçekleştirme kabiliyeti sıfırlanmış hatta kırsal alanda grup halinde gezecek imkanları kalmamıştır (T.C. İç İşleri Bakanlığı, 2017). Türkiye Cumhuriyeti'nin bu kararlı tutumu devam ettiği taktirde Türkiye'de 40 yılı aşkın süredir devam eden kanlı bir terör örgütü sonlanabilir.

Bu bölümde Abdullah ÖCALAN'ın hayatından kısaca bahsedildikten sonra PKK'nın kuruluşundan günümüze kadar geçen süreç genel hatlarıyla anlatılmıştır. Sonraki

bölümlerde daha detaylı şekilde bu terör örgütü anlatılmaya devam edilecektir. Terörün en büyük nedenlerinden biri olan yoksulluk kavramı bu bölümde de ortaya çıkmıştır. Çünkü Abdullah ÖCALAN'ın düşüncelerindeki marjinalleşme ve sonrasında ayrılıkçı fikirlerin peşinde koşmasının en büyük nedeni de doğuda ailesinin yoksulluk içinde yaşamasına karşın batıdaki zenginlik ortamının düşüncelerini olumsuz etkilemesi olarak ifade edilebilir. PKK Türkiye sınırları dışında İran, Irak ve Suriye sınırlarında faaliyet gösteren silahlı bir terör örgütüdür. Sonraki bölümde PKK'nın amacı ve ideolojisinden bahsedildikten sonra etkilendiği siyasi akımlara göz atılacaktır. Sonrasında PKK'nın karmaşık yapılanması anlatılacaktır.

4.4 PKK Terör Örgütü'nün Amacı, İdeolojisi ve Etkilendiği İdeolojik Akımlar

PKK Kürtçü, Marksist Leninist görüşlü bir terör örgütüdür. Etkilendiği siyasi akımlar bir sonraki bölümde detaylı olarak anlatılacaktır. PKK 1978 yılında Diyarbakır'ın Lice ilçesinin Fis Köyü'nde gerçekleşen toplantı ve bu toplantıda kuruluş bildirgesi olarak adlandırdıkları açıklamada örgütün ideolojisini ve hedefini şu şekilde açıklamıştır.

> *"Devrimin niteliği ulusun demokratik devrimidir. Asgari hedef sömürgeciliği yıkarak bağımsız, demokratik ve birleşik bir Kürdistan devleti kurmaktır. Azami hedef; Marksist-leninist ilkelere dayalı bir devlet kurmaktır. Devrime öncü güç proleteryadır. Devrimde temel güç köylüdür."* Beyanıyla örgütün etkilendiği ideolojileri ve amaçlarını belirtmişlerdir (Yüksel, 2019, s.101).

PKK Marksist Leninist büyük Kürdistan devletini kurmak amacıyla Türkiye, İran, Irak ve Suriye içerisinde yaşayan halkın Kürtlük duygusunu radikal bir seviyeye taşıyarak ayrılıkçı fikirleri benimsetmeyi amaçlamıştır. Ayrıca bir millet olmanın gereği olan ayrı ırk, ayrı dil, ayrı tarih ve ayrı kültür hususlarını canlandırarak bölgede yaşayan Kürtlerin sınırları içiresinde yaşadığı devletlere karşı isyan

etmelerini amaçlamıştır (Karabulut, 2013, s.56). PKK bölgede yaşayan Kürtleri devlete karşı kışkırttıktan sonra hedef ülkeler içerisinde yaşayan Kürtlerin özerk yapılar oluşturmasını amaçlamıştır. Günümüzde bu amacını İran topraklarında İran devletinin sert müdahalesi sonucu gerçekleştirememiştir. Irak'ın kuzeyinde kampları bulunduğu için ve rahat hareket kabiliyeti bulmasından dolayı bu ülkede toprakları ele geçirmek için bir faaliyet yürütmemektedir. PKK'nın Irak'ta özerk yapı kurma düşüncesini bu yüzden son sıraya bıraktığı düşünülebilir. PKK terör örgütü Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında bu amacına ulaşmak için ciddi bir mesafe almış olsa da Türkiye'nin gerçekleştirmiş olduğu Zeytin Dalı, Barış Pınarı gibi harekatlarla Suriye'nin kuzeyinde terör devleti kurulmasını engellenmiştir. PKK yine de PYD/YPG ismiyle Kuzey Suriye'de faaliyetlerini sürdürmekte ve kontrol altında tuttuğu bölgeler bulunmaktadır. PKK özerk yönetim kurma çabalarını Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde de gerçekleştirmeye çalışmıştır. Türkiye'de sözde özyönetimler ilan etse de Türkiye'nin müdahalesi sonucunda PKK başarısızlığa uğramıştır. PKK ikinci evrede özerk yönetim idealini gerçekleştirdikten sonraki aşamada bu özerk yapıların bağımsızlığını kazanmasını hedeflemektedir. Bu özerk yapılar bağımsızlığını kazandığı taktirde son aşama olarak Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini, İran'ın batısını Suriye ve Irak'ın kuzeyini içine alan sözde büyük Kürdistan'ı kurarak ana hedefine ulaşmayı amaç edinmiştir (Coşar, 2019, s.25). PKK terör örgütü bu şekilde bir rüyanın peşinde koşarken Türkiye'nin başarılı terörle mücadele operasyonları sonucu günümüzde bitme ve dağılma noktasına gelmiştir.

4.4.1 PKK Terör Örgütü'nün Etkilendiği Siyasi Akımlar

PKK'nın başarılı olmak için sarıldığı ilk ideolojik fikir Kürtçülük daha doğru bir tabirle Kürtçülük üzerine kurulan Kürt faşizmidir. Türkler ve Kürtler Selçuklular döneminde , Osmanlı Devleti himayesinde huzurlu bir şekilde yaşamış ve Türkiye Cumhuriyeti sınırları içerisinde birlikte huzurlu bir şekilde yaşamaya devam etmişlerdir. PKK bu durumu sabote etmek ve ikilik çıkartmak için Kürt milliyetçiliğini ön plana çıkarmıştır. Kürt milliyetçiliğini radikalizm seviyesinde Kürt vatandaşlara empoze etmeye başlamıştır. Bu çalışmalar belirli bir kesim tarafından desteklenmiş olsa da Türkiye'de yaşamını sürdüren Kürtlerin büyük çoğunluğu

PKK'nın bu tuzağına düşmemiştir. Halen Türk ve Kürt vatandaşlar PKK'ya karşı birlikte mücadele vermektedir. Zaten PKK'nın iddia ettiği gibi Kürtlerin ezildiği, ikinci sınıf vatandaş olarak görülmesi gibi bir durum Türkiye içinde yaşayan Kürtler için doğru değildir. Çünkü Türkiye'de yaşayan Kürtlerde Türkler gibi seyahat özgürlüğü, yaşama hakkı, din ve vicdan özgürlüğü, kişi dokunulmazlığı, düşünce özgürlüğü ve eğitim hakkı gibi bireysel hak ve hürriyetlere ülkede yaşayan Türklerle aynı oranda yararlanma hakkına sahiptir. Ayrıca Devletin her kademesinde görev almış ve almaya da devam etmektedirler (Coşar, 2019, s.30).

PKK'nın sahiplendiği diğer bir ideolojik düşünce sistemi de Marksizmdir. Bu akımın kurucusu Karl Marks'tır. Bu düşünceye göre materyalizm anlayışı ön plandadır. Din ise ikinci plandadır. Bu düşüncede toplum burjuvazi ve proleterya olarak ikiye ayrılmıştır. İşçiler daima ezilen kesimdir. İşçi sayısı artmasıyla kapitalizmin çöküşünün gerçekleşeceği savunulmaktadır. Zengin ve fakir olarak iki kesimin olması ve gücün zenginin elinde olması fakir kesimin ezilmesi ve sömürülmesine neden olmuştur. Bu yüzden sömürü ortamının ortadan kakması için sınıfsız bir toplum yaratılmalıdır (Gülseçgin, 2020, ss.20-36). Bu düşünce Marksizmin ana unsurudur. Marksizm'de var olan düzene karşı gelme hissiyatı PKK'nın da ilgisini çekmiştir. Sosyal , siyasi ve ekonomik düzeni ortadan kaldırarak sözde sınıfı olmayan, sömürü düzeni olmayan bir düzen oluşturmayı amaçladıklarını iddia etmişlerdir (Coşar, 2019, ss.30-31).

PKK'nın ideolojisini belirleyen diğer bir fikirde Leninizmdir. Leninizm Marksizmin uygulamaya konulmuş halidir. Marksizm'deki zenginler(burjuvazi) fakirler, ezilenler ve sömürenler (proletarya) düşüncesi Leninizm'de de mevcuttur. Leninizm'de ana düşünce proletaryanın güçlenip zenginin elindeki iktidarı ele geçirmesi düşüncesidir. Lenin, Rosa Luxemburg'un "milletlerin kendi kaderini belirleme" düşüncesine karşı gelerek milletler içinde bulunan proletaryanın yani sömürülen halkın karar vermesinin uygun olacağını beyan etmiştir. Bu ideolojik akım PKK'nın amaçlarıyla çelişse de PKK'nın feodalleri yok etme düşüncesi Leninizm'den meydana gelmiştir (Coşar, 2019, ss.32-33).

PKK düşünce sisteminde Marksizm, Leninizm gibi kapitalizme karşı olan düşünceleri benimsemiş olsa da fiiliyatta kapitalizmin uşağı olarak nitelendirilen bir

terör örgütüdür. Kapitalizmin en büyük temsilcilerinden olan ABD ile ilişkileri ileri seviyededir. PKK'nın ABD'den almış olduğu silah yardımları tüm kamuoyu tarafından bilinmektedir. Bu yüzden Marksizm olsun Leninizm olsun radikal Kürtçülük düşüncesi olsun sadece gerçekleştirmek istenen amaçlara taban oluşturması için argüman olarak görünmektedir.

Bu bölümde PKK'nın amacı, ideolojisi ve etkilendiği siyasi akımlar detaylı olarak incelenmiş ve PKK'nın gerçekleştirmek istediği Büyük Kürdistan hayaline ulaşmak için hangi aşamaların gerçekleşmesini beklediği aktarılmıştır. Sonraki bölümde PKK'nın yapısı detaylı bir şekilde ele alınacaktır.

4.5 PKK Terör Örgütü'nün Yapısı

PKK terör örgütü dünyadaki diğer terör örgütlerinin çoğunluğundan daha sistemli bir terör örgütüdür. Sözde Kürdistan olarak nitelendirdiği Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde, Suriye'nin kuzeyi, Irak'ın kuzeyi ve İran'ın batısında farklı isimler altında faaliyet göstermektedir. Türkiye ve Irak'ta PKK ayrıca Irak'ta PÇDK (Kürdistan Demokratik Çözüm Partisi) adı altında faaliyet gösteren bir yapılanması da bulunmaktadır. İran'da PJAK (Kürdistan Özgür Yaşam Partisi) ve YRK/HPJ (Doğu Kürdistan Savunma Birliklere/ Kadın Savunma Güçleri) ve Suriye'de PYD (Demokratik Birlik Partisi) ve YPG/YPJ (Halk Savunma Birlikleri/ Kadın Koruma Birlikleri) adı altında faaliyet göstermektedir. Bu yapılanmanın en üstünde KCK(Kürdistan Topluluklar Birliği) bulunmaktadır (Çelik, 2019, s.113). Yukarıda bahsedilen tüm yapılanmalar aslında aynı kaynakta toplanmaktadır. PKK'nın uzantıları olarak kabul edilmesi gerekmektedir. PKK bu isim değişiklikleriyle bir alanda faaliyete başladığında belirli bir mesafe kazanana kadar uluslararası kamuoyuna meşru görünmek için yapmaktadır. Kendisiyle iltisaklı olan grup terörist örgüt olarak ilan edilene kadar mesafe almaktadır. PKK,PYD, PJAK vb. resmi olarak birbirleriyle ve PKK ile bağları olduğunu kabul etmese de kurucu lider olarak Abdullah ÖCALAN'ı görmekte ve PKK tarafından alınan kararların tüm bu terörist grupları etkilemesi organik olarak PKK'nın bir parçası olduğunu kanıtlamaktadır. PKK ve diğer bağlı yapıları terörist bir örgüt olsa da Avrupa'da birçok ülkede ofisleri, televizyonları vb. bulunmaktadır. Bu çalışmanın ilk

bölümlerinde bahsedildiği gibi bir terör örgütü bir ülke tarafından terör örgütü olarak kabul edilirken diğer bir ülkede özgürlük savaşçısı, halk direnişi olarak görülmekte ya da çıkarlarına ters düşmediği için nötr kalınmakta alenen ya da dolaylı olarak destek verilmektedir. Bu durum Türkiye'nin terörle mücadelesini etkilediği gibi dünya içinde genel olarak risk yaratan bir durumdur.

Bu bölümde PKK terör örgütünün yapısı genel hatlarıyla anlatılacaktır. Yapılanma içerisindeki unsurlar hakkında bilgi verilecektir. Son olarak da PKK'nın Türkiye'deki siyasi parti yapılanmasından bahsedilecektir.

PKK terör örgütü Marksist terör örgütlerinin benimsediği parti, ordu, cephe olarak örgütlenmiştir (Demir, 2008, s.66). Parti örgütün yönetim grubunu, ordu partinin talimatlarını yerine getirecek silahlı gücü ve cephe ise halkın topyekün mücadelesini temsil etmektedir. PKK terör örgütü yıllar içinde değişse de bu üçlü ayak her zaman sabit durmuş ve bu üçlü yapılanma kriterine göre organize olmuştur (Yüksel, 2019, s.103).

PKK'nın üç unsurundan birincisi partidir. PKK ilk kurulduğunda parti, hücre, köy komitesi, yerel komite, bölge komite, merkez komitesi ve polit bürodan oluşmaktadır. Burada PKK'nın hiyerarşik bir şekilde yapılandığı görünmektedir. En yüksek karar alma organı kongredir. Kongrenin üstünde de genel sekreter, merkez komitesi, polit büro başkanı bulunmaktaydı. PKK daha sonra 1995 yılında yaptığı kongreyle yeniden yapılanmaya gitmiş genel sekreter unvanı kaldırılarak parti genel başkanı unvanı getirilmiştir. Genel başkan merkez komite ve merkez disiplin kurulunu oluşturan kişileri seçme hakkı verilmiştir. Daha sonra yapılan değişikliklerle parti yapılanmasına denetleme ve istihbarat komitesi eklenmiştir. Bu yapının amacı örgüt mensuplarını ve örgüt içindeki komiteleri takip edip inceleyerek tespit edilen eksik hususları polit büroya bildirmektedir. Abdullah ÖCALAN bu yapıyla örgütü sürekli kontrol altında tutmak istemiştir (Demir, 2008, s.66).

PKK'nın ordu yapılanması örgütün 15 Ağustos 1984'te Siirt Eruh ve Hakkari'nin Şemdinli ilçesinde gerçekleştirdiği saldırılarla HRK(Hezen Rızgariya Kurdistane-Kürdistan Kurtuluş Güçleri) isimli yapıyı kurmuştur. Bu yapının ismi 26-30 Ağustos 1984 tarihinde Lübnan Beka Vadisi'ndeki Mahsun KORKMAZ Akademisi ismindeki terörist kampında yapılan toplantı sonrasında alınan kararla ARGK(Arteşa

Rızgariye Gele Kurdistan- Kürdistan Ulusal Kurtuluş Ordusu) olarak değiştirilmiştir (Şahin, 2019, s.53). ARGK günümüze kadar gelen süreçte PKK tarafından gerçekleştirilen köy baskınları, gasp, mayınlama, orman yangınları, polis, asker, öğretmen gibi kamu görevlileri ile masum sivillerin katledilmesi gibi saldırılar ARGK eliyle gerçekleştirilmiştir. ARGK'nın en üst kanadı yüksek askeri konsey olmak üzere genelkurmay, ana karargah, sahra komutanlığı gibi birimlere ayrılarak kurumsallaştırılmaya çalışılmıştır. ARGK Abdullah ÖCALAN'ın yakalanması sonrasında PKK tarafından alınan kararla bu yapılanma lağv edilerek HPG (Hezen Paristina Gel- Halk Savunma Güçleri) kurulmuştur (İşeri, 2008, ss.133-134). PKK'nın HPG yapılanması 2000'li yıllarda takım seviyesinde 10-15 kişilik gruplarla kırsal alanda faaliyet gösterip kolaylıkla saldırılar düzenlerken Türkiye'nin gelişen savunma sanayisi ve doğru terörle mücadelesi sayesinde bu güçler günümüzde en fazla 1-2 kişiden oluşan gruplarla kırsal alanda faaliyet göstermektedir. Türkiye sınırları içerisinde rahat hareket etme kabiliyeti bulunmasa da Suriye ve Irak'ta daha rahat şekilde faaliyetlerine devam etmektedirler.

PKK tarafından Türkiye sözde 12 bölgeye ayrılmıştır. Samsun, Tokat, Amasya, Giresun'un bulunduğu grup Karadeniz Açılım Grubu olarak adlandırılmıştır. Sivas ve çevresi Koçgiri Eyaleti; Malatya,Adıyaman, Gaziantep ve Kahramanmaraş Güneybatı Eyaleti; Tunceli ve çevresi Dersim Eyaleti; Diyarbakır ve Elazığ Amed Eyaleti; Erzurum ve Bingöl Erzurum Eyaleti; Batman, Bitlis ve Muş Garzan Eyaleti; Mardin ve çevresi Mardin Eyaleti; Siirt ve Şırnak Botan Eyaleti; Ardahan, Kars ve Iğdır Serhat Eyaleti; Van ve çevresi Van Eyaleti ve Hakkari ile çevresi Zağros Eyaleti olarak adlandırılmıştır (Vatan Gazetesi, 2012). PKK tarafından sözde ilan edilen 12 bölgenin her birinin bir sorumlusu bulunmaktadır. Bölgelerde kendi içerisinde çeşitli bölümlere ayrılmıştır. Ayrıca PKK tarafından illerin sınırları içerisindeki kırsal alanlarda ayrıca farklı sorumlular tarafından yönetilmektedir. Öyle ki kırsal alandaki grupların birbirlerinin barınma alanları hakkında bilgileri sınırlıdır. Güvenlik güçleri bir grubu etkisiz hale getirdiğinde diğer grubun sığınağının ve faaliyet alanının deşifre edilmesini engellemek için bu şekilde önlem alınmıştır. PKK için Türkiye'yi ayırdığı sözde 12 bölgeden en önemlisi sözde Botan Eyaletidir. Bu bölgede bulunan Cudi Dağı, Gabar Dağı, Herakol Dağı ve Bestler Dereler oldukça önem arz etmektedir. Çünkü PKK Türkiye içerisinde örgüt mensuplarının naklini

Hakkari ile Şırnak illerinden gerçekleştirmektedir. Bu iller üzerinden geçiş yapan örgüt üyeleri buradan Türkiye'nin diğer bölgelerine dağılmaktadır. Türkiye gerek sınır ötesinde gerek ülke sınırları içerisinde gerçekleştirdiği başarılı terör operasyonlarıyla PKK'ya güçlü bir darbe vurmuştur. Cudi Dağı'nda ve Bestler Dereler bölgesinde inşa edilen güvenlik kuleleriyle PKK terör örgütü üyelerinin geçişi kapatılmış ve sağlanan alan hakimiyetiyle örgütün Türkiye içerisindeki hareket kabiliyeti kısıtlanmıştır. Türkiye'nin iç bölgelerine geçiş koridoru olan bu noktalar kapatılınca ülke içerisindeki terörist sayısı da oldukça azalmıştır. Kırsal alanda bu şekilde faaliyet gösteren PKK terör örgütü şehir içinde de YDG-H(Tevgera Ciwaren Waletparezen Şoraşger- Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi), PKK'nın sözde özel kuvvetleri olarak nitelendirilen TAK(Teyraboze Azadiyan Kurdistan- Kürdistan Özgürlük Şahinleri) ve YPS(Yekıniyen Parastina Sivil-Sivil Savunma Birlikleri) gibi isimlerle şehir içinde de faaliyet göstermektedir. İsimler görev tanımları değişse de bütün bu örgütler topluluğu PKK ile organik bağı olmasından dolayı PKK'ya bağlı terörist organizasyonlardır.

PKK terör örgütünün üçüncü unsuru olan cephe yapılanmasının ismi olan ERNK (Eniya Rızgariya Netawiya Kurdıstan-Kürdistan Ulusal Kurtuluş Cephesi)'dir. Bu yapının amcı örgüt için gerekli olan yeni üye temini, gerekli maddi kaynağı oluşturma, gerekli istihbarat ağının bağlanması ve halkı örgütlemektir (Şahin, 2019, s.54). Kısacası bu yapılanmanın amacı PKK'nın ordu yapılanması için gerekli olan insan kaynağı ve maddi gelir olmak üzere örgütün gerekli lojistik ihtiyaçlarını karşılamaktır. ERNK içerisinde kurulan farklı bölümleriyle farklı kitleleri etkisi altına almayı amaçlamıştır. TAJK(Tevgera Azadiya Jinen Kurdistan- Kürdistan Özgür Kadın Hareketi) isimli alt bağlısıyla kadınlara yönelik çalışma yürütmüştür. YWRK (Yektiya Walet Parazen Ravşanberen Kurdistan- Kürdistan Yurtsever Aydınlar Birliği) ve HÜNDER-KOM (Kürdistan Sanatçılar Birliği) isimli bağlıları ile yüksek eğitimli kişilere ve sanatçılara karşı faaliyet yürütüp bu iki kesim arasında örgütlenmeyi amaçlamıştır. Kürdistan Yurtsever Esnaflar Birliği ile yurt dışında yaşayan iş insanlarını, Kürdistan Yezidiler Birliği ile Yezidi kökenli kişileri, Kürdistan İslam Hareketi ile İslami hassasiyetleri yüksek kişileri etki altına almayı, Kürdistan Aleviler Birliği ile Alevi inanışına sahip kişileri, YCK (Yektiya Civanen Kurdistan- Kürdistan Gençler Birliği) ile de genç insanları etkilemeyi amaç

edinmiştir (İşeri, 2008, s.136). PKK, ERNK yapılanmasıyla hem terörist sıfatını maskelemeyi hem de bu yapılanma sayesinde toplumun her kesimine, en uç noktasına ulaşıp etki altına almayı, kendini kabul ettirmeyi ve böylelikle kalıcı olmayı istemiştir. PKK günümüze kadar çeşitli yapılanma ve isim değişikliğiyle gelse de Parti-Cephe-Ordu üçlemesini korumuştur. PKK günümüze kadar geçen süreçte zayıf konumuna düştüğünde, köşeye sıkışıp faaliyetleri zora girdiğinde ve uluslararası alanda zorluklarla karşılaştığında isim değişikliğine gitmiştir. İsim değişse de PKK olarak devam etmiştir. Sadece isim değişiklikleriyle kendisini makyajlamıştır.

PKK Abdullah ÖCALAN'ın yakalanmasının ardından düştüğü siyasi boşluktan çıkış aramaktaydı. Çıkış aranılan dönemde Abdullah ÖCALAN sözde silahlı eylemlere son verilip siyasi alanda propaganda çağrısı yapmıştır. PKK bu çalkantılı süreçteyken Avrupa Birliği Konseyi 2 Mayıs 2002 tarih 334 saylı kararla PKK'yı terör örgütü olarak ilan etmiştir (Demir, 2008, s.119). PKK terör örgütü AB'nin terör örgütleri listesine eklenince hareket kabiliyeti kısıtlanmıştır. Bu nedenle arayış içerisinde olan PKK Abdullah ÖCALAN'ın doğum günü olan 4 Nisan 2002 tarihinde Kuzey Irak'ta yer alan PKK'nın Dole Koye kampında örgüt üyeleri 10 Nisan 2002'ye kadar süren bir toplantı icra etmiştir. Bu toplantı sonucunda yayımlanan bildiriyle KADEK (Kongreya Azadi-ü Demokrasiya Kurdistan- Kürdistan Özgürlük ve Demokrasi Kongresi) kurulmuştur. KADEK kuruluş tarihi olarak özel bir anlam yüklemek için 4 Nisan'ı seçmiştir. KADEK genel başkan, genel başkanlık konseyi ve yürütme kurulu şeklinde yapılanmıştır. Abdullah ÖCALAN'da bu yapının en üstünde önder sıfatıyla kabul edilmiştir. İsim değişmiş olsada KADEK aynı flama ve işaretleri kullanmaya devam etmiştir. PKK'nın yerine KADEK isimli yapıya geçilmesiyle sadece örgütün ismi değişmiştir. Bunun dışında siyasi hedefleri ve Abdullah ÖCALAN ile olan ilişki aynı şekilde kalmıştır. KADEK'in ilan edilmesiyle eylemsiz geçen bir dönem olmuştur. Bu dönem içerisinde ABD'nin Irak'a müdahalesi , bu müdahale sonrasında Kuzey Irak'taki Kürt yönetimin etkinliğinin artması ve bu sırada Türkiye'nin Suriye ile arasında sorun yaratan su anlaşmazlığının çözüme kavuşturması sonucu normalleşen ilişkiler nedeniyle örgüt üyeleri Suriye topraklarında barınamamaya başlamış, Irak'a yönelmiştir. Almanya ve ABD'de KADEK'e karşı yaptırım uygulayınca ve terörist bir örgüt olarak kabul

edince örgüt tekrar köşeye sıkışmıştır. Bu dönemde Abdullah ÖCALAN'da sorgulanmaya başlayınca Abdullah ÖCALAN KADEK'i feshederek 6 Kasım 2003 tarihinde Kongra-Gel (Kurdistan Halk Kongresi)'ni kurmuştur (Ergül, 2007, ss.174-177). Kongre-Gel kendisinin silahlı bağlısı olan HPG'yi kendisinden ayrı bir parti olduğunu ve ilişkilerinin olmadığını beyan etmiştir. Buradaki amaç Kongre-Gel'in terör örgütü olarak ilan edilmesini engellemektir.

PKK terör örgütü Abdullah ÖCALAN'ın yakalanmasıyla yeni arayışlara girmiş, yeni arayışlar içindeyken sürekli isim değişikliğine gitmiştir. Abdullah ÖCALAN'ın 2004 yılı itibariyle demokratik konfederalizm düşüncesiyle birlikte PKK yeni bir yola doğru evrilmeye başlamıştır (Yüksel, 2019, s.113). Irak'taki istikrarsız durum ve 1 Mart 2003 tezkeresiyle gerilen ABD-Türkiye ilişkileri sonucunda Türkiye'nin Kuzey Irak'taki operasyonları seyrekleşmiştir. Bu nedenle PKK Kuzey Irak'ta rahat hareket etme olanağına sahip olmuştur. Irak'ta 2004-2007 yılları arasında 5 büyük toplantı gerçekleştirmiş ve bu toplantılar sonucunda önce 2005 yılında KKK (Koma Komaken Kurdistan-Kürdistan Demokratik Konfederalizmi) daha sonrada 2007 yılında KCK (Koma Ciwaken Kurdistan-Kürdistan Topluluklar Birliği) yapılanmasına dönüşmüştür (Çelik, 2019, s.120). PKK yeniden yapılanma sürecini KCK ile tamamlamıştır. KCK 47 maddelik bir sözleşme yayınlamıştır. KCK sözleşmesi bir anayasa gibi hazırlanmıştır. Aslında KCK ile sözde bir devlet ilan edilmiştir. Çünkü devlet olmanın gereklerinden olan bayrak gibi tüm nitelikler terör örgütünün yayınladığı sözleşmede yer almıştır. Ayrıca KCK sözleşmesinde Abdullah ÖCALAN'ı KCK'nın kurucusu ve önderi ilan edilmiştir. Terörist başı Abdullah ÖCALAN böylelikle sözde devletin en üst yöneticisi ve devlet başkanı ilan edilmiştir (Yüksel, 2019, s.114). Ayrıca KCK bu sözleşme ile yasama, yürütme ve yargı organları oluşturmuştur. Kendi mahkemelerini kurmuş ve yargılama yapmıştır. KCK yapılanmasının Türkiye'de PKK, Suriye'de PYD, Irak'ta PÇDK VE İran'da PJAK ayakları bulunmaktadır. KCK'nın öncelikli hedefi Türkiye, Irak, İran ve Suriyede demokratik özerklik kazanıp daha sonra 4 özerk bölgeden oluşan konfederal bir Kürt devleti kurmayı amaçlamıştır. PKK, PÇDK, PYD ve PJAK KCK meclisine üye birer parti olarak kabul edilmiştir. Kısacası KCK yapılanmasıyla sözde devletin bütün unsurları oluşturulmuştur (Coşar, 2019, ss.21-23).

PKK kuruluşundan günümüze kadar sürekli gelişerek ve büyüyerek devam etmiştir. PKK'da bu gelişim KADEK, Kongra-Gel, KKK ve KCK isimleriyle devam etmiştir. Ayrıca Suriye'de PYD, İran'da PJAK, Irak'ta PÇDK isimleriyle faaliyetlerine devam etmektedir. KCK yapılanması da büyük bir sistem gibi görünsede PKK KCK yapılanmasının kendisidir. Sözde kurmaya çalıştıkları devletin temelleri atılmaya çalışılmıştır. Çünkü kurucu aynı, çeşitli isimler altında faaliyet gösteren uzantıların amacı aynı ve PKK içerisinde yönetici olan teröristler uzantısı olan diğer gruplarda da yönetici olması gibi birçok özellikte benzeşmektedir. Hatta bir farklılık bulunmamaktadır. Anlaşılacağı üzere PKK ve alt kolları bulunmaktadır. Birbirinden farklı bir kaç terör örgütü bulunmamaktadır. KCK sistemi kurmayı amaçladıkları sözde Kürt devletine zemin oluşturmak ve PKK'nın uzantılarını iyi yönetebilmesi için kurulmuş bir sistemdir.

PKK'nın KCK yapılanmasının dışında resmi alanda siyasi faaliyetlerini sürdürmek, örgüt talimatlarını daha kolay uygulanmasının sağlanması ve daha kolay propaganda faaliyeti yapmak için Türkiye Cumhuriyeti içerisinde siyasi parti yapılanmasına gitmiştir. PKK'nın siyasi parti yapılanması HEP'den başlayarak Barış ve Demokrasi Partisi (BDP)'ne kadar devam etmiştir. Günümüzde Halkların Demokratik Partisi (HDP)'nin de PKK ile bağlantısının olduğu iddia edilmektedir. 1990 yılında Halkın Emek Partisi(HEP) ile başlayan siyasi parti yapılanması Demokrasi Partisi (DEP), ÖZDEP, Halkın Demokratik Partisi(HADEP), Demokratik Halk Partisi (DEHAP), Demokratik Toplum Partisi (DTP), Barış ve Demokrasi Partisi (BDP) devam etmiş ve son olarak Halkların Demokratik Partisi(HDP) ile devam ettiği iddia edilmektedir. İsimleri sürekli değişse de kuruluş amaçları, hareket tarzları ve siyasi düşünceleri değişmemiştir.

PKK' nin siyasi parti yapılanması 1989 yılında Sosyal Demokrat Halkçı Parti (SHP) içerisinde bulunan 7 Kürt kökenli milletvekili Paris Kürt Enstitüsü tarafından düzenlenen konferansa katıldığı gerekçesiyle partiden ihraç edilmiş, bu sürecin sonunda SHP'den 3 milletvekili ile birlikte SHP'den ihraç olan 7 milletvekili 7 Haziran 1990 tarihinde HEP (Halkın Emek Partisi)'i kurmuştur. HEP PKK'nın siyasi parti yapılanmasının başlangıcıdır. Siyasi parti hayatına başlayan HEP 1991 yılında 22 milletvekili ile TBMM içerisinde yer almıştır. Milletvekili Leyla ZANA TBMM'de yemin ederken kürtçe konuşmasıyla başlayan süreç ve devamında olşan

gelişmeler sonrasında terör örgütü ile iltisaklı olduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesi tarafından HEP'e yönelik kapatma davası açılmıştır. Bunun üzerine DEP (Demokrasi Partisi) kurulmuştur. Anayasa Mahkemesi tarafından 1993 yılında HEP kapatılmıştır. HEP'in kapatılmasıyla HEP milletvekilleri DEP'e geçiş yapmışlardır. DEP 1994 yılına kadar sürecek olan siyasi faaliyetinden PKK etkisinden kurtulamamış ve PKK savunuculuğuna girişmiştir. Bunun üzerine 1994 yılında Anayasa Mahkemesi tarafından kapatılmıştır. DEP'in yerini kapatılmadan önce Mayıs 1994'te kurulan HADEP (Halkın Demokratik Partisi) almıştır. HADEP'te kendisinden önce kurulan partiler gibi PKK ile bağını koparamadığı için Anayasa Mahkemesi tarafından 13 Mart 2003 yılında kapatılmıştır. Bu partinin yerine de 1997'de kurulmuş olan DEHAP (Demokratik Halk Partisi) almıştır. DEHAP'ta 2003 yılında açılan kapatma davasıyla diğer partilerde olduğu gibi aynı süreci yaşayacakken 2005 yılında kendi faaliyetini sonlandırarak yerini DTP (Demokratik Toplum Partisi)'ye devretmiştir (Çakır, 2011, ss.5-6). Bu süreç birbirini tekrarlayarak devam etmiştir.

PKK'nın siyasi parti yapılanması incelendiğinde Türkiye Cumhuriyeti tarafından parti kapatma ve siyasi faaliyet yasakları bu duruma çare olmamıştır. Çünkü PKK'nın bu yapılanması isim değişiklikleriyle kişilerin değişmesiyle faaliyetlerine devam etmiştir. Öyle ki kapatma sürecine karşı bir parti kapanmadan diğer partinin kuruluşunu yaparak faaliyetlerine ara vermeden devam etmişlerdir.

4.6 PKK Terör Örgütü'nün Üye Profili ve Üye Temini

Terör örgütlerine katılım bireylerin kendi isteğiyle olabilir. Ancak genelde terör örgütlerine katılım terör örgütünün karşısındaki potansiyel örgüt üyesi olabileceğini değerlendirdiği kişinin zaaflarını kullanarak terör örgütüne üye yapmaktadır. Genelde ekonomik zorluklar yaşayan, toplum tarafından dışlanan ve psikolojik olarak zor durumda olan kişilerin terör örgütlerine katılımı daha kolay sağlanmaktadır. PKK'da üye temininde ekonomik sorunlar ve ailevi sorunlar olmak üzere birçok olumsuz durumu kendi lehine çevirerek örgüte üye temininde kullanmıştır. Toplumun en temel birimi aile yapısıdır. Çocuk için ilk doğumdan itibaren aile içerisinde verilen eğitim başta olmak üzere verilen destek kişilerin

yasadışı oluşumlara katılımını engelleyen en büyük etmendir. Terör örgütlerine katılımın nedenlerinden biri olan ailevi sorunlar diğer olumsuzluklarla birleşince aile içerisindeki sorunlar kişinin örgüte katılım sürecini hızlandırmaktadır. Aile içinde yaşanan zorla evlendirme veya aile tarafından kişinin istediği kişiyle evlenmesine izin verilmemesi, bunaltıcı otoriteden kurtulma isteği ve aile içi şiddet bireyin terör örgütüne katılımını hızlandırmaktadır. Zorla evlendirme konusundan bahsedilirken ilk olarak akla kadınlar gelse de erkeklerde aile baskısıyla zorla evlendirilebilmektedir. Ayrıca kişilerin istediği kişilerle evlenmesi de engellenmektedir. Bu durum sonucu mutsuz evlilikler meydana gelmektedir. Toplumsal baskı sebebiyle boşanmada gerçekleşmeyince kişi çıkmaza girmektedir. Bu aşamada terör örgütü devreye girerek kişinin örgüte katılımını sağlamaktadır. Aile içi sorunlardan birisi de bunaltıcı şekilde otorite kurulması ve aile içi şiddettir. Aile içindeki büyükler aile içerisinde yaşanan sorunları otorite kurarak sonlandırmak istediğinde sorunlar çözülmüş gibi görünse de aslında daha da büyümektedir. Aynı şekilde aile içerisindeki psikolojik ve fiziksel şiddette kişinin terör örgütüne katılımını hızlandırmaktadır (Özeren, Sözer ve Başıbüyük, 2012, ss.69-71).

İnsanların aileleri dışında düşüncelerine önem verdikleri iki grup bulunmaktadır. Bunlar akrabalar ve arkadaş ile sevgililerdir. Türkiye'de akrabalık ilişkileri kuvvetlidir. Türkiye'nin doğusunda bu ilişkiler dahada önemlidir. PKK özelinde akrabası örgüt kadrosunda olan bir kişinin örgüte katılımını akrabası olan kişi sayesinde kolaylaşmaktadır. PKK içerisinde bu durum önemli ölçüde kullanılmaktadır. Bireylerin arkadaşlarının konuşmaları ve davetiyle birlikte duygusal ilişki yaşadığı kişilerin ısrarlarını kıramama ve sevdiği kişiyi kaybetme duygusuyla terör örgütüne katılabilmektedir (Özeren, Sözer ve Başıbüyük, 2012, ss.71-72).

PKK'nın örgüte üye temini sağlamak için yararlandığı diğer zaaflardan biride adli makamlarca yapılan yargılanmalar ve aranma kararlarıdır. Kişilerin kendi eylemleri sonucunda bu süreç oluşabilmekte ya da PKK'nın legal yapılanmaları vasıtasıyla bu durumla karşı karşıya bırakılmaktadır. Söz konusu yargılanmalar sonucunda tutuklama kararları çıktığında veya tutuklama kararı çıkma olasılığı olan davalarda kişiler cezaevine girmektense örgüte katılmanın daha mantıklı olduğunu düşünerek örgüte katılım sağlamaktadır. Ayrıca tek başına bir etmen olmasa da etnik

milliyetçilikte karar verme sürecini etkileyen bir unsurdur. PKK tarafından oluşturulmaya çalışılan Kürtlerin dışlandığı algısı, Kürtlere eziyet edildiği algısı Kürt milliyetçiliğini radikal bir seviyeye yükseltip şiddete sebebiyet vermektedir. (Özeren, Sözer ve Başıbüyük, 2012, ss.72-74).

PKK'nın üye temininde kullandığı ailevi sorunlar dışındaki en büyük argümanı ekonomik sıkıntılardır. Yaşadığı ekonomik problemler yüzünden psikolojik ve sosyal olarak hayatın legal kısmında varlık gösteremediğine inanan kişi çıkış yolu olarak PKK'yı seçebilmektedir. PKK bu kişilere ekonomik vaatlerde bulunarak kendi saflarına kolayca dahil edebilmektedir. Kişiler ailevi ve ekonomik olarak çıkmaza girdiklerinde toplumun en zayıf üyesi olurlar. Bu durumda terör örgütlerinin işlerini kolaylaştırmaktadır. Bunların dışında örgüt içerisindeki akrabasının, arkadaşının veya PKK tarafından gerçekleştirilen propaganda sonucunda PKK ile güvenlik güçlerinin arasında yaşanan silahlı çatışma sonucunda bir Kürt teröristin ölmesi sonucu oluşan intikam hisside kişinin örgüte katılımını tetiklemektedir. Ayrıca PKK içerisinde oluşturulan sözde kahraman teröristlere karşı sempati duyarak o sözde kahramanlara özenerek örgüte katılım olmaktadır (Özeren, Sözer ve Başıbüyük, 2012, ss.73-74).

PKK kişileri zaaflarından yararlanarak örgüte üye temin ettikleri gibi kendi örgütsel faaliyetleriyle de üye temini gerçekleştirebilmektedir. Tehdit, insan kaçırma, insan ticareti gibi faaliyetlerle örgüte üye temin etmektedir. PKK bu temin faaliyetleri dışında özellikle Suriye'de PYD/YPG adı altında faaliyet gösteren uzantısı da çeşitli ülkelerden gelen para ile satın aldığı yabancı savaşçıları kullanmaktadır.

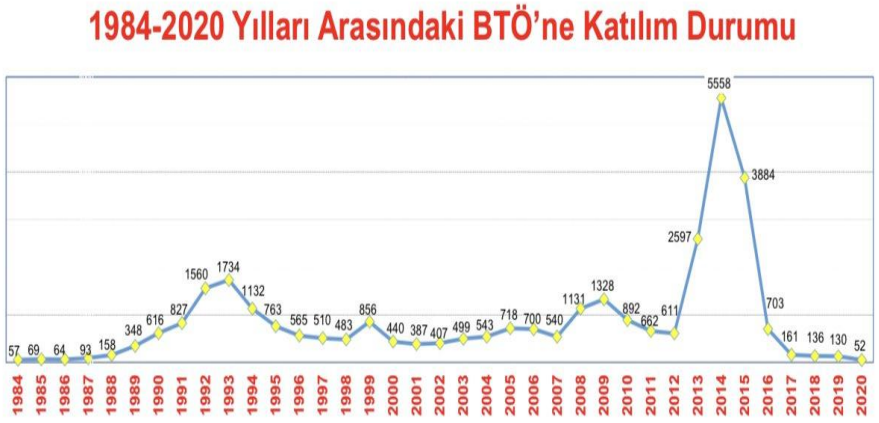
PKK tarafından gerçekleştirilen üye temini faaliyetleri sonucunda oluşan örgüt mensuplarının çoğunluğunun gençlerden oluştuğu gözlemlenmiştir. Eğitim durumu olarak yarısından fazlasının ilköğretim mezunu olduğu diğer kısmının da lise ve üniversite mezunlarından oluştuğu saptanmıştır. Örgüt üyelerinin %90'ı bekar diğer kısmı evlidir. Bu evlilikler örgüte katılmadan önce gerçekleştirilmiştir. Ayrıca örgütün her 4 üyesinden birinin kadın olduğu bilinmektedir (Özeren, Sözer ve Başıbüyük, 2012, ss.66-67). PKK içerisinde evlenmek yasaktır. Cinsel ilişki konusunda herhangi bir kısıtlama yoktur. Ancak hamile kalmak yasaktır. PKK genel olarak örgüt içerisinde duygusal yakınlaşmayı yasaklamıştır. PKK içerisinde kadın

üye oranının yüksek olması PKK tarafından kadınlara verilen önem olarak gösterilse de aslında kadınlar PKK tarafından bir araç olarak kullanılmaktadır. PKK kadınları bilgi toplama , propaganda faaliyetleri, örgüt içi disiplinin sağlanması, erkek teröristleri eylemlere motive etme , erkeklerin örgütten kaçmalarını engelleme, PKK'ya eleman kazandırmak için kullanmaktadır (Bayraklı ve Alkanat, 2021, s.129) PKK içerisinde kadınlar örgüt içinde düzeni sağlamak, erkekler tarafından cinsel istismara izin verilerek erkek üyelerin örgütten kopuşunun önlenmesi amaçlanmıştır. PKK bu istismarı özgürleşme adı altında şirin göstermeye çalışmıştır. Özgürleşme kadınlar için bütün toplumsal kuralların yıkılması iken erkekler içinse içindeki erkekliğin öldürülmesi demektir (Bayraklı ve Alkanat, 2021, s.141). Kadınların örgüt tarafından örgüt içerisinde erkek üyelerin örgüte bağlılığını artırıcı, örgüte yeni üye temini için bir vasıta ve seks kölesi olarak kullanıldığı görülmüştür.

PKK tarafından çocuklarda terör eylemlerinde sıkça kullanılmaktadır. Çocukların örgüt içinde militan olarak terör faaliyetlerinde kullanılması PKK'nın 1986 yılında icra ettiği III.Kongre olarak adlandırılan toplantıda alınan kararla başlamıştır. Sözde askerlik yasası olarak adlandırılan bu kararla her aileden bir çocuk zorla ailelerinden koparılarak PKK saflarına katılımı sağlanmıştır (Güven, 2022, s.77). PKK çocuk asker olarak yetiştirdiği bu kimselerden bir tabur kurmuştur. 8-12 yaşlarında çocuklardan oluşan bu tabura Tabura Zaroken Agit(Şehit Agit Çocuk Taburu) adını vermiştir (Kızılgül, 2021, s.73). PKK tarafından ailelerinden koparılan çocuk askerlerin 1984 yılından 2011 yılına kadar olan sayısı 4000 kadardır. Bu sayı günümüzde de azımsanmayacak seviyededir (Kızılgül, 2021, s.76).

PKK'nın üye temini için ana kaynağı Türkiye'dir. Avrupa, Suriye, İran ve Irak'tan da katılım olmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nin başarılı operasyonları sonrasında örgüte katılım 2020 yılında 52 kişiye kadar düşmüştür (T.C. İçişleri Bakanlığı, 2021). 2021 yılındada yaklaşık 48 kişi terör örgütüne katılmıştır (Karadağ, Karadağ ve Uslu, 2021).

Şekil 4.1: 1984-2020 Yılları Arası PKK'ya Katılım Durumu

(Süleyman SOYLU Twitter)

Bu bölümde PKK özelinde tüm terör örgütleri için geçerli olan PKK'nın üye temini aşamalarından, yararlandığı zaaflardan ve kısaca örgüt içerisindeki teröristlerin genel profilinden bahsedilmiştir. Son olaraksa örgüt içerisindeki kadınların rolü ve öneminden bahsedilmiştir. Sonraki bölümde PKK terör örgütünün propaganda faaliyetlerinden bahsedilecektir. Ayrıca Örgütün finans kaynaklarına bir sonraki bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

4.7 PKK Terör Örgütü'nün Propaganda Faaliyetleri

Terör örgütleri kendilerini sürekli görünür kılmak için propaganda faaliyetlerine ağırlık vermektedir. Terör örgütleri propaganda faaliyetlerini silahlı propaganda, medya yoluyla propaganda ve gösteri yürüyüş ve toplantılarıyla propaganda olmak üzere üç şekilde icra etmektedir. Terör örgütleri propaganda faaliyetlerini yürütürken genelde bir alana ağırlık verirler. Örneğin Boko Haram terör örgütü silahlı propaganda ve medya yoluyla yaptığı propagandaya daha çok ağırlık vermiştir. PKK ise bu propaganda yöntemlerinin her birini etkili şekilde kullanabilen terör örgütüdür. PKK ve dünyadaki diğer terör örgütlerinin propaganda faaliyetlerindeki amacı kendi tabanını motive ederek örgüte verilen desteğin devamının sağlanması , üye temininde zorluk yaşamamak, kendi tabanına moral verirken düşman olarak gördüğü kitlenin moralini bozmak ve teslim olmaları için baskı yapmak ve son olarak özellikle PKK

tarafından ezilen halk, devlet tarafından yaşama hakkı tanınmadığı gibi mesnetsiz iddialar ile uluslararası kamuoyunda meşrutiyet oluşturmaktır (Ekizer, 2014, s.85).

Bu bölümde PKK'nın propaganda aracı olarak kullandığı silahlı propaganda, medya ve yazılı yayınlarla gerçekleştirdiği propaganda son olarak da gösteri yürüyüşleri ve toplantılar ile yaptığı propaganda faaliyetlerinden bahsedilecektir. Konu hakkında çözüm önerileri sunulacaktır.

PKK kendini kamuoyuna barış güvercini ezilen halkların savunucusu olarak gösterse de şiddeti propaganda faaliyetlerinde araç olarak kullanmaktadır. PKK şiddet eylemlerini düşman olarak gördüğü devlet otoritelerine karşı gerçekleştirdiği gibi haklarını savunduğunu iddia ettiği kesime karşıda şiddet eylemleri gerçekleştirmektedir. PKK bu şiddet eylemlerinde sivil, kadın ve çocuk ayrımı gözetmeden silahlı saldırılar yapmıştır. Böylelikle korku ve baskı yoluyla kendini kabul ettirme ve göz önünde kalmayı amaçlamıştır. PKK son zamanlarda silahlı saldırıları yanında bir ülkenin milli değeri olan ormanlara karşıda saldırılarını artırmıştır. Orman yangınları ile ilgili PKK tarafından genelde kendisinin yaptığına dair açıklama yapılmamaktadır. PKK uluslararası kamuoyundan tepki çekmemek için böyle bir uygulamaya gitmiştir (Akyüz, 2020, s.202). PKK terör örgütünün silahlı propaganda amacıyla gerçekleştirdiği eylemlere bu çalışmanın PKK tarafından gerçekleştirilen eylemler başlığı altında detaylı olarak yer verilecektir.

PKK'nın bir diğer propaganda yöntemi görsel ve yazılı yayın organlarıdır. PKK medyayı etkili olarak kullanmakta bu yolla yerel ve uluslararası kamuoyunda etkili şekilde propaganda faaliyetlerini yürütmektedir. Bu propaganda faaliyetlerini gerçekleştirdiği eylemler sonucunda ulusal ve uluslararası basın yoluyla ve kendisine bağlı olan medya kuruluşlarıyla gerçekleştirmektedir. PKK yazılı kitle iletişim araçlarına sahip olduğu gibi görsel medyada da bağlantıları bulunmaktadır. PKK'nın Avrupa, Türkiye ve çevre ülkelerden yaptığı yayınlar Türkiye'den uydu vasıtasıyla izlenebilmektedir. PKK medyadaki bu gücünü propaganda faaliyetlerinde kullandığı gibi örgüt içinde beyin yıkama ve örgüte üye temininde de kullanmaktadır. PKK tarafından kurulan ilk televizyon kanalı 1995 yılında İngiltere'de kurulan Med TV'dir. Bu kanal terörist başı Abdullah ÖCALAN'ın yakalanmasıyla 1999 yılında İngiltere tarafından kapatılmıştır. Med TV'nin kapatılmasından sonraki süreçte

Medya TV adında kapatılan Tv kanalının devamı niteliğindeki televizyon kanalı da Fransa tarafından kapatılmıştır. Daha sonra Danimarka-Belçika menşeli Roj TV kurulmuştur. Roj TV Türkiye ile Belçika ve Danimarka arasında uluslararası soruna neden olmuştur. Bunun üzerine Roj TV'de 2012 yılında kapatılmıştır. Şuan PKK ile iltisaklı olarak MMCI, METV ve NUCE gibi yayın medya kuruluşları bulunmaktadır (Ekizer, 2014, s.89). Türkiye Cumhuriyeti'de PKK'nın medya yoluyla yaptığı propagandaya karşılık olarak Kürt kökenli vatandaşlarına doğru bilgiyi aktarmak için TRT6(ŞEŞ)'i kurmuştur.

PKK terör örgütü radyo yayıncılığınıda etkili olarak kullanmaktadır. PKK tekelinde birçok radyo kanalı bulunmaktadır. Bunlardan bazıları Roj Radyo, Denge Mezopotamya, Radyo Medya, Walet Radyo ve Şırnak ile Hakkari'de korsan olarak yayın yapan radyolarda bulunmaktadır. Roj Radyo Kandil Dağı, Denge Mezopotamya isimli radyo kanalı Rakka ve Radyo Medya ile Welat FM Kuzey Irak merkezlidir. Roj Radyo'da çalışanlar örgütün silahlı teröristleridir (Ekizer, 2014, ss.89-90).

PKK terör örgütü yazılı medyayı da etkili olarak kullanmaktadır. Serxwebun isimli dergi PKK'nın kurulduğu ilk yıllarda faaliyetine başlamıştır. İlk yayımlandığı yıllarda yasadışı olan bu dergi 1981 yılı itibariyle yasal olarak faaliyet göstermektedir (Ekizer, 2014, s.90). PKK televizyon, radyo, gazete ve dergi gibi klasik iletişim araçlarının yanında günümüzde klasik medyadan daha etkili olan sosyal medya olarak da adlandırılan Youtube, Twitter, Facebook gibi uygulamalar üzerindende propaganda faaliyetlerini sürdürmektedir.

PKK'nın bir diğer propaganda faaliyeti de gösteri yürüyüşleri ve toplantılarıdır. PKK tarafından serhildan olarak adlandırdığı sivil itaatsizlik adı altında bu toplantı ve yürüyüşleri yapmaktadır. Örgüt bu gösteri ve yürüyüşlerde toplumsal olaylar çıkartarak güvenlik güçlerinin müdahalelerini propaganda aracı olarak kullanmaktadır. PKK örgütün kuruluşu terörist başı Abdullah ÖCALAN'ın yakalanması, doğum günü gibi örgüt içinde önem atfedilen günlerde ve Nevruz, Dünya Kadınlar Günü ve 1 Mayıs İşçi Bayramı gibi günlerde izinsiz gösteri ve yürüyüş düzenleyerek PKK lehine sloganlar atmaktadırlar. Yaptıkları kanunsuz

gösteri ve yürüyüşlere karşı güvenlik güçlerince yapılan müdahaleleri kanunsuz ve insan haklarına aykırı olarak göstermeye çalışmaktadır (Ekizer, 2014, ss.90-91).

Terör örgütlerinin devamlılığını sağlaması için yaptıkları propaganda faaliyetleri önemlidir. Terörle mücadele eden ülkeler her alanda mücadele yöntemlerini geliştirmelidirler. Bu yüzden terör örgütleri tarafından yapılan propaganda faaliyetlerine karşı olayın doğrusunu aktararak PKK özelinde tüm terör örgütleri tarafından ortaya konulan bilgi kirliliğine son verilmelidir. Kullanılan propaganda araçları ülke içinde ve dışında engellenmelidir. Örneğin ulusal medyada PKK eylemine ilişkin saatlerce yayın yapılmamalıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin yaptığı gibi devlet destekli TRT 6 gibi kanallar ile doğru bilgiyi ülkenin ana dilini bilmeyen kesimlere ulaştırılmalıdır.

4.8 PKK Terör Örgütü'nün Finans Kaynakları

Devletler terörle mücadele ederken üye temini, silahlı mücadele ve medya gibi birçok alanda mücadele etmelidir. Terörle mücadelenin en önemli üç alanı üye temini, lojistik imkanların kesilmesi ve finans kaynakları ile mücadeledir. Türkiye Cumhuriyeti'nin başarılı terörle mücadele stratejileri sayesinde 2021 yılı itibariyle katılım sayısı oldukça düşük seviyelere inmiştir. Başarılı silahlı mücadele ile de PKK köşeye sıkıştırılmış ve lojistik kanalları en aza indirgenmiştir. Finans kaynakları ile mücadele devam etmektedir. Bu bölümde PKK'nın finans kaynakları hakkında detaylı bilgiye yer verilecektir.

Terör örgütleri için ekonomik güç oldukça önemlidir. Terör örgütlerinin devamlılığını sağlayan önemli unsurlardan biride maddi kaynaklarıdır. Terör örgütlerinin finansal kaynak sağlama şekilleri legal finans kaynakları, yasadışı finans kaynakları ve ülkeler tarafından yapılan yardımlar olarak üçe ayrılmaktadır. Terör örgütleri bu alanlardan gelen gelirlerle ideolojik düşüncelerini kitlelere yaymak, üye temin edebilmek, lojistik giderleri karşılamak, silah teçhizat teminini sağlamak ve örgüte terörist yetiştirmek için kullanır (Göce, 2019, ss.76-77).

PKK yağma, bağış, haraç toplama, medya aracılığı ile oluşan gelirler, ticaret, sahtecilik, uyuşturucu ticareti, silah ve sigara kaçakçılığı ve insan ticareti gibi

faaliyetler ile kendisine gelir sağlamaktadır. PKK yasadışı finans kaynakları ile daha fazla gelir elde ettiği için bu alana daha fazla yoğunlaşmıştır. Yasadışı finans kaynaklarına yönelince suç örgütleriyle sıkı bağlantılar kurmuştur. PKK ve diğer terör örgütlerinde bu durum kaçınılmazdır. PKK suç örgütleriyle kurduğu ilişkiler sonrasında yaptığı işlerden komisyon alma şeklinde ya da bizzat bu faaliyetleri kendisi yürütmektedir. Terör örgütleri terörizmin temsilcisi olmanın yanında uluslararası boyutta organize suç örgütleri gibide hareket etmektedir (Göce, 2019, s.78).

Dünya da uyuşturucu madde üretimi için önemli olan 2 bölge bulunmaktadır. Bunlar Afganistan, Pakistan ve İran'ı içine alan Altın Hilal olarak adlandırılan bölge ve Laos, Tayland ve Birmanya'nın bulunduğu Altın Üçgen olarak adlandırılan bölgelerdir. Türkiye Cumhuriyeti'de Altın Hilal olarak adlandırılan bölgeye İran'a sınırının olmasından dolayı komşu durumundadır. Türkiye uyuşturucu maddelerin üretim yeri olan İran, Afganistan ve Pakistan ile tüketim yeri olan Avrupa arasında köprü durumundadır. Avrupa pazarında tüketilen uyuşturucu maddelerin büyük bir çoğunluğu Türkiye üzerinden Avrupa'ya taşınmaktadır (Gücenmez, 2014, ss.57). PKK'da bu lokasyonda faaliyet gösterdiği için maddi gelirlerinin önemli kısmını uyuşturucu madde ticareti ile sağlamaktadır. PKK Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde, Kuzey Irak ve İran sınırları içinde faaliyet alanı olmasından dolayı ve Avrupa'da da ciddi bir örgütlenmesinin olmasından ötürü uyuşturucu ticaretinde önemli görülen bir ortaktır. PKK'yı uyuşturucu ticaretine yönelten sebeplerden biri olan Türkiye ve bölgenin jeopolitik konumunun önemli olmasının yanında uyuşturucu üretiminin kolay olması ve kar oranının çok yüksek olması, çok kısa zamanda nakde çevrilebilmesi, kendisi için pazarlamanın kolay olması gibi nedenlerle uyuşturucu ticareti yapmaktadır (Göce, 2019, s.80). PKK Altın Hilal bölgesinden Avrupa'ya taşınan uyuşturucu maddelerin sevkiyatında ve dağıtımında yer aldığı gibi Türkiye sınırları içerisinde bulunan Diyarbakır ilinin Lice ilçesi kırsal alanları merkez olmak üzere Diyarbakır'ın kırsal alanlarında uyuşturucu madde üretimi yapmaktadır. Türk güvenlik güçleri her yıl bu bölgeye narko terör operasyonları düzenlemektedir. Bu operasyonlarla yüklü miktarda uyuşturucu madde ele geçirmektedir. PKK uyuşturucu ticaretinin her safhasında aktif olarak bulunmaktadır. Uyuşturucu kaçakçılarından sözde vergi adı altında haraç toplama,

uyuşturucu madde üretimi, uyuşturucu sevkiyatını düzenleme ve dağıtımı kısacası uyuşturucu ile ilgili olarak her türlü alışverişte aktif olarak bulunmaktadır. Ayrıca kendisinin dahil olmadığı uyuşturucu ticaretine engel olarak kendi bilgisi dışında meydana gelen uyuşturucu ticareti faaliyetlerine müdahale ederek uyuşturucu maddelere el koymaktadır. Bu yüzden uyuşturucu baronlarının önemli partnerlerinden biridir.

PKK terör örgütü uyuşturucu ile bağlantısını kabul etmemektedir. Terörist başı Abdullah ÖCALAN verdiği bir röportajda uyuşturucunun bir insanlık suçu olduğundan bahsetmiş örgüt içinde uyuşturucu ticaretiyle uğraşılmasının yasaklandığı belirtmiştir (Gücenmez, 2014, s.58). Daha sonra örgüt elebaşı yakalandıktan sonra alınan ifadesinde ise uyuşturucu ticaretini yaptıklarını kabul etmiştir. Bunun yanında ABD Dış İşleri Bakanlığı Amerikan Uyuşturucuyla Mücadele Teşkilatı(DEA) ve Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi (UNODC) tarafından PKK'nın uyuşturucu ticaretinin içinde olduğunu kanıtlamıştır. Ayrıca EUROPOL tarafından 2011 yılında yayımlanan terörizm raporunda PKK'yı terörist örgüt olmanın yanında uyuşturucu ve insan kaçakçılığı ticareti yapan uluslararası suç ve terör örgütü olarak adlandırmıştır (Göce, 2019, s.84).

Türkiye Cumhuriyeti tarafından yayınlanan 2021 yılı Türkiye Uyuşturucu Raporunda PKK uyuşturucu ilişkisi açık bir şekilde ortaya konmuştur. PKK'nın uyuşturucu ticaretinin ilk safhasından son safhasına kadar tüm aşamalarda yer aldığı aktarılmıştır. Öyle ki Avrupa sokaklarında 8-12 yaşlarındaki çocukları kullanarak torbacılık şeklinde ifade edilen uyuşturucu satım işinin gerçekleştirildiği tespit edilmiştir (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2021, s.117). Aynı raporda verilen bilgilere göre PKK'nın yıllık gelirinin 500 milyon Euro ile 2,5 milyar Amerikan Doları arasında olduğundan bahsedilmiştir (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2021, s.120). Raporda 1980 yılı ile 2020 yılları arasında Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından PKK'ya karşı 464 narko terör operasyonu gerçekleştirdiği, Jandarma Genel Komutanlığı tarafından 193 operasyon gerçekleştirdiği belirtilmiştir. Bu operasyonlarda birçok kişi gözaltına alınmış ve yüklü miktarda uyuşturucu maddeye el konulmuştur (Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2021, s.123).

Tablo: 4.1:PKK'ya Karşı 1980-2020 Yılları Arasında Uyuşturucu Operasyonlarına Ait Yakalamalar ***(1980-2020)***

Olay/Operasyon Sayısı: 657	
Şüpheli Sayısı	: 2.472
Esrar/ Kg	: 341.013
Eroin/ Kg	:5.450
Afyon/ Kg	:71,2
Bazmorfin/ Kg	:4.315
Kokain/ Kg	:9,4
Ecstasy/ Adet	:137.851
Captagon	:72
Asetik Anhidrit/ Lt	:28.348
Kenevir Bitkisi/ Kök	:344.470.546

(Türkiye Uyuşturucu Raporu, 2021, s.123)

PKK uyuşturucu maddelerin ticaretini yapmanın yanında kendi eylemlerinde de kullanmaktadır. Bombalı araç, Canlı bomba ve devlet güvenlik güçlerine karşı gerçekleştirmeye çalıştığı sızma saldırılarında yapılan eylemin sonuca ulaşması ve örgüt üyesinin cesaretini artırmak için teröristlere uyuşturucu madde verildiği saptanmıştır. Böylelikle terörist aldığı uyuşturucu maddenin etkisiyle istenilen saldırıyı istinasız gerçekleştirebilmektedir (Bayraklı ve Alkanat, 2021, s.148).

Türkiye uyuşturucu ticaretinde olduğu gibi insan ticareti ve göçmen kaçakçılığı faaliyetlerinde konumu gereği transit ülkedir. Az gelişmiş ve savaş ortamı içerisinde olan bölgelerden Avrupa ve Amerika'ya gitmek isteyenler Türkiye üzerinden geçiş yapmaya çalışmaktadır. PKK'da bu durumu kendisini finanse etmek için kullanır. Göçmen kaçakçılığı yapan suç örgütleriyle iş birliği yapmaktadır. PKK göçmen kaçakçılığında sınırlardan geçişte sözde vergi adı altında komisyon alma, göçmenlerin sınırlardan yasadışı olarak geçişini sağlamak gibi faaliyetlerle kazanç

sağlamaktadır (Gücenmez, 2014, ss.62-63). PKK aynı zamanda irtibat kurduğu göçmenleri kullanarak insan ticareti faaliyeti de yürütmektedir. Bu kişileri örgüt adına sivil işlerde çalıştırma, yasadışı olaylarda kullanma, insan kaçırma, çocukların istismarı, kadın ticareti ve kadınların cinsel istismarı gibi kategorilerde insan ticareti yapmaktadır. PKK göçmen kaçakçılığı vasıtasıyla temas ettiği göçmenleri ve Avrupa ülkelerinde yaşayan Kürtleri tehdit ederek zorla örgüt için çalıştırmaktadır. Ayrıca bu kişileri illegal faaliyetlerde kullanmaktadır. PKK tarafından bu kişilerin bir kısmı bu şekilde kullanılırken bir kısmı da çoğunluğu çocuk olmak üzere kaçırılarak ideolojik ve silah eğitimi verilerek örgüte üye temininde kullanılmaktadır (Erdal, 2014, ss.50-55). PKK kadın ticareti yaparak da ciddi gelirler elde etmektedir. Kadın ticareti ile ilgili Belçikalı parlamenter Polsy Sörensen'in Avrupa Parlamentosuna sunduğu raporda PKK'nın Hollanda ve Almanya'da kadın ticareti yaptığını açıklamıştır (Hürriyet.com.tr, 2000).

PKK'nın bir diğer finans kaynağı da silah, sigara ve diğer malzemelerin kaçakçılığıdır. Türkiye'de silah kaçakçılığının baş aktörü PKK'dır. Silah kaçakçılığını hem kendi lojistiğini sağlamak hem de silah kaçakçılığından maddi gelir elde etmek için yapmaktadır. Örneğin PKK Sri Lanka'da faaliyet gösteren Tamil Kaplanları isimli terör örgütüne silah sattığı tespit edilmiştir (Göce, 2019, s.86). Ayrıca Türkiye'ye giren tabanca ve silahların ülke içine girişinde PKK rol almaktadır. Bu işlem sonucunda kar payı almakta ya da komple kazancı kendisi elde etmektedir. PKK silah kaçakçılığının yanısıra sigara, alkol ve mazot kaçakçılığından da ciddi gelirler elde etmektedir. Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaşayan bazı vatandaşları için kaçakçılık faaliyetleri gelir kaynağı olarak görünmektedir. Bu bölgede sınır illerde yaşayan bazı kişiler başta sigara ve alkol olmak üzere mazot ve diğer eşyaların kaçakçılığını yapmaktadır. Yapılan kaçakçılık faaliyetleri hem Türkiye ekonomisini olumsuz etkilemekte hemde PKK terör örgütüne vergi adı altında verdiği paralarla gelir sağlamaktadır (Karabulut, 2013, s.87).

PKK tarafından kullanılan diğer yasadışı finans kaynağıda haraç alma, fidye ve sahtecilik faaliyetleridir. PKK yıllardır vergi adı altında ve bağış olarak lanse ettiği uygulamalarla faaliyet gösterdiği alanlarda yaşayan insanlardan haraç toplamaktadır. PKK terör örgütünün ilk kurulduğu yıllarda toplanan haraçlar daha önemli gelir

kaynağı olsa da günümüzde de önemini yitirmiş değildir. PKK ayrıca insan kaçırmakta ve kaçırdığı kişileri serbest bırakmak için fidye almaktadır. PKK sahtecilik faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Sahte pasaport, sahte kimlik düzenleme ve sahte para basımı gibi bir çok alanda sahtecilik suçu işlemekte ve maddi gelir sağlamaktadır (Göce, 2019, ss.88-90).

PKK yasadışı yollardan sağladığı maddi kaynakların yanı sıra yasal yollardan da maddi gelir sağlamaktadır. Özellikte yurtdışında olmak üzere sempatizanlarına ulaştırdığı dergi, gazete ve medya vasıtasıyla gelir elde etmektedir. Ayrıca PKK ile iltisaklı olan sivil toplum kuruluşları da bağış adı altında para toplayarak PKK'ya aktarmaktadır.

PKK'ya ülkeler tarafından yapılan maddi yardımlar tam olarak bilinmemektedir. Genelde Avrupa ülkeleri ve ABD PKK'nın faaliyetlerine sınırları içerisinde göz yumarak ya da PKK lehine toplantılar düzenleyerek destek vermektedir. PKK'ya bilinen en büyük desteği ABD sağlamaktadır. PKK'nın Suriye uzantısı olan PYD'ye milyarca dolarlık silah ve teçhizat yardımı yapmıştır (TRT Haber, 2022).

PKK terör örgütünün yasal, yasal olmayan ve Avrupa ile diğer devletler tarafından sağlanan yardımlar olmak farklı alanlarda birçok finans kaynağı bulunmaktadır. Terör örgütleri ile mücadelenin en büyük ayaklarından biride finans kaynaklarıyla mücadeledir. Günümüzde dağılma ve çöküş sürecine giren PKK terör örgütünün finans kaynakları ile etkili bir şekilde mücadele edilirse örgütün çöküşü dahada hızlanacaktır.

4.9 PKK Terör Örgütü Tarafından Gerçekleştirilen Eylemler

PKK terör örgütü tarafından Türkiye Cumhuriyeti'ne yönelik 1984 yılından itibaren 2022 yılının ilk altı ayına kadar geçen sürede Türkiye, Suriye ve Irak sınırları içerisinde 8535 silahlı saldırı gerçekleştirilmiştir (Yeşiltaş, Özdemir ve Koru, 2022, s.245). PKK'nın kurucusu örgüt lideri Abdullah ÖCALAN'ın yakalanmasının ardından PKK bunalıma girmiştir. Nitekim bu durumu gerçekleştirdikleri saldırılarda da görmekteyiz. PKK bu dönemde 2000 -2001 yıllarında toplam 10 terör saldırısı gerçekleştirmiştir. 2002 yılı ise PKK terör örgütünün silahlı eylemlerini

yoğunlaştırdığı 1984 yılında beri eylem yapmadığı tek dönem olmuştur (Yeşiltaş, Özdemir ve Koru, 2022, s.219).

Çalışmanın bu bölümünde PKK'nın 30 Temmuz 1979'da Şanlıurfa Milletvekili Mehmet Celal BUCAK'a saldırısıyla başlayıp günümüze kadar devam eden PKK tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları incelenecektir. PKK'nın saldırılarının yoğunluğu her dönem aynı seviyede olmamıştır. Zaman zaman artmış zaman zamanda durağanlaşmıştır. Günümüzde PKK saldırıları örgütün kurulduğu yıllardan beri en az olduğu dönemdir. Günümüzde Türkiye sınırları içerisinde daha çok el yapımı patlayıcıların belirli noktalara tuzaklanması suretiyle güvenlik güçlerine zayiat verdirilmeye çalışılmaktadır. Türkiye sınırları dışında da uzak mesafeden saldırılar düzenlemektedir. Son yıllarda karakol baskını, pusu, sızma gibi terör saldırılarını gerçekleştirecek imkan ve kabiliyete sahip değillerdir. Çünkü Türkiye gerçekleştirdiği operasyonlarla örgütün hareket kabiliyetini kısıtlamıştır. PKK kurulduğu yıllardan beri binlerce terör saldırısı gerçekleştirmiş ve çok sayıda masum insanın ölümüne neden olmuştur. Bu çalışmada PKK'nın Türkiye sınırları içerisinde ve Türkiye'ye yönelik gerçekleştirdiği terör saldırılarından örnekler seçilerek PKK'nın vermiş olduğu zarar ve tahribat anlatılacaktır.

PKK'nın gerçekleştirdiği toplumda infial uyandıran ilk eylemini 15 Ağustos 1984 yılında saat 21:00 sıralarında Mahsun KORKMAZ liderliğindeki terörist grubun Eruh İlçe Jandarma Komutanlığına saldırmasıdır. Süleyman AYDIN isimli bir er şehit olmuştur. Aynı zamanda 9 asker ve 3 sivil yaralanmıştır. Eruh'da bulunan camiide PKK propagandası yapılmış ve HRK'nin kuruluş bildirisi okunmuştur. PKK yine aynı gün Abdullah EKİNCİ isimli teröristin liderliğindeki grup Hakkari Şemdinli'de terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Bu saldırıda 1 astsubay şehit olmuş 3 er yaralanmıştır. PKK aynı şekilde burada da propaganda yaparak olay yerinden ayrılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti bu saldırılarla günümüzde halen Türkiye ve bölgedeki diğer devletleri meşgul edecek PKK terör örgütüyle tanışmıştır (Alan, 2020, ss.20-21).

PKK kurulduğu yıllardan itibaren 1990'lı yıllarda pusu, karakol baskınları, sızma, taciz atışları gibi eylemler yaparken 2004 yılı itibariyle el yapımı patlayıcı ve bomba düzeneği kurma yeteneğine sahip olmuş ve saldırılarına bu argümanı da eklemiştir

(Yüksel, 2019, s.140). 2015 sonu 2016 yılından itibaren yaşanan hendek olayları olarak adlandırılan silahlı çatışmalarda meskun mahalde silahlı çatışma becerisini kazanmıştır. PKK terör saldırılarını bulunduğu döneme göre güncelleyip saldırılarına devam etmiştir. Kırsal alanda silahlı çatışma , karakol baskınları, pusu ve sızma saldırıları, el yapımı patlayıcılar ile saldırı gerçekleştirmiştir. PKK tarafından gerçekleştirilen saldırıların en yoğun olduğu dönem 1992 yılıdır. 1992 yılında 172'si kırsal alanda ve 90'ı şehirlerde olmak üzere 294 eylem gerçekleştirmiştir (Yüksel, 2019, s.141).

PKK terör örgütünün 1985 yılında gerçekleştirdiği terör saldırılarına örnek verecek olursak 3 Nisan 1985 yılında Kürt vatandaşlara hizmet götürmeye çalışan Şırnak sağlık ekibine karşı gerçekleştirilen saldırıda 1 doktor, 1 ebe, 1 subay, 1 polis ve 1 şoför olmak üzere 5 kişi şehit edilmiştir. Bu saldırıda ilçe kaymakamı da ağır yaralanmıştır (Alan, 2020, s.25). 5 Ağustos 1985 tarihinde ise PKK kanlı yüzünü Van'da göstermiştir. PKK Van'ın Çatak ilçesi sınırlarında bulunan Konalga köyüne bağlı Taşbucak mezrasındaki saldırısı sonucu 6'sı bebek ve çocuk olmak üzere 10 kişinin hayatını yitirmesine sebep olmuştur. 23 Ağustos 1985 tarihinde de basında Kısmetli Köyü Katliamı olarak yer alan Mardin'in Dargeçit ilçesinin Kısmetli köyüne saldırı düzenlemiş 3 kişi katledilmiştir. PKK terör örgütü 1986 yılında da saldırılarına devam etmiştir. PKK ile iş birliği yapmayı reddeden Siirt Baykan Ulaştı köyü muhtarına karşı örgüt üyeleri 19 Mart 1986 yılında terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Bu eylemde hamile 1 kadın ile 5 ve 7 yaşlarındaki 2 çocuk katledilmiştir. PKK 25 Haziran 1986 tarihinde de Şırnak'ta gerçekleştirdiği 3'ü çocuk 1'i kadın olmak üzere 6 kişinin ölümüyle sonuçlanan eylem gerçekleştirmiştir. PKK tarafından 27 Temmuz 1986 tarihinde Şırnak'ta tekrar bir terör eylemi gerçekleştirilmiştir. Şırnak'ın Görmeç Köyü'nde meydana gelen saldırıda 3 kişi hayatını kaybetmiştir. PKK'nın terör eylemleri 1987 yılında da devam etmiştir. 22 Ocak 1987 yılında Şırnak'ın Uludere ilçesinde bulunan Ortabağ köyünde PKK'lı teröristler tarafından düğün yapılan bir eve bombalı saldırı gerçekleştirilmiştir. Bu saldırıda 2'si çocuk 4'ü kadın 8 sivil hayatını kaybetmiş 3 köy korucusu dahil 15 kişi yaralanmıştır (Arslan, 2019, s.69). PKK terör örgütü 1988 yılında yaptığı terör saldırılarında bölge halkının sadece canına değil malına da kastetmiştir. Bunu PKK'nın 28 Mart 1988 yılında Şırnak'ın Yağızoymak Köyünde gerçekleştirdiği

saldırıda apaçık ortaya çıkmıştır. PKK terör örgütü bu saldırıda 9 çobanı boğarak öldürmüş ve 350 koyunu da bıçaklayarak telef etmiştir. 6 Kasım 1988'de Mardin Dargeçit Sümer Köyünde öğretmen lojmanlarına saldırı gerçekleştirmiş bu saldırıda 3 öğretmen katledilmiş ve 1 öğretmende yaralanmıştır (TRT Haber, 2015). PKK terör örgütü kanlı saldırılarından birini de 24 Kasım 1989 yılında Hakkari Yüksekova İkiyaka köyünde gerçekleştirmiştir. Bu saldırıda 28 masum insanı kurşuna dizerek evlerini ateşe vermiştir. Bu olayla ilgili Anadolu Ajansı tarafından olaya tanıklık eden İkiyaka köyü sakinleriyle gerçekleştirilen röportajda Besna BOZ PKK'lı teröristlerin ailesini acımasızca katlettiğini kendisinin yaralı olarak çocuğuyla birlikte kaçarak kurtulduğunu anlatmıştır. İkiyaka köyünde yaşayan 1989 yılında PKK saldırısına şahit olan Halil AYKUT isimli vatandaşta ailesinden 16 kişinin şehit olduğunu anlatmış ve PKK'lı teröristlerin kundaktaki bebeği dahi öldürdüğünü beyan etmiştir. Sıddık ÇELİK'te 75 yaşındaki ninesinin ve 1 yaşındaki çocuğunun PKK'lılar tarafından katledildiğini aktarmıştır (Harmancı ve Güven, 2021).PKK gerçekleştirdiği acımasız ve vahşice terör saldırıları sonucu Bebek Katili olarak da nitelendirilmiştir.

PKK terör örgütü insanlık dışı terör eylemlerini 1990'lı yıllarla birlikte daha da artırmıştır. PKK terör örgütü vahşice gerçekleştirdiği katliamlarından birini de 10 Haziran 1990 tarihinde Şırnak Güçlükonak Çevrimli Köyünde gerçekleştirmiştir. Bu saldırıda 12 si çocuk olmak üzere 27 kişi PKK tarafından katledilmiştir (Aslan, 2018). PKK 1990'lı yıllarda güvenlik güçlerine karşıda birçok terör saldırısı düzenlemiştir. 25 Ekim 1991 tarihinde Hakkari'nin Çukurca ilçesinde bulunan Çayırlı ve Çınarlı karakollarına karşı gerçekleştirdiği saldırılar sonucunda 17 kişi şehit olmuştur. 15 Mayıs 1992 yılında Şırnak Uludere'de bulunan Taşdelen Karakoluna PKK 500 kişiden fazla sayıda kalabalık terörist grubuyla düzenlediği eylemde 27 asker şehit olmuştur. 29 Eylül 1992 yılında Hakkari'de gerçekleştirdiği saldırı sonucu Hakkari Şemdinli Derecik karakolunda bulunan 28 asker şehit olmuştur. 23 Ekim 1993 yılında Hakkari Kamaklı Karakoluna yapılan saldırıda 8 asker şehit olmuştur (Alan, 2020, s.43). Yine 1998 yılında Hakkari Şemdinli Durak karakoluna yapılan terör eylemi sonucunda 9 asker şehit olmuştur. (Alan, 2020, s.56). 1990'lı yıllarda PKK'nın güvenlik güçlerine karşı gerçekleştirdiği eylemlerle birlikte sivillere karşı gerçekleştirdiği saldırılara da aynı hızla devam ettiği

görülmüştür. 22 Mart 1990'da PKK mensupları Elazığ Kovancılar'da yol kesmiş, kimlik kontrolü yapmış Etibank Ferrokrom işletmesinde görevli olan mühendisleri katletmiştir. PKK kanlı saldırılarından birinide 5 Temmuz 1993'te Erzincan'da gerçekleştirmiştir. Bu saldırıda Kemaliye Başbağlar Köyünde ikamet eden 29 erkek kurşuna dizilerek şehit edilmiştir. Ayrıca 57 ev PKK'lı teröristler tarafından kundaklanmıştır. Yanan evlerin içerisinde PKK'lı teröristlerden saklanan 1'i kadın 4 kişi feci şekilde can vermiştir. 5 Ağustos 1995'de Hatay Hassa Akbez beldesinde PKK tarafından gerçekleştirilen terör saldırısı sonucu 3'ü çocuk 8 kişi hayatını kaybetmiş 4 kişide yaralanmıştır (Arslan, 2019, ss.71-72).

PKK 2000'li yıllarda da terör saldırılarına devam etmiştir. Birçok bombalı saldırı gerçekleştirmiştir. PKK'nın paravan örgütü TAK (Kürdistan Özgürlük Şahinleri) isimli bağlısı tarafından 17 Temmuz 2007 yılında Aydın Kuşadası'nda meydana gelen bombalı saldırı sonucunda 1 polis ve 5 turist hayatını kaybetmiştir. 23 Mayıs 2007'de de Ankara Ulus Anafartalar Çarşısı'nda meydana gelen bombalı eylemde 7 kişi hayatını kaybetmiş ve 102 kişide yaralanmıştır. 23 Aralık 2015 gerçekleştirilen saldırı sonucunda İstanbul Sabiha Gökçen Havalimanı'nda 1 temizlik görevlisi şehit olmuştur (Alan, 2020, s.79).

PKK'nın bu dönemde en farklı eylemi Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki Hendek Olayları olarak adlandırılan hadiselerdir. PKK terör örgütü 2015 yılının son ayları ve 2016 yılında Diyarbakır'ın Sur, Silvan, Lice, Hani, Hazro,ve Bismil gibi yerleşim yerlerinde, Mardin'in Nusaybin, Dargeçit ve Derik ilçelerinde, Şırnak'ın Merkez, Silopi ve Cizre ilçeleri başta olmak üzere Türkiye'nin doğusunda güvenlik güçleriyle meskun mahal içerisinde silahlı çatışmalar gerçekleştirmiştir. Türkiye Cumhuriyeti tarafından PKK'nın bu girişimi bastırılmıştır. Hendek Olayları sonucu çatışmanın yaşandığı şehirlerde tahribatlar oluşmuştur. Bu tahribatlar sonucunda PKK başarısızlığının üzerini örtmek ve Türkiye Cumhuriyeti'ni uluslararası kamuoyunda zor durumda bırakmak için propaganda faaliyeti yürütmüştür. Fakat Türkiye Cumhuriyeti PKK ile yaşanan silahlı çatışmalarda sivil hassasiyetini ön planda tutmuştur. Örneğin bu hassasiyetin seviyesini Şırnak'ta görmekteyiz. PKK'lı teröristlerin bulunmadığı bölgelerde bulunan evler mevcut durumunu korumaktadır. Türkiye Cumhuriyeti bölgedeki tarihi eserleri kültürel varlıkları korumaya çalışırken PKK tam aksine bölgeye büyük

zararlar vermiştir. Türkiye Cumhuriyeti bu saldırılar sonucunda yıkılan zarar gören şehirleri Cumhurbaşkanlığı'na bağlı TOKİ marifetiyle yeniden inşa etmiştir. Meskun mahal operasyonlarının yapıldığı bu alanlar günümüzde oldukça modern bir görünümdedir.

PKK kurulduğu günden bu yana birçok terör saldırısı gerçekleştirmiştir. Bu saldırılarda sivil-devlet görevlisi ayrımı yapılmamıştır. Sözde haklarını savunduğu Kürt'leri gerçekleştirdiği terör eylemleriyle katletmiştir. Kadın çocuk ayrımı yapmaması ve kundaktaki bebeği dahi öldürmesinden dolayı bebek katili olarak nitelendirilmiştir (Barlık, 2021). Ağırlıkla Türkiye'nin doğusunda yaşayan Kürt vatandaşlara hizmet götüren ve bölgenin kalkınması için çalışan polis,asker, öğretmen, sağlık çalışanı ve diğer devlet görevlerine karşıda saldırılar gerçekleştirilmiştir. PKK Türkiye sınırları içerisinde saldırılarını yoğunlaştırsa da Türkiye'nin doğu ve güneyinde bulunan komşu devletlere karşıda terör eylemleri gerçekleştirmektedir. Örneğin Suriye'de PYD adıyla Suriye'nin kuzeyinde bazı bölgeleri ele geçirmiştir. Hatta Suriye'nin kuzeyinde bir terör devleti kurmaya çalışmış Türkiye tarafından bu girişim engellenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin geçmişte olduğu gibi günümüzde de PKK ile mücadelesi etkin bir şekilde devam etmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde PKK'nın ne kadar acımasız ve tehlikeli bir terör örgütü olduğu gerçekleştirdiği terör saldırıları ile açıklanmaya çalışılmıştır. Bir sonraki bölümde Boko Haram Terör örgütü ve PKK'nın faaliyet gösterdiği bölgelerde az gelişmişliğe nasıl etki yaptığı ortaya konmaya çalışılacaktır.

5. BOKO HARAM VE PKK TERÖRÜNÜN AZ GELİŞMİŞLİĞE ETKİSİ

Belirli bir bölgede ya da ülke içerisinde yaşanan terör faaliyetleri terörün yaşandığı alanı olumsuz olarak etkilemektedir. Terörizm faaliyetleri ülkenin tamamını ya da belirli bir bölgesini ülkenin diğer bölgelerine göre gelişmişlik seviyesinin daha geri düşmesine neden olmaktadır. Terörizme maruz kalan ülke eğer devlet yapılanmasını tam olarak tamamlayamamışsa terörizmin gelişmişliğe etkisi ülkenin tamamına direkt etki edebilir. Çalışmanın bu bölümünde Türkiye merkezli bölgesel bir terör örgütü olan PKK ile faaliyetlerinin yoğunlukla Njierya'da gerçekleştiren ve diğer Nijerya'ya sınır olan diğer devletlerin bölgesinde de faaliyet gösteren Boko Haram terör örgütünün az gelişmişliğe etkisi ortaya konulmaya çalışılacaktır. Bu iki terör örgütünün özelinde terörizmin az gelişmişliğe sosyal, ekonomik ve siyasal alan başta olmak üzere birçok alanda etkileri ortaya çıkarılacaktır.

5.1 PKK'nın Türkiye'de Ortaya Çıkardığı Az Gelişmişlik Etkisi

PKK kurulduğu günden bu yana Türkiye Cumhuriyeti ve Türkiye'ye sınır komşusu olan devletleri olumsuz olarak etkilemiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin önünde daima bir set görevi üstlenmiştir. Ülkenin daha çok önem göstermesi gereken teknoloji, ekonomi ve eğitim gibi alanların önceliği olmasını engellemiştir. Türkiye günümüzde bitirme noktasına getirdiği PKK terör örgütüne tüm enerjisini kullanmak zorunda kalmıştır. PKK zaman zaman ülkenin genelinde etki gösterse de daha çok Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerini etkilemiştir. Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin ülkenin diğer bölgelerine göre gelişmişlik olarak daha geride kalmasına neden olmuştur. Bu gelişmişlik farkı kendisini her alanda göstermiştir (Öztürk ve Çelik, 2009, s.10). Türkiye Cumhuriyeti bu bölgeleri terörün az gelişmişlik etkisinden korumak için çaba gösterse de ülkenin diğer bölgelerine göre geride kalmasına engel olamamıştır. Çünkü bir bölgenin gelişmesi için en önemli unsur huzur ve asayişin tam olarak sağlanmasıdır. Bölgenin durumu ne kadar stabil olursa o kadar toplumsal huzur ve yatırım ortamı oluşur.

PKK'nın az gelişmişliğe etkisi bu çalışmada farklı yönleriyle ele alınacaktır. Bunlardan ilki sosyal etkileridir. PKK Türkiye'de özellikle Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde sosyal yapının en önemli unsuru olan aile yapısını olumsuz etkilemiştir. PKK tarafından ailelerinden koparılan çocuklar aile içindeki huzurun bozulmasına neden olmuş bunun sonucunda da oluşan olumsuz psikolojinin etkisiyle suça yönelme artmıştır. Bozulan aile yapıları sonucunda suça sürüklenen bireylerin artması bölgede asayiş ve huzuru bozmuş bu durum Türkiye'nin doğusundaki sosyal hayatı olumsuz etkilemiştir. PKK terörüne maruz kalan bölgelerdeki toplumun öncelikleriyle Türkiye'nin batısındaki insanların öncelikleri aynı olmadığı için toplumsal uyuşmazlık meydana gelmiştir. Terörizmin Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerine verdiği en büyük olumsuz sosyal etki PKK'nın huzur ve güven ortamını sarsması sonucu ortaya çıkan göç hareketliğidir. Göç: insanların sosyal ve ekonomik nedenler başta olmak üzere içinde bulunduğu şartları kaldıramaması sonucu yeni bir düzen kurmak için bulundukları bölgeden başka bir alana hareket etmesi olarak tanımlanabilir. Göç iki şekilde sosyal hayatı etkilemektedir. Birincisi göç edilen bölgedeki nüfusun azalması ve bunun sonucunda bir bölgenin gelişmesi için gerekli olan insan kaynağının azalması, ikincisi ise göçün tamamlandığı noktalardaki toplumla kaynaşmanın o bölgenin sosyal yapısına uyum sağlama çabaları sırasında doğan toplumsal uyum konusunda zorluk çekilmektedir. Örneğin Mardin'in Nusaybin ilçesinde PKK terör örgütü tarafından şehirlerde başlatılan hendek olayları olarak adlandırılan şehir çatışmaları sonucunda Nusaybin'den Mardin'e büyük bir göç hareketliliği başlamıştır (Sarı, 2020, s.101). Bu göç Nusaybin'deki gelişmişlik seviyesini düşürdüğü gibi Mardin'de ki sosyal yapıda da bozulmalar meydana getirmiştir. Birbirine iki yakın bölge olsa da toplumsal uyuşmazlık ortaya çıkmıştır. PKK terör örgütünün Türkiye'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde gerçekleştirdiği saldırılar ve baskılar sonucunda toplumsal yapı zarar görmüş ve sosyal açıdan ülkenin diğer bölgelerine göre nazaran daha geride kalmıştır. Ancak günümüzde Türkiye'nin terörü ülkenin gündeminden çıkarmak için başlattığı mücadele sonucunda sosyal refah düzelme çizgisindedir.

PKK terörü Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu'sunun ülkenin diğer bölgelerine nazaran siyasi açıdan da geri kalmasına neden olmuştur. Türkiye'nin Güneydoğu

Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yerel yönetimlerde görev yapan bazı belediye başkanları ve diğer görevliler tarafından bölgede yaşayan halk için kullanılması gereken maddi kaynaklar PKK terör örgütünün devamlılığını sağlaması için kullanılmıştır. PKK terör örgütüne açıkça destek vermiştir. Bu durumun Türkiye İç İşleri Bakanlığı'nca tespit edilmesi sonucu bu bölgelerde faaliyet gösteren PKK destekçisi yerel yönetimlere kayyum atanmıştır (T.C. İç İşleri Bakanlığı, 2019). PKK ile iltisaklı belediye başkanlarının görevde bulunduğu dönemde halkın hizmetine sunulması gerekirken PKK'nın maddi olarak desteklenmesi için kullanılan belediye kaynakları kayyum olarak atanan belediye başkanı vekillerinin göreve gelmesiyle tamamen halkın hizmetine sunulmuştur. Kayyumlar tarafından yapılan hizmetler sonrasında bu bölgelerin çehresi değişmiştir. Örneğin Diyarbakır ilinde belediye başkan vekili tarafından şehre 1.207.910.000 TL yatırım yapılmış aynı zamanda belediyeye ait 38.000.000 TL borç ödenmiştir. Diyarbakır'a kayyum tarafından borç alınmadan 116 adet cadde ve bulvar düzenlemesi, 50 adet spor tesisi başta olmak üzere birçok yatırım yapılmıştır (T.C. İç İşleri Bakanlığı, 2019). Kayyumların göreve gelmesiyle halk hizmetle tanışsa da uzun süren PKK etkisi bu bölgeler Türkiye'nin diğer bölgelerine göre gelişmişlik seviyesi olarak geride kalmasına neden olmuştur.

Terör etki alanına giren ülkeyi veya bölgeyi ekonomik olarak olumsuz etkilemiştir. PKK terörü de Türkiye'de ekonomik olarak ağır tahribatlara sebep olmuştur. PKK terörünün özellikle Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde ekonomik olarak bölgeyi kalkındıracak birçok alandaki çalışmalara doğrudan veya dolaylı olarak müdahalesi bu bölgelerinin ekonomik açıdan geri kalmasına neden olmuştur. Bir bölgenin gelişmesi için fiziksel altyapısının uygun ve güvenilir olması gerekmektedir. Ekonomik işleyiş için gerek duyulan en büyük altyapı ihtiyacı bağlantıyı sağlayacak yollar ve bu yolların güvenliğidir. Maalesef PKK terör örgütünün yol kesme ve araç yakma eylemleri sonucunda hem ticareti yapılan ürünün tehlikeye girmesi hemde güvenlik olarak riskin artması bu bölgelerle yapılan ticaretin maliyetini artırmıştır. Firmalar bu yüzden bu bölgelere gerçekleştirdiği ticaretini azaltmıştır (Öztürk ve Çelik, 2009, s.12).

PKK terörünün etkilediği başka bir hususta bu bölgelerde yaşayan insanların büyük çoğunluğunun alım gücünün ve maddi durumunun yetersiz olmasıdır. Terör nedeniyle ticaretin yetersiz olması, tarım ve hayvancılığın yetersiz olması ve diğer

ekonomik alanlarında gelişmemiş olması sonucu iş sahaları ortaya çıkmamıştır. Bu nedenle insanlar bu bölgede yeterli sayıda çalışacak iş kolu bulamamıştır. Bu durum bölgeden Türkiye'nin batısına göçü hızlandırmıştır. Bir bölgenin gelişmesi için en önemli unsuru olan beşeri sermaye olarak adlandırılan insan gücünden bölgenin yoksun kalmasına neden olmuştur. PKK terörünün ekonomik olarak en büyük olumsuz etkilerinden biride doğrudan yabancı ve yerli yatırımları engellemesidir. PKK Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde birçok yatırımı engellemiştir. Engelleme çabalarına örnek olarak iş makinalarının yakılması firmaların üst düzey çalışanlarının kaçırılması gibi eylemlerle bölgeye gelen ve gelebilecek yatırımları engellemiştir. Oysaki bu yatırımlar engellenmemiş olsaydı yapılan yatırımlar sonucunda toplumdaki işsizlik oranı azalabilirdi. Çalışan sayısı arttıkça zincirleme olarak tüm sektörler gelişerek bölgenin refahını artırabilirdi. Fakat PKK terör örgütü gerçekleştirdiği eylemler sonucunda bu gelişimi engellemiştir (Yılmaz, 2019, s.221).

PKK terörünün bir etkisi de piyasa ekonomisine olmuştur. Yaşanan işsizlik, yatırımların yetersiz olması ve ticari faaliyetlerin diğer bölgelere nazaran daha asgari seviyede olması ve son olarak güvenlik sorununun olması bölgede yaşayan toplumun bir ürüne veya hizmete diğer bölgelere göre daha pahalı olarak ulaşmasına sebep olmuştur. Örneğin bir ürünün fiyatı Türkiye'nin batısında 1 birimken terör etkisinde kalmış Şırnak'ta aynı ürün 2 birime satılabilmektedir. Bunun nedeni ticari faaliyetlerin asgari düzeyde kalması sonucu rekabetçi piyasanın oluşmaması ve arz talepteki yetersizliktir (Sevinç, 2019, s.58).

PKK terörünün etkilediği bir başka alanda tarım ve hayvancılıktır. PKK terör örgütü Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde kırsal alanda daha yoğun faaliyet gösterdiği için tarım ve hayvancılıkla uğraşan kişilere bu durum zorluklar çıkarmıştır. Türkiye Cumhuriyeti tarafından terörle mücadelede sivil kayıpların yaşanmaması için özel askeri güvenlik bölgeleri ilan etmiş bu durumda hayvancılık ve tarımla uğraşan kesimi etkilemiştir. PKK tarafından hayvanların telef edilmesi gibi terör eylemleri de bölgenin tarım ve hayvancılık alanında sınırlı kalmasına neden olmuştur (Öztürk ve Çelik, 2009, ss.13-14).

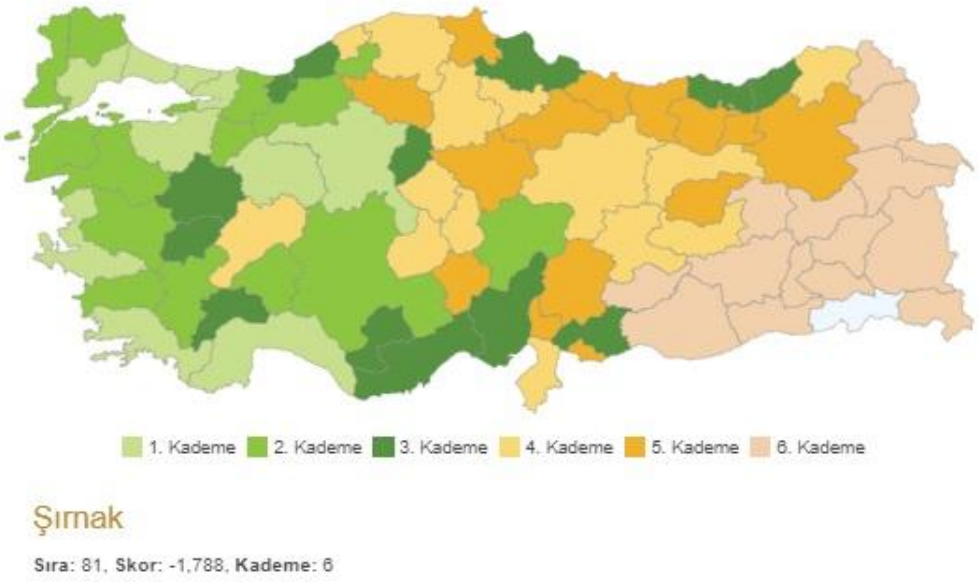
PKK terör örgütünün bir büyük etkisi de bacasız sanayi olarak adlandırılan Turizm sektörünedir. Türkiye Cumhuriyeti turizm sektöründe Avrupa'da önde gelen devletler arasındadır. Türkiye'de dinlenme turizmi başta olmak üzere kültür turizmi, inanç turizmi, sağlık turizmi ve spor turizmi gibi birçok alanda turizm faaliyeti bulunmaktadır. Türkiye'nin dört bir yanı turizm için büyük zenginlikler sunmaktadır. Aynı şekilde Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde de önemli zenginlikler bulunmaktadır. Ancak PKK terörünün yarattığı etki nedeniyle Türkiye turizm açısından bu bölgelerden yeterince faydalanamamıştır (Akyol, 2015). Örneğin Türkiye'nin doğusunda bulunan Van Gölü turizm açısından oldukça elverişlidir. Bölge halkı tarafından Van Denizi olarak nitelendirilecek kadar büyük bir göl olan Van Gölü'nden turizm açısından yeterince faydalanılamamaktadır. Ayrıca Türkiye'nin terör etkisinde kalan bölgeleri olan Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri fevkalade doğal güzellikler, kanyonlar ve nehirler bulunmaktadır. Öyle ki Şırnak'ın Bestler Dereler bölgesi geniş yeşil alanları, çok sayıda sahip olduğu dereleri ve bu alanı çevreleyen yüksek dağlarıyla İsviçre'nin Alp Dağları'yla yarışacak hatta geçebilecek doğal güzelliktedir. Turizm için gerekli olan doğal ve kültürel bir çok ögeyi içinde barındırmasına rağmen PKK terörü nedeniyle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesi birkaç ili dışında turizmde yeterince gelişememiştir.

PKK'nın bir etkisi de yetişmiş nitelikli insan gücüne karşı olmuştur. Bu bölgeye gelen doktor, öğretmen, mühendis vb. gibi birçok yetişmiş bölge insanının gelişimine katkı sunabilecek insanları PKK kaçırma, korku ve yıldırma eylemleriyle bölgeden uzaklaştırmaya çalışmıştır. Bu durum insanların sosyal yönden geride kalmasına neden olmuştur (İşeri, 2008, s.145).

PKK terör örgütü kurulduğu yıldan günümüze kadar geçen süreçte yaşattığı insan kayıplarının yanı sıra Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri özelinde Türkiye'nin gelişimine sekte vurmuştur. PKK ülke genelinden daha ziyade sözde hakkını savunduğu Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı bölgenin gelişimini önemli ölçüde engellemiştir. Türkiye'nin doğusunun ve güneydoğusunun ülkenin diğer bölgelerine göre geride kalmasına neden olmuştur. Sosyal, siyasal ve ekonomik açıdan Türkiye'nin doğusuyla batısı arasındaki gelişmişlik farkı derinleşmiştir. Türkiye'nin son yıllarda doğru terörle mücadele politikaları sayesinde PKK'nın faaliyetleri kısıtlanmış ve bölgeye etki etme imkanı yok edilme seviyesine gelmiştir.

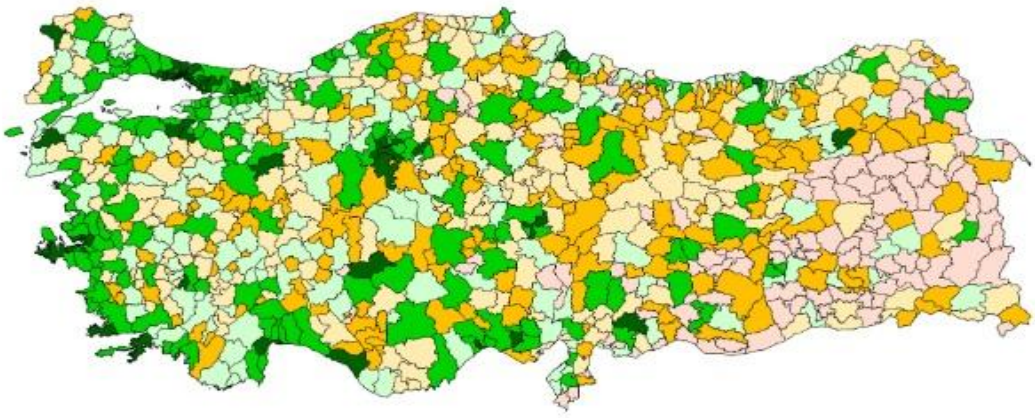
Bununla birlikte Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri ile Türkiye'nin diğer bölgeleri arasındaki gelişmişlik düzeyi farkı gün geçtikçe kapanmaktadır. Örneğin T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı'nın 2017 sosyoekonomik gelişmişlik sıralamasında, Şırnak gelişmişlik düzeyi bakımından Türkiye'nin 81 ili arasında sonuncu olmuştur. Şırnak PKK terörünün etkisinin azalmasıyla 2022 ilçe gelişmişlik sıralamasında da Şırnak'ın sadece 2 ilçesi gelişmişlik düzeyinde 6. kademede kalmış diğer ilçeleri 4 ve 5. Kademeye yükselmiştir(T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022). Ancak 40 yılı aşkın süredir ülkenin gündeminde olan PKK terörünün yaşattığı tahribatının düzelmesi on yıllar alacaktır.

Şekil 5.1: 2017 İl SEGE Raporu

(T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,2022)

Şekil 5.2: 2022 İlçe SEGE Raporu

1. Kademe 2. Kademe 3. Kademe 4. Kademe 5. Kademe 6. Kademe

Şırnak İlçeleri

İlçe	Sıra	Skor	Kademe
Merkez	514	-0,333	4
Cizre	610	-0,475	4
Silopi	734	-0,621	5
Beytüşşebap	794	-0,723	5

İlçe	Sıra	Skor	Kademe
Uludere	844	-0,810	5
İdil	863	-0,842	6
Güçlükonak	900	-0,959	6

(T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı,2022)

Günümüzde bu bölgelerde PKK'nın etkisinin azalmasıyla oluşan güven ortamı sayesinde bölge kendisine yatırım çekmeye başlamıştır. Örneğin Şırnak'ın Cudi Dağı'nda PKK etkisi kısmen devam etse de büyük çoğunluğunda Türkiye'nin huzur ve güvenliği sağlamasıyla Cudi Dağı'nda bulunan kömür madenleri işletilmeye başlanmıştır. Cudi Dağında silah seslerinin yerini çocukların sesleri almıştır. Şırnak'taki halk tekrar Cudi Dağıyla buluşmuştur. PKK ile devam eden mücadele bu şekilde devam ettiği taktirde bölgenin refah seviyesinin artacağı aşikardır. PKK'nın genel olarak etkilediği husus ise ülkenin PKK terörü nedeniyle savunma

harcamalarına bütçeden büyük pay ayırmasıdır. Bu yönde artan bütçe diğer eğitim, sağlık vb. alanlara ayrılan bütçeyi günümüzdeki bütçesine göre daha fazla pay ayırmasını engellemiştir. Ayrıca büyüme hızını etkilemiştir. Çünkü Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde büyüme hızının düşük olması ülkenin büyüme hızını etkilemiştir. PKK terörü Türkiye'nin Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerine musallat olmasaydı var olan potansiyeliyle Doğu Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri Türkiye'nin büyüme hızını muhtemelen daha da yukarıya çekecekti.

5.2 Boko Haram'ın Nijerya'da Ortaya Çıkardığı Az Gelişmişlik Etkisi

Boko Haram terör örgütü de Dünya'daki diğer terör örgütleri gibi etki alanındaki bölgeyi siyasi, sosyal ve ekonomik olarak olumsuz yönde etkilemiştir. Bölgenin gelişmişlik seviyesini aşağıya doğru çekmiştir. Dini istismar eden terör örgütlerinde etnik kökeni istismar eden örgütlere göre eylemleri daha şiddetli ve yıkıcı olabilmektedir. Boko Haram'da İslamiyet'i istismar eden bir terör örgütüdür. Örgüt üyeleri arasında Boko Haram adına yaptıkları tüm eylemlerin Allah için ve İslamiyet'e hizmet için olduğuna inanmaları nedeniyle saldırı sonucunda öldüklerinde şehit olacaklarına düşünmektedirler. Şehitlik kavramı İslamiyet'te cennete girmenin en önemli yollarından biridir. Bu yüzden Boko Haram'ın saldırıları çok ağır sonuçları olmaktadır. Daha doğrusu çok kolay canlı bomba tarzı eylemler başta olmak üzere birçok terör saldırısını çok kolay şekilde gerçekleştirebilmektedir. Boko Haram'ın ülkede etkili olmasının bir nedeni de ülkedeki Müslüman Hristiyan oranının neredeyse aynı olmasıdır. Aynı zamanda Hristiyan kesimin yoğunlukta yaşadığı ülkenin güneyinin kuzeye göre daha zengin olmasıdır. Boko Haram bu argümanları iyi şekilde kullanmıştır.

Başta Nijerya'nın kuzeyi olmak üzere ülke geneline yayılan ve diğer Nijerya'ya sınır komşusu ülkeleri de etkisi altına alan Boko Haram terör örgütü birçok kanlı eylem gerçekleştirmiştir. Bu eylemler ülkeyi birçok açıdan olumsuz olarak etkilemiştir. Bir ülkenin bir bölgenin gelişmesi için önemli olan iki unsur bulunmaktadır. Bu iki unsurdan ilki huzur ikincisi istikrardır. Dünyadaki tüm terör örgütlerinin olduğu gibi bu iki unsuru gerçekleştirdiği silahlı eylemlerle engellemiş, başta ülkenin kuzeyi

olmak üzere tüm Nijerya'yı olumsuz olarak etkileyerek ülkenin gelişmesini engellemiştir (Alhanlıoğlu, 2020, s.69).

Nijerya bu çalışmanın Boko Haram bölümünde açıklandığı gibi ekonomik gelişmişlik olarak ileri bir devlet değildir. Doğalgaz ve petrol rezervi olarak ilk on devlet arasında olsa da milyarlarca dolarlık yolsuzlukların yapıldığı, sağlık ve eğitim olanaklarının yetersiz kaldığı ve nüfusunun yarısının 1 Amerikan dolarından daha az bir parayla bir gününü geçirmeye çalıştığı bir ülkedir (Özer, 2018, s.81). Fakat yer altı ve yer üstü kaynağı olarak, insan gücü kaynağı olarak Afrika'nın potansiyel süper gücü olma şansına sahip ülkesidir. Boko Haram bu potansiyeli öldürmüştür. Ülkede yaşanan bu olumsuzlukların üstüne Boko Haram terörünün eklenmesiyle ülke az gelişmişliğin büyük örneklerinden biri olmuştur.

Boko Haram ülkenin kuzeyi olmak üzere Nijerya'yı sosyo-ekonomik açıdan olumsuz etkilemiştir. Boko Haram etki alanındaki birçok noktada toplumsal dramlara yol açmıştır. Kuzey Nijerya'nın büyük kentlerinden olan Sokoto ve Borno'yu yaşanılmaz hale getirmiştir. Boko Haram'ın saldırıları sonucunda milyonlarca insan yurtlarından yaşadığı yerlerden uzaklaşmak zorunda kalmıştır (Bauer, 2016, s.43). BM Mülteciler Komisyonu'na göre 2014 yılına kadar binlerce kişi Nijerya'nın sınır komşusu olan devletlere sığınmak zorunda kalmıştır. Binlerce kadın ve kız çocuğu örgütün cinsel saldırılarına maruz kalmıştır. Bölge halkı gıda ve temel yaşamsal desteğe muhtaç durumdadır (Özer, 2018, s.83). Sözde Müslüman halkın savunuculuğunu yaptığını iddia eden Boko Haram terör örgütü Müslüman kesime de Hristiyan kesime de ağır işkenceler uygulamaktadır. Zorla din değiştirme, erkeklerin öldürülmesi ve kadınların köleleştirilmesi gibi uygulamalarla sosyal yapıyı darmadağın etmiştir. Dini istismar eden bir terör örgütü olduğu için ülkede yaşayan Müslüman ve Hristiyan kesim arasındaki ayrılığı derinleştirerek toplumsal barışı da mahvetmiştir.

Boko Haram bölgede yetersiz olan eğitimi de yok etmiştir. Kuruluş felsefelerinden biride batı tarzı eğitimin İslamiyet'e göre haram olduğunu iddia eden terör örgütü eğitim faaliyetlerini yok etmek için eğitim kurumlarına birçok saldırı gerçekleştirmiştir. Bunlardan en çok ses getireni chibook kızları olarak bilinen saldırıdır. Birçoğundan günümüzde halen cevap alınamamıştır. Chibook kızları

olarak bilinen kaçırılan kız çocuklarından bazılarının örgüte hizmet ettiği beyin yıkama çalışmaları sonucu birer militana dönüştükleri Bauer'in "Çalınan Hayatlar Boko Haram ve Afrika'nın Kalbindeki Terör" isimli kitabında Boko Haram zulmünü yaşamış Talatu isimli bir Nijeryalı'nın açıklamalarından anlaşılmaktadır. Talatu beyanında Chibook kızlarından olan iki kişinin her gün din dersi vermek için yanlarına geldikleri , eğitim verdikleri başarısız olanlara kablolarla vurduklarını ve kendilerine bizde kaçırıldık kabullenin burada Allah adına hayırlı bir iş yapılıyor şeklinde beyanda bulunduklarını aktarmıştır (Bauer, 2016, s.61).

Boko Haram ayrıca bölgede tüm teknolojik aletleri de yasaklayarak Kuzey' de yaşayan halkı izole etmeye çalışmıştır. Boko Haram bu hareketleriyle kendisine köle olmuş bir halk yaratmaya çalışmıştır. Bu durum Nijerya'daki insan gücünün sıradanlaşmasına neden olmuş ve ülkenin gelişimini etkilemiştir.

Toplumsal gelişmişliği sınırlandıran Boko Haram terör örgütü ülkenin çok gelişmemiş olsa da var olan ekonomisini de olumsuz etki altına almıştır. Ülkenin güneyinde insanlar ağırlıklı olarak ticaretle uğraşırken ülkenin kuzeyinde yaşayanlarda tarımla uğraşmaktadır. Boko Haram terör örgütünün saldırıları sonucunda tarım arazileri işlenememiş ve boş kalmıştır. Bu durum ülkede gıda arzında sıkıntılar doğurduğu gibi ülke için ekonomik kayıplarda meydana gelmiştir. Ayrıca Boko Haram Nijerya'nın sınır komşusu olan devletlerle olan ticari ilişkilerini de olumsuz etkilemiştir. Boko Haram nedeniyle zorlaşan ticari ilişkiler Nijerya adına ekonomik zorluklar getirmiştir. Tüm Dünya'da olduğu gibi huzur ve istikrar şartı arayan yabancı yatırımcılar da ülkede oluşan kaos ortamı nedeniyle yeterli yatırımı ülkeye yapmamıştır. Ülke Boko Haram terörü nedeniyle turizm potansiyeline de yeterince faydalanamamıştır. Nijerya'nında aralarında bulunduğu Sahra Altı Afrika olarak adlandırılan ülkede doğa turizmi için çok uygundur. Nijerya doğa turizmi için gerekli olan birçok doğal değere sahiptir. Ülke birçok yabani hayvan ve endemik bitki türüne sahiptir. Ancak turistlerin seyahat etmelerini sağlayan birçok faktör bulunmaktadır. Bunlardan bazıları ülkenin ekonomik durumu, güvenirliği ve ulaşım imkanları olarak sıralanabilir (Özav, 2020, s.62). Nijerya doğal güzellik olarak zengin olsa da maalesef ülkedeki Boko Haram terör örgütü nedeniyle ülkedeki asayiş ve güvenlik durumu çok zayıftır. Bu nedenle Nijerya turizm gelirlerinden de yeterince kendisine fayda sağlayamamıştır.

Boko Haram siyasi olarak da ülkeyi olumsuz olarak etkilemiştir. Ülkedeki az gelişmiş ortamı düzenleyecek geliştirecek en büyük unsur siyasi iktidardır. Ancak ülkedeki siyasiler kendi içerisinde yolsuzluklarla anılmaktadır. Aynı zamanda ülkenin en büyük sorunu olan Boko Haram terör örgütüyle iş birliği yapmaktadırlar. Bazı siyasi oluşumlar Boko Haram'ın kendilerini desteklemeleri karşılığında Boko Haram'a tavizler vermektedir. Bu anlaşma genellikle Boko Haram nüfuzu altındaki bölgelere Boko Haram yanlısı devlet görevlilerinin atanması şeklinde olmaktadır.

Nijerya başta doğalgaz ve petrol kaynaklarına sahip olması ekonomik kalkınmayı sağlayacak insan kaynağına sahip olmasına rağmen ekonomik ve toplumsal kalkınmayı gerçekleştirememiştir. Bunun birçok sebebi olsa da en büyük neden Boko Haram'dır. Boko Haram gerçekleştirdiği eylemler sonucunda ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi gelişimine sekte vurmuş, ülkenin gelişmekte olan ülkeler sınıfına girmesine engel olmuştur.

5.3 Terörizmin Az Gelişmişliğe Etkisinin Türkiye ve Nijerya Özelinde Karşılaştırılması

Bir ülkenin veya bir bölgenin siyasi, sosyal ve ekonomik olarak gelişebilmesi için gerekli olan en temel etmen istikrar ve güvendir. Terörizmde istikrar ve güven ortamını hedef almaktadır. Terör amacına ulaşmak için var olan düzeni bozmak ve güvenliği yok etmek için çabalamaktadır (Alkan, 2014, ss.17-18). Bu iki olguyu yok ettiğinde oluşan düzensiz ortamda kendi isteklerini daha kolay dikte edebilmekte ve amacına daha kolay ulaşabileceğini düşünmektedir. Çeşitli isimler altında oluşturulan terör örgütleri bazı coğrafyalarda bölgesel, bazı coğrafyalarda ise ülke genelinde etkili olmaktadır. Bu durumda terör örgütlerinin finansal durumu elbette önemlidir. Fakat sadece sahip olunan finans kaynağıyla terör örgütlerinin etki alanlarının sınırlarının nasıl genişlediği veya daraldığı açıklanamaz. Bunun birçok nedeni bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şu şekildedir. Terör örgütünün hedef aldığı ülkenin ekonomik gücü, askeri gücü, ülkedeki kültür birliği, milli değer anlayışı, devlete atfedilen değer, ülkenin tarihi geçmişi ve toplumsal barış düzeyi önemlidir. Terör örgütleriyle mücadele etmek için askeri güç ve askeri gücü finanse edecek ekonomik güç oldukça önemlidir. Askeri ve ekonomik güç kadar önemli olan manevi

değerler olarak nitelendirebileceğimiz kültür birliği, milli değerler ve devletin vatandaş nezdindeki değeride önemlidir. Ayrıca toplumsal barış ve ülkenin tarihi geçmişi terör örgütleriyle mücadelede önemli olan diğer kavramlardır.

Terör örgütleri hedeflerine ulaşmak için emperyal bir düşünce olan böl, parçala ve yönet taktiğini kullanmaktadır. Bu fikir yapısıyla ülkenin sinir uçlarına dokunmaya çalışır. Örneğin PKK terör örgütü sözde büyük Kürdistan olarak nitelendirdiği yapıyı kurmak için Türkiye'nin tamamına sahip olacağı söyleminde bulunmamaktadır. Türkiye'nin de içinde olduğu Irak, Suriye ve İran'da yer alan hedef bölgeleri hedef ülkelerden ayırıp birer devletçik olarak nitelendirebileceğimiz yapılar kurup son safhada sözde Kürdistanı kurmayı amaçlamaktadır (Coşar, 2019, s.25). Çünkü hiç bir terör örgütü teknik olarak düşünüldüğünde düzenli orduya sahip tüm unsurları oluşmuş devlet yapısı üzerinde mutlak hakimiyet kuramaz. Ancak bazı bölgeleri kontrol altına alabilirler. Bu durumda süreklilik arz edemez. Terör örgütlerinin amacına ulaşması için gösterdiği çabanın boşa çıkması ülkenin yukarıda belirtilen maddi ve manevi değerlerinin yüksekliğiyle ilgilidir.

Bir ülkenin gücü ne olursa olsun terör ortamı ülkenin gelişmişlik seviyesini etkiler. Bu olumsuz etki ülkenin gücüne göre belirli bir bölgede ya da güçsüz bir devlet ise ülkenin geneline sirayet edebilir. Bir ülke terör sorununun yanı sıra ağır ekonomik, sosyal ve siyasi sorunlarla da başa çıkmaya çalışıyorsa durumu daha vahim bir hal almaktadır.

Çalışmanın bu bölümünde dini istismar eden terör örgütü olan Boko Haram ile etnik duyguları istismar eden PKK terör örgütünün yani terörizmin oluşturduğu az gelişmişlik ortamının Nijerya ve Türkiye'de oluşturduğu etki karşılaştırılacaktır. Sonuçları açıklanacaktır.

Bu çalışmada Nijerya ve Türkiye'nin karşılaştırılmasının nedeni birbirine benzeyen yönlerinin bulunmasıdır. Nijerya uzun süre İngiliz sömürgesinde kaldıktan sonra 1960 yılı itibariyle bağımsızlığını kazanmış daha sonra iç savaş süreci geçirmiştir. İç savaşı atlattıktan sonra uzun süre devam eden farklı tarihlerde meydana gelen darbe süreçlerinden geçmiş sonrasında terör sorunuyla karşılaşmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'de 1923 yılında kurulduktan sonra ayaklanma ve isyan olaylarıyla meşgul olmuştur. Daha sonra Nijerya gibi birçok darbe atlatmıştır. Sonrasında da 40

yıldır devam eden PKK terörüyle mücadele etmektedir. Bu yüzden bu çalışmada Nijerya ve Türkiye'nin karşılaştırılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

Nijerya potansiyeli yüksek bir ülke olsa da siyasal, sosyal ve ekonomik açıdan oldukça zor durumdadır. Ülkede vatandaşlık bilinci gelişmemiştir (Karnıbüyük, 2018, ss.248-258). Ülkede insanlar kabile farklılığı gibi Kuzeyli Güneyli gibi ve Hristiyan Müslüman gibi pek çok açıdan toplumsal ayrışma içerisindedir. İstismar edilebilecek birçok ayrışan noktası bulunmaktadır (Kavak, 2021, s.156). Nijerya'da faaliyet gösteren Boko Haram terör örgütü de dini istismar etmeyi seçmiştir. Ülkedeki Müslüman Hristiyan ayrışmasını kullanmıştır. Müslümanların yoğunlukla yaşadığı Nijerya'nın kuzeyinde kurulan Boko Haram terör örgütü Müslümanların inançlarını istismar ederek ülkenin kuzeyinde hakimiyet sağlamıştır. Ülkenin kuzeyinde sosyal ve ekonomik yaşamı yok etmiştir. Nijerya'nın kuzeyinde gerçekleştirdiği eylemler ülkenin tamamını etkilemiştir. Boko Haram'ın oluşturduğu kaos ortamı gelişmeye çalışan Nijerya ekonomisini derinden sarsmıştır. Sağlık, siyasal, sosyal, ekonomik ve diğer bir çok alanda yeterli düzeyde gelişmişlik seviyesine erişemeyen Nijerya'nın mevcut sorunları devam ederken birde üstüne Boko Haram terörü eklenince mevcut az gelişmişlik seviyesi içinden çıkılamayacak bir hal almıştır. Sonuç olarak Boko Haram terör örgütü ülkenin geneline etki edecek şekilde ülkenin gelişimine sekte vurmuştur. Sözde savunduğunu iddia ettiği Müslümanların yoğun olarak yaşadığı Kuzey Nijerya ile birlikte tüm Nijerya'nın az gelişmiş ülke olmasının büyük etmenlerinden biri olmuştur (Alhanlıoğlu, 2020, ss.69-70).

PKK terör örgütü ile Türkiye 40 yılı aşkın süredir mücadele etmektedir. PKK Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgeleri başta olmak üzere Türkiye'nin genelinde vahşice saldırılar gerçekleştirmiş binlerce masum insanın hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Eylemlerini yoğunlaştırdığı Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yaşayan insanların ülkenin batısına göre her açıdan geri kalmasına neden olmuştur. PKK terör örgütü gerçekleştirdiği eylemler sonucunda bu bölgenin potansiyelinin Türkiye tarafından yeterince kullanılmasını engellemiştir. PKK'nın meydana getirdiği terör ortamı nedeniyle ülkenin maddi kaynaklarının çoğunluğunun savunma harcamasına kaydırılmasına neden olmuştur. Bu durum mevcut gelişim hızının potansiyelini

azaltmıştır. Fakat ülke gelişmeye devam etmiştir. 2022 yılı itibariyle dünyanın en gelişmiş ekonomileri arasındadır. Türkiye'de terörün etkisi Nijerya'nın aksine bölgesel kalmıştır. Bölgesel etki Türkiye'nin batısı ile doğusu arasından gelişmişlik yönünden farklılıklar oluşmasına neden olmuştur. 2022 yılı itibariyle Türkiye'nin kararlı mücadelesi sonucu PKK terörünün etkisi geçmiş dönemlere göre azalmış Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde gelişme hızının pozitif olarak değişmesini sağlamıştır. Türkiye'de terörün etkisinin bölgesel kalmasının nedeni Türkiye'nin köklü kültürel geçmişi, ülkede yaşayan tüm etnik unsurların birbiriyle ortak milli benlik bilincinin gelişmiş olması ve Türkiye Cumhuriyeti'nin binlerce yılılk bir medeniyetin temsilcisi olması ve köklü devlet geleneğine sahip olmasındandır. PKK Türkiye'de bölgesel bir etki yaratsa da Türkiye gibi milli bilinci gelişmemiş olan, Suriye'de özerk bölgeler kurmuş ülkede faaliyet gösteren diğer terör örgütleri ile birlikte ve ayrılıkçı gruplarında katkısıyla ülkenin tamamına negatif bir etki yaratmıştır. Kısacası PKK Türkiye'de bölgesel bir az gelişmişlik etkisi yaratmıştır.

Terörizmin dini istismar eden, etnik duyguları istismar eden ya da herhangi bir adla isimlendirilen türlerinin vuku bulduğu alanda hangi duyguyu istismar etmiş olursa olsun terörizm bir bölgenin veya bir ülkenin tamamının gelişimini negatif olarak etkileyerek etki ettiği alanda az gelişmiş bir ortam oluşmasına neden olmuştur. Eğer bir ülkenin tüm unsurları tam işlevsel bir haldeyse yani güçlü bir devlet organizasyonuna sahipse terörün etkisi sınırlı bir alanda kalmaktadır. Fakat devlet organizasyonunu tamamlayamamış bir ülkede terörizmin etkisi ülkenin genelini etkisi altına almaktadır. Terörizm ne olarak adlandırılırsa adlandırılsın gelişmişliğe etkisi aynıdır. Terörizm gelişmişlik seviyesini düşüren az gelişmiş bir ortam yaratan en önemli unsurdur.

6. SONUÇ

Terörizm günümüzde uluslararası alanda tüm ülkeleri tehdit eden önemli bir sorun haline dönüşmüştür. Terörizmin tarihi oldukça eskidir. Ülkelerin birbirleriyle olan bağlantıları ve gelişen ülkeler arası ulaşım imkanı terörizmin de yerel etki alanından uluslararası alanda etki yapacak bir potansiyele sahip olmasına yol açmıştır. Gelişen teknolojik imkanların etkisiyle terörizm de uluslararası bir boyut kazanmıştır. Terörizm terör örgütlerinin istismar ettiği duygulara, toplumsal kesimlere ve kullandığı yöntemlere göre birçok türe ayrılmıştır. Bu çalışmada terörizmin dini duyguları ve etnik duyguları istismar eden türlerine dair iki örnek ele alınmıştır. Dini istismar eden terör örgütlerine örnek olarak Boko Haram terör örgütü ve etnik duyguları istismar eden terör örgütlerine örnek olarak PKK terör örgütü örnek olarak seçilmiştir. Bu iki terör örgütü özelinde terörizmin farklı türlerinin ülkelerde meydana getirdiği az gelişmişlik seviyesi tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu az gelişmişlik etkisinin bölgelere göre farklılık gösterip göstermediği ve bu az gelişmişlik etkisinin ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik durumuna bağlı olup olmadığı araştırılmıştır.

Yukarıda belirtilen az gelişmişlik etkileri Boko Haram ve PKK örneğiyle Türkiye ve Nijerya karşılaştırılması yapılmıştır. Boko Haram terör örgütü ilk kurulduğu yıllarda bir tarikat ya da bir dini grup gibi görünürken hızlıca terör örgütüne evrilmiştir. Boko Haram Nijerya'da Hristiyan ve Müslüman çatışmasından yararlanmıştır. Halkın dini duygularını istismar ederek ülkede bir nüfuz alanı sağlamaya çalışmıştır. Kendisini Müslüman kesimin savunucusu ilan etmiştir. Ancak Nijerya'da yaşayan Müslüman topluluğun tamamı bu örgüte destek vermemiştir. Başta Kuzey Nijerya olmak üzere Nijerya'da nüfuzunu sağlamak ve nüfuz alanını genişletmek için terörün en önemli faktörü olan korku ve yıldırma unsurunu kullanmıştır. Ülkenin kuzeyi başta olmak üzere ülke genelinde ve diğer Nijerya'ya komşu olan ülkelerde de etkisini gösteren Boko Haram birçok katliam olarak nitelendirilebilecek terör saldırıları gerçekleştirmiştir. Bu saldırılar sonucunda zaten gelişmeye çalışan bir devlet olan Nijerya'nın önünde en büyük engel olmuştur. Hatta Boko Haram'ın güçlenmesi Nijerya'nın dışında diğer komşu devletlerin de gelişimini engellemiştir. Boko Haram

Nijerya sınırları içerisinde gerçekleştirdiği saldırılarla ülkenin kuzeyindeki yaşamı sosyal ekonomik ve siyasi olarak olumsuz yönde etkilemiş bu olumsuz olay ülkenin tamamına yayılarak ülkenin az gelişmişliğine de katkıda bulunmuştur. Nijerya Boko Haram ile mücadelede sınıfta kalmıştır. Boko Haram terör örgütü zaman zaman Nijerya'nın kuzeyinde birçok eyaleti kontrol altına almıştır. Bir nevi Boko Haram geçicide olsa Nijerya içerisinde bir terör devleti kurmuştur. Günümüzde de Boko Haram özellikle Nijerya'nın kuzeyinde Nijerya güvenlik güçlerine göre daha etkin durumdadır. Nijerya'nın Boko Haram terörü ile mücadele de başarısız olmasının birçok nedeni bulunmaktadır. Bunlardan en önemlisi Nijerya'nın sosyal, ekonomik ve siyasi açıdan tam gelişimi sağlayamamasıdır. Gelişmeye çalışan devlet unsurları tam gelişmemişse oluşan terör ortamı sadece az gelişmişliğe etki etmekle kalmaz ülkenin yıkılmasına dahi neden olabilir. Sonuç olarak Boko Haram terör örgütü Nijerya'nın az gelişmişliğinin en büyük nedenlerinden biri olmaya devam etmekte ve faaliyetlerini Nijerya ve bölge ülkelerde faaliyetlerini devam ettirmektedir.

PKK Terör Örgütü Türkiye Cumhuriyeti'nin Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgeleri başta olmak üzere çeşitli isimler altında Suriye, Irak ve İran'da faaliyet gösteren etnik duyguları istismar eden bir terör örgütüdür. Kürtler, Fransız İhtilali'nden sonra ortaya çıkan milliyetçilik akımları kullanılarak Osmanlı Devleti ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı kışkırtılarak ya da belirli bir oranda taban oluşturarak Osmanlı Devleti ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti zor durumda bırakılarak diğer devletler tarafından amaçları dikte edilmek istenmiştir. Kürtlerin istismarında ilk başlarda din ve etnisite bir arada kullanılırken daha sonra bu istismar radikalleşen bir kürtçülük duygusu olarak devam etmiştir. PKK terör örgütü de bu radikalizmin günümüzdeki temsilcisi ve Türkiye Cumhuriyeti hakkında emelleri olan rakip devletlerin kuklasıdır. PKK terör örgütü Kürtleri savunduğunu iddia etse de en büyük zararı yine Kürt kökenli insanlara vermiştir. Ayrıca PKK kurulduğu günden bu yana en çok maddi ve manevi zararı Türkiye Cumhuriyeti'ne vermiştir. PKK Terör Örgütü Türkiye'de yaşayan Kürt etnik kökenine sahip vatandaşları istismar ederek bir terörizm ortamı oluşturmuştur. Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinde ağırlıklı olarak gerçekleştirdiği terör saldırıları sonucunda bölgede meydana getirdiği az gelişmişlik etkisiyle bölgenin potansiyelinin gerisinde kalmasına yol açmıştır. PKK terörünün günümüzde etkisinin azalmasıyla bölgenin

kalkınmasına ilişkin pozitif bir görüntü olsa da bölgenin ekonomik ve sosyal gelişimi zaman alacaktır. Bu bölgeyi siyasi, sosyal ve ekonomik açıdan etkileyerek Kürtlerin yoğunlukla yaşadığı Güneydoğu Anadolu ve Doğu Anadolu bölgelerinin Türkiye'nin diğer bölgelerinin gelişmişlik seviyesine göre daha geride kalmasına neden olmuştur. PKK'nın etkisi Türkiye'de Nijerya'ya göre bölgesel kalmıştır. Bu durumun nedeni, Türkiye binlerce yıllık bir devlet geleneğine sahip sosyal olarak toplum bilincine sahip ve siyasi yapısı tamamlanmış bir ülke profiline sahip olmasındandır.

Terörizmin iki farklı türünün iki ülkede yaşattığı az gelişmişlik etkisi incelendiğinde Nijerya'da terör ülke geneline etki ederken Türkiye'de terörün meydana getirdiği az gelişmişlik etkisi bölgesel kalmıştır. Bunda en büyük neden Nijerya'nın devlet olma sürecini tam anlamıyla tamamlayamaması ve ülkedeki siyasi ve ekonomik yapının çok kötü durumda olmasıdır. Çünkü terörle mücadelede siyasi, sosyal ve ekonomik durum oldukça önemlidir. Bir ülke ne kadar güçlüyse terörle mücadele başarılı olma olasılığı o kadar yüksektir. Nijerya'nın bu olumsuz görünümüne Boko Haram terör örgütü de eklenince sistemsel bir çöküş meydana gelmiştir. Türkiye'de terörün meydana getirdiği az gelişmişlik etkisinin bölgesel kalmasının sebebi Türkiye'nin Nijerya'nın aksine köklü bir devlet geleneğine sahip olmasının kadar siyasi, sosyal ve ekonomik olarak da güçlü bir devlet olmasının etkisi büyüktür.

Bu çalışmanın tamamı incelendiğinde terörizmin bir bölgenin ya da bir ülkenin az gelişmişliğine etkisinin ülkelerin siyasi, sosyal ve ekonomik yapısının kuvvetiyle doğru orantılı olduğu tespit edilmiştir. Eğer teröre maruz kalan ülke güçlü bir devlet ise terörizmin etkisi daha lokal kalmakta aynı şekilde devlet yapı olarak güçsüz bir devlet ise ülkenin tamamına yayılmaktadır. Ayrıca terörizmin hangi türü olursa olsun teröre maruz bıraktıkları alanı gelişmişlik seviyesi olarak olumsuz yönde etkilediği bu çalışma sonucunda anlaşılacaktır. Bu çalışmada örnek olarak seçilen Boko Haram terör örgütü İslamiyet dinini istismar ederek nüfuz alanı yaratmaya çalışmış, PKK terör örgütü de Kürt etnik kimliğine sahip kişileri istismar ederek nüfuz sağlamaya çalışmıştır. Beslendikleri kaynaklar farklı olsa da faaliyet gösterdikleri bölgelerin az gelişmiş birer bölge olmasına neden olmuşlardır. Buradan da anlaşılacağı üzerine terörün türü ne olursa olsun bıraktığı olumsuz etki aynıdır.

Terörizmle mücadelede iki aşama bulunmaktadır. Bunlardan ilki ülkelerin bireysel olarak gerçekleştirdiği mücadele ikincisi de uluslararası alanda gerçekleştirilen mücadeledir. Terörizmle mücadelede ilk aşamada ülkelerin kendi mücadelesi ve gerçekleştirdiği mücadele yöntemleri önemlidir. Ülkeler terörle mücadele stratejilerini uygularken bu stratejileri sürekli güncellemeleri gerekmektedir. Çünkü terör örgütleri kendilerini sürekli güncellemekte ve yeni yöntemler geliştirmektedir. Ülkelerin dikkat etmesi gereken bir diğer hususta terörizmle sadece askeri olarak değil ekonomik, sosyal ve siyasal alan başta olmak üzere birçok alanda askeri mücadele kadar dikkat edip özen gösterilmelidir. Çünkü terörle mücadele de örneğin ekonomik olarak mücadeleye önem verilmediğinde diğer alanlara ağırlık verilse dahi terörle mücadelede bir aşama eksik kaldığı için terörizmin etkisinin sonlandırılması maalesef gerçekleşmemektedir. Terörle mücadele en önemli örneklerden birisi Türkiye'nin son yıllarda gerçekleştirdiği mücadeledir. Türkiye Cumhuriyeti 40 yılı aşkın süredir ülkeyi olumsuz olarak etkileyen PKK terör örgütünü bitirme noktasına gelmiştir. Bu aşamaya gelmesinin en büyük nedeni askeri mücadelenin yanı sıra diğer alanlarda da PKK ile etkin bir şeklide mücadele etmesidir. Bir yandan askeri olarak mücadele ederken bir yandan PKK'nın halk üzerinde oluşturduğu bilgi dezenformasyonu doğru bilgilendirme yaparak kırmış böylelikle örgüte katılımı engellemiştir. PKK için önemli olan uyuşturucu ticareti başta olmak üzere birçok yasa dışı ekonomik faaliyetlerini engellemiştir. Son olarak Türkiye'nin tüm kırsal bölgelerinde alan hakimiyetini sağlamış ve PKK'nın militan üretme noktası olan Kuzey Irak ve Suriye'de başarılı operasyonlar icra edip sınır ötesinde PKK terör örgütünden temizlediği alanlarda kalıcı olarak başarılı bir mücadele örneği göstermiştir. Türkiye terörle mücadelede hem askeri hem ekonomik hem sosyal alan olmak üzere terörle farklı alanlarda mücadele ederek PKK terörünü bitirme noktasına getirmiştir. Çünkü PKK Türkiye tarafından gerçekleştirilen askeri operasyonlar sonucunda birçok örgüt üyesini kaybetmiş, yerine Türkiye tarafından sosyal açıdan da mücadele verildiği için örgüte üye temin edememiş ve finansal olarak zor duruma düşmüştür. Türkiye'nin güneyinde bulunan Suriye'de iç karışıklıklar meydana gelmese ve uluslararası alanda PKK terör örgütü ile mücadelede Türkiye ile sözde değil özde iş birliği yapılsaydı, bölgesel bir terör örgütü olan PKK ülke ve uluslararası kamuoyunun gündeminden çıkarılabilirdi.

Terörle mücadele de ulusal mücadelenin yanı sıra uluslararası mücadelede oldukça önemlidir. Aslında iki aşamalı bu mücadelenin iki aşaması birlikte gerçekleştiğinde anlam ifade etmektedir. Ulusal mücadele ne kadar yapılırsa yapılsın uluslararası mücadele aşaması tam olarak gerçekleşmezse bir anlam ifade etmemektedir. Aynı şekilde uluslararası olarak mücadele edilen bir terör örgütüne karşı herhangi bir ülke bu mücadelenin dışında kalırsa terörle mücadelede yetersiz kalınabilir. Bu yüzden terörle mücadele iki aşamalı bu yöntemin iki unsurunun da tam olarak işlemesi gerekmektedir. Fakat bu durum çoğu zaman eksik kalmaktadır. Örneğin Türkiye'nin yıllarca mücadele ettiği PKK'nın Suriye kolu olan PYD terör örgütüne ABD kendi şahsi faaliyetleri için uluslararası kamuoyunun önünde tırlar dolusu silah yardımı yapmaktadır. Aynı şeklide bir ülkenin terör örgütü olarak gördüğü ve uluslararası kamuoyunun da kabul ettiği bir terör örgütüne başka bir ülke özgürlük savaşçısı olarak nitelendirerek kucak açmaktadır. Uluslararası alanda maalesef terörle mücadelede uygulamada iş birliği sağlanamamaktadır. Bunun sonucun da birçok terör örgütü ortaya çıkmakta ve etki ettikleri yerlerde bölgelerin, ülkelerin gelişmişlik seviyeleri olmak üzere sosyal, siyasi, kültürel bir çok alanda olumsuz olarak etkilemektedir.

KAYNAKÇA

Ahaber.(2020). *Nijerya'da Boko Haram'dan Saldırı: 44 Çiftçi Öldü*, https://www.ahaber.com.tr/dunya/2020/11/29/nijeryada-teror-orgutu-boko-haramdan-saldiri-44-ciftci-oldu

Akbaş, S.(2018). *Terör Ekonomi İlişkisi: Türkiye Örneği*, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep.

Akyol, N.(2015). *Mardin Turizmine Terör Darbesi,* Anadolu Ajansı,

https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/mardin-turizmine-teror-darbesi/10363

Akyüz, E. (2020). Türkiye'de Çevresel Terör: PKK Terör Örgütü Örneği. *Ulusal Çevre Bilimleri Araştırma Dergisi*, *3*(4), 197-207.

Alan, E. (2020). *Terör PKK 40 Yıllık İhanet,*(7.Basım). Ankara: Bilgi Yayınevi

Ali, K.A.M.(2022). *Çad Gölü Havzasında Terör Sorunu: Boko Haram Örneği*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Alhanlıoğlu, F. (2020). *Türk Uluslararası Sistemde Terör Kavramı: Afrika'da Boko Haram Örneği.* Bilecik Şeyh Edabali Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bilecik.

Alkan, A.E.(2014). *Küreselleşme ve Ekonomik Güvenlik.* Akdeniz Üniversitesi Sosyal Blimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Antalya.

Alptekin, H.(2018). *Etnik Terör ve Terörle Mücadele Stratejileri IRA, ETA, Tamil Kaplanları ve PKK.* İstanbul: SETA Kitapları

Altındağ, N.(2020). Türkiye'nin PKK Bölücü Terör Örgütü İle Mücadelesine Dair Bir Analiz. *Anadolu Strateji Dergisi*, *2*(1), 33-48.

Altıntaş, C.(2019). *11 Eylül Terör Saldırıları Sonrası Türkiye ve ABD'nin Terörizmle Mücadele Stratejileri,* Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Aluçlu, M.B.(2020). *PKK Terör Örgütünün Söyleminin Gelişimi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

Arslan, H.(2017). Kamu Güvenliğinin Önemli Bir Tehdidi Olarak İntihar Bombacılığı Fenomeni ve Mücadele Yöntemleri. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi*, *19*(1), 47-66.

Arslan, M.(2019). *PKK'nın Hakimiyet Strajetisinde Şiddet Kullanımı,* Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensititüsü, Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep

Artokça, İ.(2019). *Eş Şebab ve Boko Haram Terör Örgütlerinin Özellikleri ve Afrika Siyasetindeki Yerleri,* Ermağan, İ.(Ed), *Dünya Siyasetinde Afrika* ,(2.Basım), İçinde(s. 201-237). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık

Aslan, N.(2018). *PKK'nın Sivil Katliamları Hafızalardan Silinmiyor*, Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/pkknin-sivil-katliamlari-hafizalardan-silinmiyor/1020357

Atlı, A.(2017). Yaraları Sarmak: Türkiye'nin Kapsayıcı Ekonomik Büyüme Anlayışı . *İstanbul Politikalar Merkezi*.

Avşar, S.(2009). *Terör ve Türkiye'de Bölücü Terör Bağlamında PKK,* Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, Afyon

Aydın, İ.(2019). *Terör Örgütlerinin Dış Politika Aracı Olarak Kullanılması: PKK Örneği*, Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Yalova

Aydın, Ö.(2020). *Liderlik Kuramları Açısından PKK Terör Örgütünde Liderlik ve Abdullah Öcalan*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Ensititüsü, Doktora Tezi, Ankara

Bashal, A.A.(2022). *Batı Afrika'nın 600 Yılılk Pazarı: Kurmi Çarşısı*, Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/yasam/bati-afrikanin-600-yillik-pazari-kurmi-carsisi/2580719

Bashal, A.A.(2019). *BM: Boko Haram 8 Bin Çocuğu Çocuk Asker Olarak Kullandı*, Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bm-boko-haram-8-bin-cocugu-asker-olarak-kullandi/1526172

Bauer, W.(2019). *Çalınan Hayatlar Boko Haram ve Afrikanın Kalbindeki Terör,* (2.Basım). (Çev: Sergen Özhan). İstanbul:Kor Kitap Yayınevi

Bayraklı, E., & Alkanat, A. (2021). PKK'da Kadın Teröristlerin Rolü ve Örgüt İçi Cinsel İstismar. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, *17*(37), 119-156.

Biçakçı, H.(2019). Batı Afrika'da Kentleşme Hareketleri: Lagos Örneği. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi*, *4*(7), 1-22.

Biçer, R. S. S. (2019). Uluslararası Çatışmaların Değişen Yapısında Terörün Yeri ve Önemi Üzerine Bir İnceleme. *Savunma Bilimleri Dergisi*, *18*(36), 109-133.

Bozkurt, B.(2018). *Nijerya'da Terörizm Boko Haram Terör Örgütü,* Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Budak, M.M.(2020). Savaşın Kökenleri ve Vekâleten Savaş Aktörleri Olarak Terör Örgütleri. *Türkiye Siyaset Bilimi Dergisi*, *3*(2), 91-112.

Cantenar, Ö. F., & Tümlü, F.(2016). PKK terör örgütünün eylemlerinin güvenlik güçleri zaiyatı açısından analizi. *Kara Harp Okulu Bilim Dergisi*, *26*(1), 1-22.

Chailand, G.(Ed).& Blin, A.(Ed),(2016). *Terörizmin Tarihi Antikçağdan IŞİD'e*, (Çev: Bülent Tanatar). İstanbul: Nora Kitap

Çağatay, N. (1996). Türklerin Tarihteki Yeri ve Millî Özellikleri. *Erdem Atatürk Kültür Merkezi Dergisi*, *8*(23), 503-528.

Çakır, M. F.(2020). Yasadışı Uyuşturucu Ticaretinin Terör örgütleri Üzerinde Etkileri. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, *20*(1), 303-324.

Çakır, M.Ö. & Özkök, C.K.(2022). *Türkiye'nin Turizm Geliri, 2021'de Bir Önceki Yıla Göre Yüzde 103 Arttı,* Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/turkiyenin-turizm-geliri-2021de-bir-onceki-yila-gore-yuzde-103-artti/2489702

Çakır, R.(2011). 12 Eylül'den 12 Haziran'a Siyasi Partiler. *SETA Analiz*, 38, 1-24

Çalağan, Ö.(2020). Terörizmin *Bir Propaganda Aracı Olarak Medya ve Terör Haberciliği*, Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karabük.

Çam, T.(2017). *Afrikalı Kölelerin Dönüşü Olmayan Yolculuğu,* Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/afrikali-kolelerin-donusu-olmayan-yolculugu/835335

Çam, T.(2017). *Nijerya Doğal Kaynak Zengini ama Enerji Fakiri,*Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nijerya-dogal-kaynak-zengini-ama-enerji-fakiri/835338

Çelik, M. (2019). Kuruluşundan Bugüne PKK/KCK'nın Uluslararası Konjonktürel Değişimlere Uyum Sağlama ve Uluslararasılaşma Çabası. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi, 21*(2), 111-133.

Çetinkaya, K.(2019). *Sahra Altı Afrikasında Terörizmin Yükselişi,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Çinar-Yıldırım, H.(2022). *Sahraaltı Afrika'da Devlet İnşasının Terörizme Etkisi: Nijerya ve Boko Haram Örneği,* Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Kocaeli

Çoşar, G.(2019). *PKK Terör Örgütünün Kuruluşu, Faaliyetleri ve Türkiye'nin Mücadele Politikaları*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Demir, C. K. (2008). Öğrenen Örgütler ve Terör Örgütleri Bağlamında PKK. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, *5*(19), 57-88.

Doğru, A.(2020). *Çad'da Boko Haram'dan Askeri Birliğe Saldırı: 92 Ölü,47 Yaralı*, Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/cadda-boko-haramdan-askeri-birlige-saldiri-92-olu-47-yarali/1778302

Duman, G., & Çelik, İ. M.(2021). Afrika'nın Bölgesel Terör Sorunu: Boko Haram Üzerine Bir İnceleme. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 9(1), 78-96.

Duru, H., & Yiğit, M.(2014). Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkında Kanun, uygulanması ve etkileri. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi, 9*(2), 123-149.

Durukoğlu, S., & Salik, S. (2015). Türklerin Uğradığı İşkence, Sürgün, Katliam ve Soykırımlar Sözlüğü. *AKRA Kültür Sanat ve Edebiyat Dergisi, 3*(7), 211-258.

Eğilmez, M.(2020). *Dünya Gelir Sınıflandırması ve Türkiye*, mahfiegilmez.com,

https://www.mahfiegilmez.com/2020/07/dunya-gelir-snflandrmas-ve-turkiye.html#:~:text=D%C3%BCnya%20Bankas%C4%B1%2C%20%C3%BClkeleri%20ki%C5%9Fi%20ba%C5%9F%C4%B1na,ve%20y%C3%BCksek%20gelir%20grubundaki%20%C3%BClkeler.

Ekizer, M.(2014). *Terör Örgütlerinin Propaganda ve Yandaş Kazanma Faaliyetlerinde Sosyal Medyanın Rolü: PKK Terör Örgütünün İncelenmesi*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Emniyet Genel Müdürlüğü Narkotik Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı(2021). Türkiye Uyuşturucu Raporu. *T.C. İçişleri Bakanlığı,* 1(33), 1-137

Erdal, H.(2014). *PKK Terör Örgütü ve İnsan Ticareti*, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Erdoğan, A.(2018). *El Kaide, IŞİD ve Boko Haram*. Ankara: Berikan Yayınevi

Ergül, E.(2007). *Kürdistan İşçi Partisi (PKK) Terör Örgütü: Etnik Terörün Fikri Yapısı, Anatomisi ve Şiddet Stratejileri*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu

Erkan, Ş.(2019). *Türkiye'de Terörün Toplumsal Hayata Psikolojik ve Sosyal Yönden Etkisi: PKK Örneği*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Ezikoğlu, Ç.(Ed),(2020). Dünya Siyasetinde Az Gelişmiş Ülkeler, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Göce, Z.(2019). *Türkiye'de Terör ve Terör Örgütlerinin Sürekliliğine Sebep Olan Faktörler: PKK Örneği*, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Bolu

Gökkoyun, S.C. & Ünal, E.C.(2022). *İhracat 2021'de Bir Önceki Yıla Göre Yüzde 32,8 Arttı*, Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/ihracat-2021de-bir-onceki-yila-gore-yuzde-32-8-artti/2489696#:~:text=%C3%96zel%20Ticaret%20Sistemi%20verileri&text=%C3%96TS'ye%20g%C3%B6re%20ihracat%2C%202021,679%20milyon%20dolar%20olarak%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fti

GTD(2021). *Search Results: 3343 Incidents*, Universty of Maryland,

https://www.start.umd.edu/gtd/search/Results.aspx?perpetrator=30101

GTD(2021). *Incident Summary*, Universty of Maryland,

https://www.start.umd.edu/gtd/search/IncidentSummary.aspx?gtdid=201108260013

Gücenmez, B.(2014). *Terörizmin Finansmanı: PKK,ETA ve IRA Terör Örgütlerinin karşılaştırılması*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Gülseçgin, İ.(Ed)., (2020). *Komünist Manifesto: Sosyalizmin Alfabesi: Diyalektik ve Tarihi Materyalizm*. İstanbul: Sarmal Kitabevi

Güven, M.Ö.(2022). Çocuk Savaşçılar mı, Terör Örgütleri Tarafından İstismar Edilen Çocuklar Mı ? PKK Örneği. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, (23), 67-91.

Güvercin, D. (2018). Terörizmin Eğitimde Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Etkilerini İncelemeye Yönelik Uygulamalı Çalışma: Türkiye Örneği. *Journal of Yaşar University, 13*(51), 281-292.

Harmancı, S. & Güven, U.(2021). *Terör Örgütü PKK'nın İkiyaka'da Katlettiği 28 Sivilin Acısı Dinmiyor*, Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/gundem/teror-orgutu-pkknin-ikiyakada-katlettigi-28-sivilin-acisi-dinmiyor/2428131

Hide, B.(2011). *Sosyo-Ekonomik Yapının Terör ve Terörle Mücadeleye Etkisi Lice İlçesi Örneği,* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Hürriyet.com.tr(2000). *PKK Genelev Çalıştırıyor*, https://www.hurriyet.com.tr/gundem/pkk-genelev-calistiriyor-39155814

İskender, M.(2017). Türkiye'de *Terörizm ve Terörle Mücadelede Kurumlar Arası Yeni Entegrasyon Süreci*, Yeni Yüzyıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

İşeri, R.(2008). *Türkiye'de Etnik Terör ASALA ve PKK Örneği*.İstanbul: Yeni Zamanlar Dağıtım

Iıenstitü.(2021). *Dünyanın En Yaşanabilir Şehirleri*,

https://www.iienstitu.com/blog/dunyanin-en-yasanabilir-sehirleri

Karabulut, A.(2013). *Terör Örgütlerinin Yasadışı Finansman Kaynakları ve PKK Terör Örgütü Örneği*, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul

Karadağ, K., Karadağ, A.& Uslu, S.(2021). *İç İşleri Bakanı Soylu: 2014'te 5 Bin 558 Kişinin Katıldığı Terör Örgütüne Bugün 48 Katılım Vardır*, Anadolu Ajansı. https://www.aa.com.tr/tr/politika/icisleri-bakani-soylu-2014te-5-bin-558-kisinin-katildigi-teror-orgutune-bugun-48-katilim-vardir/2427184

Karnıbüyük, M.(2018). Montesquieu'nün İklim Teorisi. *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *2*(2), 239-262.

Kamubulteni.com.(2019). *Nijerya'da Dehşet ! Cenaze Törenine Terör Saldırısı: 65 Ölü,* https://www.kamubulteni.com/dunya/nijerya-da-dehset-cenaze-torenine-teror-saldirisi-65-olu-h12674.html

Kavak, G.(2019). *Nijerya'da Neredeyse Nüfusun Yarısı Elektrikten Yoksun*, Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nijeryada-nufusun-neredeyse-yarisi-elektrikten-yoksun/1562244

Kavak,G.(2019). *Nijerya'da 94 Milyon Kişi günlük 2 Doların Altında Yaşıyor,* Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/dunya/nijeryada-94-milyon-kisi-gunluk-2-dolarin-altinda-yasiyor/1605659

Kavak, G.(2018). *Afrika'nın Doğalgaz Merkezi Nijerya,* Anadolu Ajansı, https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/afrikanin-dogalgaz-merkezi-nijerya/1247627

Kavak, G.(2021). *Sömürgecilikten Bağımsızlığa Nijerya ve Türkiye ile İlişkileri,* İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul

Ketenci, S.T.(2020). *Terörizmin Ekonomik, Siyasal ve Sosyal Göstergelerle İlişkisi: Türkiye Örneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Konya.

Kızılgül, P.B.(2021). PKK Terör Örgütünün Çocuk Militanlarına Yönelik Bir Analiz. *Uluslararası İlişkiler Çalışmaları Dergisi*, *1*(1), 64-82.

Kösüş, B.(2019). *Kırılgan Devlet-Terörizm İlişkisi ve Terörizmle Mücadelede Yönetilemeyen Alan Sorunu : Sahra Altı Afrika Örneği,* Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta

Kurum, M.(2015). Terörist *Örgütlerin Güvenli Ortamları ve Terörist Örgütler ile Mücadelede Güvenli Ortamları Hedef Alma Yaklaşımı: PKK Terörist Örgütü Örneği*, Kara Harp Okulu Savunma Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara

Küçükşahin, A. (2005). Doğu ve Güneydoğu Anadolu'yu PKK Terörüne Hazırlayan Nedenler. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, *1*(2), 1-94

Maraş, H.(2017). *İslami Söylemli Terörizm ve Nijerya'ya Yansımaları: Boko Haram Terör Örgütü,* Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, Ankara

Milliyet.com.tr(2022). *Nijerya Hakkında Bilgiler; Nijerya Bayrağı Anlamı, 2022 Nüfusu, Başkenti, Para Birimi ve Saat Farkı,* https://www.milliyet.com.tr/tatil/nijerya-hakkinda-bilgiler-nijerya-bayragi-anlami-2022-nufusu-baskenti-para-birimi-ve-saat-farki-6300459

Norbert, B.A.(2019). *Nijerya'da Etnik Şiddet ve Bölgesel Terörizm*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Isparta

Özav, T.B.(2020). *Terörizmin Turizmin Gelişimi Üzerindeki Etkisi: Sahra Altı Afrika Ülkeleri Örneği*, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Uşak.

Özdemir, C.(2008). Terör: Şehit ve Gazi Yakınlarının Terör Hakkındaki Görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (8), 477-500.

Özdemir, Ö., & Bural, E. B.(2021). Bir Terör Eylemi Yöntemi Olarak Adam Kaçırma: Boko Haram ve Chibok Kızları Örneği. *Akdeniz Havzası ve Afrika Medeniyetleri Dergisi*, *3*(2), 9-24.

Özer, S.(2018). *Boko Haram Terörü ve Bölge Siyasetine Etkisi,* Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli

Özeren, S., Sözer, M. A., & Başıbüyük, O. (2012). Bireylerin terör örgütüne katılmasına etki eden faktörler üzerine bir alan çalışması: PKK/KCK örneği. *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, *3*(2), 57-83.

Özerdem, F.(2021). Ordu ve Devlet Dışı Silahlı Grupların Çocuk Asker Kullanımı. *Barış Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, *9*(2), 256-294.

Özerkmen, N.(2004). Terör, Terörizm ve Radikal İslamcı Terör. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 44*(2), 247-265.

Öztürk, S., & Çelik, K.(2009). Terörizm ve Terörizmin Türkiye Ekonomisi Üzerine Etkileri. *Akdeniz Üniversitesi Alanya İşletme Fakültesi Dergisi, 1*(2), 13.

Pehlivan, U.B.(2022). *Etnik Terör Örgütlerinin Karşılaştırmalı Analizi: PKK ve ETA Örneği,* Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

Sarı, M.(2020). *Terör Kaynaklı İç Göç: Nusaybin'den Mardin'e Göç Edenler Üzerine Bir Araştırma,* Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Elazığ

Seçil Bayrak(2020). *Türk Bayrağının Anlamı ve Tarihi*,

https://www.secilbayrak.com/tr/blog/turk-bayraginin-anlami-ve-tarihi.html?gclid=Cj0KCQjwyYKUBhDJARIsAMj9lkEIOVqrvgNOJHbcSu8jm3C8EEfEUwvQN9vXfB-nILDYSzGSQHjtjTkaAmjSEALw_wcB

Semercioğlu, H.(2016). Uluslararası Terörizmde Küresel İşbirliği: Bir Ütopya. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 34*(2), 97-114.

Semercioğlu, H.(2017). Bosna Hersek'te Yaşanan Boşnak-Sırp Çatışmasının Analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(63), 1339-1360.

Sevinç-Eroğlu, D.(2019). *Terör ve Yerel Ekonomik Kalkınma: Düzey 2 Bölgeleri Üzerine Ekonometrik Analizler,* Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum

Şahin, B.E.(2022). *Türk Dış Politikasında Kamu Diplomasisi: Afrika-Nijerya Örneği,* Karabük Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Karabük

Şahin, E.(2019). *Türkiye'de Terörün Toplumsal Hayata Psikolojik ve Sosyal Yönden Etkisi: PKK Örneği*, Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Şen, Y. F.(2015). Terörün Toplumlar Üzerindeki Sosyo-Ekonomik Etkilerine Bakış: PKK Terörü ve Ağrı Gerçeği. *Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1*(2), 17-70.

Şen, Y. F., & Çiçek, H. (2018). Boko Haram Terör Örgütünün Bölgedeki Etkisi ve Örgütle Müzakere Olanakları. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(15), 2093-2145.

Takvim.(2021). *Nijerya'da Çok Sayıda Kız Öğrenci Kaçırıldı*,

https://www.takvim.com.tr/dunya/2021/02/26/son-dakika-nijeryada-cok-sayida-kiz-ogrenci-kacirildi

T.C. Dışişleri Bakanlığı.(b.t.). *Nijerya'nın Ekonomisi*, https://www.mfa.gov.tr/nijerya-ekonomisi.tr.mfa

T.C. Dışişleri Bakanlığı.(b.t.), *Nijerya'nın Siyasi Görünümü*, https://www.mfa.gov.tr/nijerya-siyasi-gorunumu.tr.mfa#:~:text=Nijerya'n%C4%B1n%20y%C3%B6netim%20%C5%9Fekli%20Federal,se%C3%A7ilen%20Devlet%20Ba%C5%9Fkan%C4%B1'na%20verilmi%C5%9Ftir.

T.C. Dışişleri Bakanlığı.(2021), *Ülke Künyesi*,https://www.mfa.gov.tr/nijerya-kunyesi.tr.mfa

T.C. İçişleri Bakanlığı(2017). Türkiye'nin DAEŞ ile Mücadelesi.

T.C. İçişleri Bakanlığı(2017). *Uluslararası Af Örgütü'nün Raporuna İlişkin Basın Açıklaması,* https://www.icisleri.gov.tr/uluslararasi-af-orgutunun-raporuna-iliskin-basin-aciklamasi

T.C. İçişleri Bakanlığı(2019). Belediyelerdeki Kayyum Sistemi ve Mevcut Durum Raporu.

T.C. İçişleri Bakanlığı(2021). *Bakanımız Sn. Süleyman Soylu: Terör Örgütüne 2020 Yılındaki Katılım, 1984 Yılının da Altında*. https://www.icisleri.gov.tr/bakanimiz-sn-suleyman-soylu-teror-orgutune-2020-yilindaki-katilim-1984un-de-altinda-kaldi

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı.(2022), 2017 İl SEGE ve 2022 İlçe SEGE, https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege

T.C. Ticaret Bakanlığı.(2019). *Nijerya*,

https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/afrika/nijerya/genel-bilgiler

Ticaret Bakanlığı(2022). *G20*, https://ticaret.gov.tr/dis-iliskiler/cok-tarafli-ve-bolgesel-iliskiler/cok-tarafli-iliskiler/g20

TRT Haber(2015). *PKK 1984'ten Beri 7 Bin Sivili Katletti*,

https://www.trthaber.com/haber/turkiye/pkk-1984ten-beri-7-bin-sivili-katletti-200648.html

TRT Haber(2022). *ABD'den Terör Örgütü PKK/YPG'ye Yeni Destek,*

https://www.trthaber.com/haber/gundem/abdden-teror-orgutu-pkkypgye-yeni-destek-703414.html

Turunç, E.(2021). *DAEŞ ve Boko Haram Terör Örgütlerinin Karşılaştırmalı Analizi*, İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

TÜİK(2022). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2021* , T.C İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü,

https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500

TÜİK(2022). *Dönemsel Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, IV. Çeyrek: Ekim*, T.C İçişleri Bakanlığı Nüfus ve Vatandaşlık İşleri Genel Müdürlüğü,

https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Donemsel-Gayrisafi-Yurt-Ici-Hasila-IV.-Ceyrek:-Ekim-Aralik-2021-45548

Tümlü, F.(2022). Devlet Destekli Uluslararası Terörizm: İran ve PKK Terör Örgütü İlişkisi. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, *6*(1), 253-293.

Türkiye Cumhuriyeti Mevzuat Bilgi Sistemi(2012). *Cumhurbaşkanı Seçim Kanunu*, T.C. Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=6271&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5

Türkiye Cumhuriyeti Mevzuat Bilgi Sistemi(1991). *Terörle Mücadele Kanunu*, T.C. Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü. https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.3713.pdf

Türkiye Cumhuriyeti Mevzuat Bilgi Sistemi(1982). *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası*, T.C. Cumhurbaşkanlığı İdari İşler Başkanlığı Hukuk ve Mevzuat Genel Müdürlüğü, https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf

Tüylüoğlu, Ş., & KARALI, B.(2006). İnsani Kalkinma Endeksi Ve Türkiye İçin Değerlendirilmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, *6*(12), 53-88.

Uchehara, K.E.(2008). *Afrika'daki Çatışmalarda Din Faktörü: Nijerya –Kaduna Örneğiyle Bir Analiz,* Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Bursa

Uğurlu, S.(2019). *Terörizmin Ekonomik Büyüme ve Sabit Sermaye Yatırımları Üzerindeki Etkisi: Türkiye Örneği*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Erzurum.

Uluer, A. G. (2014). *Nijerya'da silahlı örgütler: Boko Haram ve MEND.* , Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Umar, M.(2017). *Zengin Ama Fakir Ülke Nijerya'da Müslümanların Genel Durumu,* Afrika Araştırmacıları Derneği,

https://afam.org.tr/zengin-ama-fakir-ulke-nijeryada-muslumanlarin-genel-durumu/

Vatan Gazetesi(2012). Türkiye'yi 12 Parçaya Ayırdılar,

https://www.gazetevatan.com/gundem/turkiyeyi-12-parcaya-ayirdilar-492527

Yeşiltaş, M., Özdemir, D. M., & Koru, S.(2022). Türkiye Terörizm Olayları Platformu Verilerinin Analizi: PKK Terörünün Etkileri (1984-2022). *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, *1*(2), 202-253.

Yılmaz, V. (2019). Kentlerin Gelişiminde Terörün Etkilerinin Değerlendirilmesi. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, *8*(1), 213-223.

Yüksel, M.(2019). *Kentleşme ve Asimetrik Askeri Mücadele: PKK Terör Örgütünün Silopi'de "Şehir Savaşı" Denemesi ve Türk Silahlı Kuvetlerinin Mücadelesi*, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara

World Healty Rankings.(2020). *Nijerya: Ortalama Ömür*,

https://www.worldlifeexpectancy.com/tr/nigeria-life-expectancy

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ORCID	0000-0002-7196-6289
Adı Soyadı	Hakan KAVUNCU
Doğum Yeri	
Doğum Tarihi	

LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Anadolu Üniversitesi
Fakülte	İşletme Fakültesi
Bölüm	İşletme

YÜKSEK LİSANS EĞİTİM BİLGİLERİ

Üniversite	Çankırı Karatekin Üniversitesi
Enstitü	Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

YABANCI DİL BİLGİSİ

İngilizce	YDS (…)	YÖKDİL (…)	TOEFL (…)	EILTS (…)
…	-	-	-	-

İLETİŞİM

e-mail	